

ISSN 2410-5333 (print)
ISSN 2522-1132 (online)

Міністерство культури та інформаційної політики України
Харківська державна академія культури
Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine
Kharkiv State Academy of Culture

Вісник
Харківської державної академії культури
Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture

Збірник наукових праць
Scientific Journal

За загальною редакцією А. А. Соляник
Editor-in-Chief A. A. Solianyuk

Засновано в 1999 р.
Founded in 1999.

Випуск 61
Issue 61

Харків, ХДАК, 2022
Kharkiv, KhSAC, 2022

УДК [008+316.77+378](062.552)

В 53

Засновник і видавець — Харківська державна академія культури

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради

Харківської державної академії культури (протокол № 6 від 24.06.2022).

Свідчення про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ №13567-2541Р від 26.12.2007 р.

Збірник увійшов до переліку наукових фахових видань України
(категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 9 лютого 2021 р. №157),
спеціальність — 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа.

Збірник поданий на порталі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в
інформаційному ресурсі «Наукова періодика України», у реферативних базах «Україніка на-
укова» та «Джерело». Індується в наукометричних базах «WorldCat», «Index Copernicus
International», Directory of Open Access Journals (DOAJ), Directory of Open Access Scholarly
Resources (ROAD) та в пошукових системах «Google Scholar», «BASE». ХДАК є представле-
ним учасником PILA.

Founder and publisher — Kharkiv State Academy of Culture

Recommended for publication by the decision of the Academic Board
of the Kharkiv State Academy of Culture (record № 6, 24.06.2022).

Certificate of state registration of printed mass media, series KB №13567-2541P of 26.12.2007.

The journal is included in the list of scientific professional publications of Ukraine
(category «B», Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 157 of 9.02.2021),
specialty — 029 Information, library and archival science.

The journal is submitted to the portal of Vernadsky National Library of Ukraine in the Information
resource “Scientific Periodicals Ukraine”, in bibliographic databases “Ukrainika scientific” and
“Dzherelo”. Indexed in the bibliographic databases “WorldCat”, “Index Copernicus International”,
Directory of Open Access Journals (DOAJ), Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)
and in academic search engines “Google Scholar”, “BASE”. KhSAC is the Sponsored Member of
PILA.

Статті, подані до редакції, рецензуються членами редколегії або зовнішніми незалеж-
ними експертами. Редакція здійснює перевірку статей за допомогою онлайн-сервісу пошуку
плагіату Strikeplagiarism.com

Вебсайт збірника: <http://v-khsac.in.ua>

E-mail ред.-видавн. відділу ХДАК: rvv2000k@ukr.net

Вісник Харківської державної академії культури : зб. наук. пр. / М-во
В 53 культури та інформ. політики України, Харків, держ. акад. культури ; за заг.
ред. А. А. Соляник. — Харків : ХДАК, 2022. — Вип. 61. — 132 с.

У науковому збірнику розглядаються методологічні, історичні, теоретичні, методичні
й організаційні проблеми інформаційної, бібліотечної діяльності; сучасні тенденції розвитку
інформатики й інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Для науковців, викладачів, аспірантів, докторантів, працівників сфер інформаційної,
бібліотечної та архівної справи.

The scientific journal discusses the methodological, historical, theoretical, methodological
and organizational issues of information, library operation; the current trends in the development of
Informatics and Sciences of information, library and archival.

For researchers, teachers, graduate students, postdoctoral students, employees of fields of
information and information, library and archival activities.

ISSN 2410-5333 (print)

ISSN 2522-1132 (online)

УДК [008+316.77+378](062.552)

© Харківська державна академія культури, 2022

Головний редактор

Соляник А. А., доктор педагогічних наук, професор, Харківська державна академія культури

Заступник головного редактора

Давидова І. О., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, Харківська державна академія культури

Відповідальний секретар

Мар'їна О. Ю., доктор наук із соціальних комунікацій, доцент, Харківська державна академія культури

Редакційна колегія

Бездрабко В. В., доктор історичних наук, професор, Київський національний університет культури і мистецтв;

Білуцак Т. М., кандидат історичних наук, асистент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка»;

Войцеховська М., доктор габілітований, Гданський університет, Польща;

Грачак Т. Ю., доктор наук із соціальних комунікацій, старший науковий співробітник, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського;

Коробійчук І., доктор технічних наук, професор, Варшавський політехнічний університет, Польща;

Кушнарєнко Н. М., доктор педагогічних наук, професор, Харківська державна академія культури;

Лорєнз Б., доктор філософії, доцент, Університет прикладних наук у галузі державного управління і правових питань, Німеччина;

Мазур П., доктор педагогічних наук, професор, Державна вища професійна школа в Холмі, Польща;

Федушко С. С., кандидат технічних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, Інститут гуманітарних та соціальних наук Національного університету «Львівська політехніка»;

Шелєстова А. М., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент, кафедра інформаційних технологій, Харківська державна академія культури.

Editor-in-Chief

Solianyk A. A., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv State Academy of Culture

Deputy Editor-in-Chief

Davydova I. O., Doctor of Sciences in Social Communications, Professor, Kharkiv State Academy of Culture

Executive Editor

Marina O. Yu., Doctor of Sciences in Social Communications, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture

Editorial Board

Bezdrabko V. V., Doctor of Historical Sciences, Professor, Kyiv National University of Culture and Art;

Bilushchak T. M., Candidate of Historical Sciences, Assistant of the Department of Social Communications and Information Activities, Lviv Polytechnic National University;

Wojciechowska M., Dr hab., Professor, University of Gdansk, Poland;

Hranchak T. Y., Doctor of Sciences in Social Communications, Senior Researcher, Vernadsky National Library of Ukraine;

Korobiichuk I., Professor, Doctor of Technical Sciences, Politechnika Warszawska, Warsaw, Poland;

Kushnarenko N. M., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Kharkiv State Academy of Culture;

Lorenz B., Ph.D, Associate Professor, University of Applied Sciences, Germany;

Mazur P., Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, the State School of Higher Education in Chełm, Poland;

Fedushko S. S., Candidate of Technical Sciences, Associate Professor at the Social Communications and Information Activities Department of the Institute of Humanities and Social Sciences of Lviv Polytechnic National University;

Shelestova A., PhD in Social Communication Studies, Associate Professor, Information Technologies Department, Kharkiv State Academy of Culture.

ЗМІСТ (CONTENTS)

Розділ 1. Теорія та історія соціальних комунікацій Part 1. Theory and history of social communications

М. А. Назаровець (M. A. Nazarovets) ПІДТРИМКА ВІДКРИТОЇ НАУКИ В TECHNISCHE INFORMATIONSBIBLIOTHEK – TIB (SUPPORT OF OPEN SCIENCE IN TECHNISCHE INFORMATIONSBIBLIOTHEK – TIB)	7
Го Чжилян (Guo Zhiliang) ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНДУСТРІЇ КНР (THE MAIN DEVELOPMENT STAGES OF THE INFORMATION INDUSTRY OF THE PRC)	17

Розділ 2. Теоретико-методологічні засади книгознавства, бібліотекознавства та архівознавства

Part 2. Theoretical and Methodological Foundations of Book Science, Library Science and Archival Science

Г. В. Салата (H. Salata) ТЕНДЕНЦІЇ І РОЗВИТОК БІБЛІОТЕК У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ (TRENDS AND DEVELOPMENT OF LIBRARIES IN THE DIGITAL ENVIRONMENT)	30
О. В. Марковець (O. Markovets) К. В. Мартинюк (K. Martyniuk) Д. О. Таланчук (D. Talanchuk) ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ БІБЛІОТЕК (INFORMATION SUPPORT OF RURAL LIBRARIES POPULARIZATION)	40
А. В. Гуменчук (A. Humenchuk) СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ (CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER LIBRARY AND INFORMATION EDUCATION IN GERMANY)	50
О. М. Тур (O. Tur) О. О. Вдовіна (E. Vdovina) О. М. Василюк (O. Vasylyuk) ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ (FORMATION OF PROFESSIONAL-COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL AFFAIRS THROUGH INTERACTIVE DIDACTIC GAME)	62
О. М. Тур (O. Tur) Л. І. Дерев'яно (L. Derevyanko) ІНТЕРАКТИВНА ЛЕКЦІЯ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ (INTERACTIVE LECTURE AS A METHOD OF TEACHING IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL AFFAIRS)	72
О. М. Артеменкова (O. Artemenkova) ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АРХІВАХ УКРАЇНИ (INFORMATION TOOLS OF GENEALOGICAL RESEARCH IN THE ARCHIVES OF UKRAINE)	81

Розділ 3. Прикладні соціокомунікаційні технології
Part 3. Applied Communication Technologies

Н. С. Вовк (N. S. Vovk)

**ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ СТОРІНОК У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ
З МЕТОЮ МОРАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ЧИТАЧІВ**

**У БЕРЕЗНІ-КВІТНІ 2022 РОКУ (THE USING OF LIBRARY SOCIAL NETWORKS
PROFILES FOR THE MORAL AND INFORMATIONAL SUPPORT**

OF READERS IN MARCH-APRIL OF 2022) 94

С. С. Федушко (S. S. Fedushko)

Ю. О. Серов (Yu. O. Sierov)

**АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛУ ТА ДАНИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ
ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПРОФІЛЮ ВЕБКРИСТУВАЧА**

(ANALYSIS OF FUNCTIONS AND DATA OF SPECIALIZED ONLINE SERVICES

FOR FORMING A PROFESSIONAL PROFILE OF A WEB USER) 106

М. В. Комова (M. Komova)

С. В. Жаворонко (S. Zhavoronko)

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КЕЙТЕРИНГОВОЇ КОМПАНІЇ

(SOCIAL COMMUNICATION STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF A CATERING COMPANY) ... 114

Розділ 1. Теорія та історія соціальних комунікацій

Part 1. Theory and history of social communications

■ <https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.01>¹

УДК 026.021(501)+001.891

М. А. Назаровець

кандидат наук із соціальних комунікацій, головний бібліотекар, Наукова бібліотека ім. М. Максимовича, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна

TIB Leibniz Information Centre for Science and Technology, Ганновер, Німеччина

marynanazarovets@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1797-4533>

ПІДТРИМКА ВІДКРИТОЇ НАУКИ В TECHNISCHE INFORMATIONSBIBLIOTHEK — TIB

Проаналізовані напрями підтримки руху Відкритої науки у TIB — Leibniz-Informationszentrum Technik und Naturwissenschaften und Universitätsbibliothek. З'ясовано, що ідеї Відкритої науки є провідними в реалізації завдань роботи бібліотеки, а підхід до їх реалізації комплексний: оцифрування інформації, акцент на використанні цифрових технологій, максимальна доступність до наукової інформації, застосування семантичних технологій пошуку, реалізація можливостей публікації у Відкритому доступі, проведення досліджень з пошуку, впровадження нових та вдосконалення звичних інструментів для організації бібліотечних послуг у процесі підтримки Відкритої науки, спілкування й співпраця на національному та міжнародному рівнях для обміну досвідом та пошуку оптимальних напрямків на шляху до відкритості.

Ключові слова: *бібліотека університету; бібліотеки Німеччини; бібліотечні послуги; Відкрита наука; науково-технічна бібліотека; Open science; TIB.*

М. А. Nazarovets

Candidate of Sciences in Social Communications, chief librarian, M. Maksymovych Scientific Library, Taras Shevchenko Kyiv National University, Kyiv, Ukraine

TIB Leibniz Information Centre for Science and Technology, Hannover, Germany

SUPPORT OF OPEN SCIENCE IN TECHNISCHE INFORMATIONSBIBLIOTHEK — TIB

The relevance. Libraries in Europe are implementing services to support the information needs of researchers in the direction of the Open Science

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

movement. Further integration of Ukrainian science into the European Research Area requires Ukrainian libraries to actively adopt the experience of colleagues.

The purpose of the paper is to investigate and summarize the experience of the Leibniz Information Centre for Science and Technology and University Library (Technische Informationsbibliothek — TIB) in support of Open Science.

The methodology. Methods of analytics, differentiation, and generalization in the process of processing information from official sources, research publications, and personal communication with employees of the institution were used.

Conclusions. It was found that the ideas of Open Science are leading in the implementation of the tasks of the library, and the approach to their implementation is comprehensive: digitization of information; emphasis on digital technology; maximum access to scientific information; use of semantic search technologies; implementation of Open access publishing; conducting researches, introduction of new and improvement of common tools for the organization of library services in support of Open Science; communication and cooperation at national and international levels to share experiences and find optimal developments on the path to openness.

Keywords: *German libraries; library services; Open science; scientific and technical library; TIB; university library.*

Актуальність теми дослідження. Україна переживає складний етап своєї історії, виборюючи право на самоідентичність та цілісність власної території. Очевидно, що у цей час під ударом, разом з іншими галузями, опинились й українські наука, освіта та бібліотечна справа, яка їх інформаційно забезпечує. У відповідь на вторгнення рф на територію України багато наукових організацій світу відкрили свої двері для дослідників з України, терміново створюючи спеціальні програми, стажування, проекти тощо з метою збереження потенціалу розвитку української науки та освіти в подальшому. **TIB — Leibniz-Informationszentrum Technik und Naturwissenschaften und Universitätsbibliothek** (Інформаційний центр технічних та природничих наук імені Лейбніца та бібліотека університету; Technische Informationsbibliothek — TIB) серед перших відреагувала на трагічні події: вже 25 лютого 2022 р. на сайті бібліотеки була опублікована заява з осудом війни проти демократичної та мирної України, директор TIB, Prof. Dr. Sören Auer, оголосив про те, що бібліотека припиняє будь-яку співпрацю з російськими партнерами та пропонує допомогу українським колегам-бібліотекарям у вигляді грантової гостьової дослідницької програми, для того щоб вони у безпеці могли безперешкодно продовжити працювати над своїми темами досліджень, важливими для подальшого розвитку бібліотечної справи в Україні (TIB, 2022).

Очевидним є подальший рух України у напрямі інтеграції української науки до європейської, перші кроки якої здійснюються ще з 22 березня 2018 р., коли рішенням колегиї Міністерства освіти і науки України

була схвалена Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (МОН, б.д.). Це, зокрема, передбачає і прийняття українськими принципів провідного для європейської науки руху **Open science** (укр. **Відкрита наука**), основною ознакою якого можна вважати прозорість і доступність наукових досліджень для всього суспільства та активне впровадження на всіх етапах дослідницької діяльності інформаційних технологій (Fecher, Friesike, 2014). Реалізація принципів Відкритої науки у світовому співтоваристві триває вже понад десятиліття, особливої ж актуальності її можливості набули в період початку пандемії COVID 19, коли дослідникам для боротьби з вірусом та наслідками його дії знадобився швидкий безперешкодний обмін науковою інформацією (Besançon, et al, 2021).

Дослідницькі бібліотеки країн Європейського Союзу активно впроваджують у свої практики послуги з підтримки інформаційних потреб дослідників у напрямі реалізації руху Відкритої науки. Активно дотримує цієї тенденції і ТІВ, яка вже двічі здобувала спеціальну відзнаку для німецьких бібліотек – Open Library Badge 2016 та Open Library Badge 2020 за відданість Відкритій науці (ТІВ-blog, 2020).

Мета статті – дослідити та узагальнити досвід роботи Інформаційного центру технічних та природничих наук імені Лейбніца та бібліотеки університету (Technische Informationsbibliothek – ТІВ) у напрямі підтримки Відкритої науки.

Виклад основного матеріалу дослідження. ТІВ, розташована у Ганновері (Нижня Саксонія, ФРН), водночас відіграє декілька ролей: національної науково-технічної бібліотеки, бібліотеки *Leibniz Universität Hannover* (ЛУН, Ганноверського університету імені Готфріда Вільгельма Лейбніца) та дослідницького центру. Як Німецька *національна науково-технічна бібліотека*, яка є найбільшою у світі серед бібліотек такого типу, ТІВ зберігає унікальну колекцію документів з науки і техніки, включно з аудіовізуальними засобами інформації та даними досліджень. Як *університетська бібліотека*, ТІВ забезпечує інформацією всі факультети ЛУН. Таким чином вона виконує основні класичні завдання бібліотеки: збір, індексація, доступ та архівування інформаційних матеріалів – як у друкованому, так і в електронному вигляді, з використанням найсучасніших технологій на основі національного та міжнародного співробітництва з урахуванням останніх досягнень наукової комунікації, видавництва й вимог щодо авторського права. Як *дослідницька установа*, ТІВ у співпраці з науковими та вищими навчальними закладами постійно проводить прикладні дослідження й розробки для створення нових та покращення вже існуючих інструментів для наукової комунікації. Її дослідження зосереджені на цифрових бібліотеках, управлінні науковими даними, нетекстових матеріалах, Відкритих знаннях, Відкритій науці та візуальній аналітиці.

У напрямі збереження знань та спрощення доступу до них ТІВ працює над утриманням унікальних та актуальних колекцій текстового й нетекстового цифрового контенту. Згідно з національною політикою Німеччини, ТІВ збирає всю літературу (друковану, електронну, опубліковану державними чи комерційними видавництвами, а також «сіру літературу») з усіх галузей техніки, архітектури, хімії, інформаційних технологій, математики та фізики, незалежно від того, була вона опублікована в Німеччині або за її межами (Deutsche Forschungsgemeinschaft, 2013).

Пошукові служби ТІВ постійно оптимізуються для полегшення доступу користувачів до інформації, наприклад, за допомогою аналізу тексту та даних, онтології й спеціальних візуальних методів. ТІВ надає користувачам доступ до контенту на власних, спеціалізованих, порталах. Зокрема через головний сайт (<https://www.tib.eu/>) здійснюється доступ до фонду базової та вузькоспеціалізованої технічної та наукової інформації, включно з 3D-моделями, даними досліджень та аудіовізуальними засобами. На вільнодоступній платформі-репозитарії *AV-Portal TIB* (<https://av.tib.eu/>) можна за допомогою методів семантичного аналізу здійснювати пошук наукових відео (комп'ютерні візуалізації, моделювання, експерименти, записи лекцій та конференцій), які зберігаються переважно під відкритими ліцензіями (Plank, 2019). Відеозаписи, викладені на порталі, отримують цифрові ідентифікатори об'єктів (DOI), завдяки чому їх легко можна цитувати, як і текстові матеріали. Інші установи також можуть зберігати свої електронні колекції в цифровому вигляді в архівах ТІВ, скористатись послугами проведення, запису та доступу для користувачів до відео власних онлайн-конференцій.

Через репозитарії ТІВ надає комплексні послуги з Відкритого доступу до наукової інформації. В інституційному репозитарії *Institutionelles Repositorium der Leibniz Universität Hannover* (<https://www.repo.uni-hannover.de/>) мають можливість виставляти свої публікації для безстрокового зберігання, забезпечення високої видимості та вільного доступу до них через Інтернет теперішні й колишні члени університетської спільноти (Семенова, Шитікова, 2021). У дисциплінарному репозитарії *Repositorium für Naturwissenschaften und Technik – RENATE* (<https://oa.tib.eu/renate/>) свої роботи з технічних та природничих наук мають можливість викладати всі автори з будь-якої країни світу. Для всіх робіт в обох репозитаріях ТІВ реєструє ідентифікатори DOI, що полегшує їх пошук у мережі та цитування. Також ТІВ спільно з іншими установами бере участь у підтримці репозитарію асоціації *Leibniz-Gemeinschaft LeibnizOpen* (<https://leibnizopen.de/>), в якому діляться зі світом своїми публікаціями співробітники установ – членів асоціації.

У співпраці з іншими установами ТІВ розробляє та активно впроваджує стратегію архівування. З цією метою ТІВ використовує власну цифрову систему збереження текстових і нетекстових об'єктів знань. Ця система діє як інтерфейс до національних та міжнародних послуг, що надаються для збереження культурної спадщини. ТІВ проводить дослідження, надає поради з питань архівування, бере участь у міжнародних, національних та державних ініціативах, таких як *Europeana*, *Deutsche Digitale Bibliothek* та *Kulturerbe Niedersachsen*, а також пропонує послуги цифрового збереження третім сторонам.

ТІВ не лише займається забезпеченням літературою та інформацією на національному й міжнародному рівні, але й працює над представленням німецької дослідницької системи в міжнародних мережевих інфраструктурах, таких як *DataCite* (щоб пов'язувати між собою колекції даних) та *ORCID* (з метою досягнення унікальної ідентифікації авторів).

З липня 2020 р. у ТІВ працюють над платформою для публікації наукових журналів та матеріалів конференцій у Відкритому доступі *TIB Open Publishing* (<https://www.tib-op.org/>) на програмному забезпеченні з відкритим кодом Open Journal Systems (OJS). На платформі можуть бути розміщені наукові видання Відкритого доступу з будь-яких дисциплін, які не беруть плату за публікацію з авторів, відповідають вимогам Plan S, DOAJ Seal, OASPA та COPE. Для кожного видання реєструється eISSN, кожна стаття або матеріал конференції отримує власний DOI, автори можуть підключатися до свого ORCID, також увімкнене використання інституційного ідентифікатора ROR.

Вагомим внеском у підтримку Відкритої науки є організація ТІВ-проектів фінансування публікацій у наукових журналах Відкритого доступу: через фонд Open-Access-Publikationsfonds der Leibniz Universität Hannover для представників університету, через фонд Open-Access-Publikationsfonds der Leibniz-Gemeinschaft для представників установ-членів Leibniz-Gemeinschaft. Також ТІВ від імені LUN підписує угоди про Відкритий доступ з видавцями, які також дозволяють авторам з університету публікуватись безкоштовно або за зниженими цінами.

Дослідницька діяльність ТІВ скерована на постійний розвиток її послуг, метою її є забезпечення інноваційного, ефективного та безперешкодного доступу до даних, інформації й знань, а також структурування великих інформаційних просторів, щоб зробити їх оптимально доступними. У цьому процесі ТІВ реалізує рекомендації Rat für Informationsinfrastrukturen (Німецької Ради з питань інформаційних інфраструктур), тісно співпрацює з іншими національними та міжнародними спеціалізованими бібліотеками, інформаційними центрами й ініціативами, особливо щодо сумісності, стандартів та синергії.

У ТІВ працює декілька дослідницьких груп. *Data Science & Digital Libraries Research Group* (Дослідницька група з науки про дані та цифрові бібліотеки) була заснована ТІВ спільно з ЛУН в липні 2017 р. Робота групи зосереджується на сферах розробки методів та прийомів семантичної мережі даних, інформації й знань, Big Data, на інтернеті речей, інтеграції даних для промисловості 4.0, електронній науці, науковому управлінні, експертній оцінці, Відкритому доступі та цифрових бібліотеках. Група *Visual Analytics Research Group* (Дослідницька група з візуальної аналітики) працює у сферах аналізу і автоматичного анотування візуальних даних (зображень, відео, 3D тощо), адаптивних процедур класифікації візуальних даних з різних джерел, інтерактивному пошуку і вивченні великих медіаколекцій тощо. *Scientific Data Management Research Group* (Дослідницька група з управління науковими даними) працює над розробкою сучасної інфраструктури для управління різномірними науковими даними, вилученням знань із цих даних про їх походження, конфіденційність, якість і мінливість та розробкою нових взаємозв'язків і моделей. *Open Science Lab* (Лабораторія Відкритої науки), заснована у 2013 р., поділяється на дві групи: одна працює над тематичним кластером *OpenGLAM* (цифрове відкриття культурних цінностей та практик збирання, індексації й збереження в галереях, бібліотеках, архівах і музеях), а друга, *Lab Open Research Information* (Лабораторія Відкритої дослідницької інформації), розробляє теми, що мають на меті зробити дослідницьку інформацію сумісною, досяжною для пошуку, багаторазовою та доступною. Робота *Lab Non-Textual Materials* (Лабораторія нетекстових матеріалів), заснованої у 2012 р., спрямована на розроблення та експлуатацію інноваційних інфраструктур, інструментів і послуг, які покращують відбір, пошук, цитування відео, даних досліджень, графіків та відкритих освітніх ресурсів. У межах цієї лабораторії працює ще одна група *Lab Research Data Service* (Лабораторія обслуговування дослідницьких даних), яка займається, зокрема, інфраструктурними проектами в контексті цих досліджень. Ще одна самостійна команда *Learning and Skill Analytics Research Group* (Дослідницька група з аналізу навчання та навичок) опрацьовує немало тем, які є фундаментальними для розуміння процесів навчання та освіти у ХХІ столітті (використання інтелектуальних технологій та наборів даних для підвищення якості освіти, експериментування з новими інструментами й методами аналізу освіти, вплив навичок ХХІ століття на освітні процеси тощо). *Knowledge Infrastructures Research Group* (Дослідницька група інфраструктур знань) розвиває артефакти програмного забезпечення в їх здатності підтримувати дослідників у створенні, обміні та підтримці наукових знань.

Одним з важливих у контексті підтримки ідей Відкритої науки є дослідницький проєкт ТІВ *Open Research Knowledge Graph (ORKG)*, у

якому пропонується для відображення наукових знань, які передаються через літературу, використовувати графіки знань, основані на бібліографічних метаданих (наприклад, про статті, авторів, установи) та семантичних (тобто машиночитаних) описах наукових знань (Jaradeh et al, 2019). У результаті складна інформація може бути представлена більш ефективно, а результати дослідження можуть легко пов'язуватись один з одним. Оскільки результати можна порівнювати безпосередньо та легко, а також повторно їх використовувати, процес наукової роботи можна виконувати більш ефективно і результативно.

За допомогою порталу *TIB Labs* (<https://labs.tib.eu/>) будь-хто має можливість скласти уявлення про сучасні дослідження та розробки ТІВ й випробувати нові експериментальні сервіси, бета-версії та прототипи.

ТІВ є посередником і активним учасником різноманітних міждисциплінарних, як національних, так і міжнародних дослідницьких проєктів (наприклад, *NFDI4Culture* – консорціум для дослідження даних про матеріальну та нематеріальну культурну спадщину, який охоплює широкий спектр дослідницьких сфер – від музикознавства, історії мистецтва та архітектури до перформансу, театру, кіно та медіадосліджень (Altenhöner et al, 2020); *NFDI4Chem* – консорціум для створення національної інфраструктури дослідницьких даних з хімії в Німеччині (Steinbeck et al, 2020); *FID BAUdigital* – спільна мережева платформа для обміну інформацією та даними між дослідникам, які працюють над цифровим проектуванням, плануванням і виробничими методами в будівництві, архітектурі та урбаністиці (Arndt et al, 2022); бібліометрична й семантична мережа рекомендації якісних журналів Відкритого доступу *B!SON* (<https://service.tib.eu/bison/>) та ін.

У 2020–2021 рр. ТІВ спільно з Державною науково-технічною бібліотекою України реалізувало спільний українсько-німецький науково-дослідний проєкт *FAIRIO – FAIR Research Information in Open Infrastructures*, присвячений застосуванню принципів FAIR для дослідницької інформації у відкритих інфраструктурах (Калужна, Алтемеіер, 2021; Hauschke et al, 2021).

ТІВ є членом *Leibniz-Gemeinschaft* (Асоціації Лейбніца, <https://www.leibniz-gemeinschaft.de/>), головної організації для 97 незалежних установ Німеччини, що проводять дослідження або забезпечують наукову інфраструктуру. Співпрацює ТІВ також з міждисциплінарним дослідницьким центром *Forschungszentrum L3S* (<https://www.l3s.de/de>) над розробкою методів та технологій цифрових змін і дослідженням результатів цифровізації. Будучи постійним господарем міжнародних конференцій та спеціалізованих форумів, ТІВ створює можливості для обміну інформацією й спілкування фахівців на перетині науки та бібліотечної справи.

У контексті підтримки бібліотекою Відкритої науки слід також згадати про запланований на 30–31 серпня 2022 р. спільно з LUN перший у Німеччині фестиваль Відкритої науки – **Open Science Festival**, #OSF2022DE (<https://www.uni-hannover.de/de/universitaet/profil/ziele-strategien/open-science/festival/>), у межах якого передбачені різноманітні заходи, що сприятимуть обміну інформацією та практиками підтримки ідей Відкритої науки між дослідниками з різних країн світу.

Висновки. Підхід до підтримки ідеї Відкритої науки в Інформаційному центрі технічних та природничих наук імені Лейбніца – ТІВ є комплексним та визначає зміст більшості організаційно-функціональних процесів: пильна увага приділяється оцифруванню інформації й використанню цифрових технологій у більшості бібліотечних послуг; в обслуговуванні користувачів акцентується на максимальній доступності до наукової інформації, даних, нетекстових матеріалів із застосуванням семантичних технологій пошуку; багато уваги приділяється можливості для дослідників публікувати результати власних досліджень у Відкритому доступі – як через платформу для публікацій, так і через репозитарії, а також пошук фінансування для публікації авторів у журналах Відкритого доступу; дослідницькі групи ТІВ працюють над пошуком, упровадженням нових та вдосконаленням звичних інструментів для організації бібліотечних послуг у процесі підтримки Відкритої науки; відбуваються постійне спілкування та співпраця на національному й міжнародному рівнях для обміну досвідом і пошуку оптимальних напрацювань на шляху до відкритості.

Список посилань

- Калюжна, Н., & Алтемеієр, Ф. (2021). Принципи FAIR для дослідницької інформації: звіт із серії воркшопів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, (7), 128–132. <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/233322>
- МОН. (б.д.). *ERA-UA*. Отримано Травня 24, 2022 з <https://mon.gov.ua/ua/tag/era-ua>
- Семенова, Л. А., & Шитікова, Т. М. (2021). Досягнення й перспективи відкритої наукової комунікації в академічному університеті: функціональний аналіз інституційного репозитарію німецької бібліотеки. *University Library at a New Stage of Social Communications Development: тези доп. VI Міжнар. конф., (м. Дніпро, 7–8 жовт. 2021 р.)*. <http://eadnurt.diit.edu.ua/handle/123456789/14205>
- Altenhöner, R., Blümel, I., Boehm, F., Bove, J., et al. (2020) *NFDI4Culture — Consortium for research data on material and immaterial cultural heritage*. *Research Ideas and Outcomes* 6: e57036. <https://doi.org/10.3897/rio.6.e57036>
- Arndt, S., Beer, A., Blümel, I., Elsner, C., et al. (2022). *FID Civil Engineering, Architecture and Urbanism digital — A platform for science (BAUdigital)*.

- Research Ideas and Outcomes 8: e82563. <https://doi.org/10.3897/rio.8.e82563>
- Besançon, L., Peiffer-Smadja, N., Segalas, C. et al. Open science saves lives: lessons from the COVID-19 pandemic. *BMC Med Res Methodol* 21, 117 (2021). <https://doi.org/10.1186/s12874-021-01304-y>
- Deutsche Forschungsgemeinschaft. (2013). *Richtlinien zur überregionalen Literaturversorgung der Sondersammelgebiete und Virtuellen Fachbibliotheken*. Retrieved May 26, 2022, from http://www.dfg.de/download/pdf/foerderung/programme/lis/richtlinien_lit_versorgung_ssg.pdf
- Fecher, B., & Friesike, S. (2014). Open Science: One Term, Five Schools of Thought. In: Bartling, S., Friesike, S. (Eds) *Opening Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-00026-8_2
- Hauschke, C., Nazarovets, S., Altemeier, F., Kaliuzhna, N. (2021). Roadmap to FAIR Research Information in Open Infrastructures. *Journal of Library Metadata*, 21 (1–2), 45–61. <https://www.doi.org/10.1080/19386389.2021.1999156>
- Jaradeh, M. Y., Oelen, A., Farfar, K. E., Prinz, M., et al. (2019). Open Research Knowledge Graph: Next Generation Infrastructure for Semantic Scholarly Knowledge. *K-CAP '19: Proceedings of the 10th International Conference on Knowledge Capture*. September 2019. 243–246. <https://doi.org/10.1145/3360901.3364435>
- Plank, M., Drees, B., Hauschke, C., Kraft, A. & Leinweber, K. (2019). Now or Never: Innovative Tools and Services for Scientists. *IFLA WLIC 2019 — Athens, Greece. Libraries: dialogue for change*. <http://library.ifla.org/id/eprint/2504>
- Steinbeck, C., Koepler, O., Bach, F., Herres-Pawlis, S., et al. (2020). *NFDI4Chem — Towards a National Research Data Infrastructure for Chemistry in Germany*. Research Ideas and Outcomes 6: e55852. <https://doi.org/10.3897/rio.6.e55852>
- TIB. (2022, 25 February). #StandWithUkraine: Statement of the TIB Director on the war in Ukraine. Retrieved May 24, 2022, from <https://www.tib.eu/en/tib/news-and-events/news/details/standwithukraine-statement-of-the-tib-director-on-the-war-in-ukraine>

References

- Altenhöner, R., Blümel, I., Boehm, F., Bove, J., et al. (2020) *NFDI4Culture — Consortium for research data on material and immaterial cultural heritage*. Research Ideas and Outcomes 6: e57036. <https://doi.org/10.3897/rio.6.e57036> [In English].
- Arndt, S., Beer, A., Blümel, I., Elsner, C., et al. (2022). *FID Civil Engineering, Architecture and Urbanism digital — A platform for science (BAUdigital)*. Research Ideas and Outcomes 8: e82563. <https://doi.org/10.3897/rio.8.e82563> [In English].
- Besançon, L., Peiffer-Smadja, N., Segalas, C. et al. Open science saves lives: lessons from the COVID-19 pandemic. *BMC Med Res Methodol* 21, 117 (2021). <https://doi.org/10.1186/s12874-021-01304-y> [In English].

- Deutsche Forschungsgemeinschaft. (2013). *Richtlinien zur überregionalen Literaturversorgung der Sondersammelgebiete und Virtuellen Fachbibliotheken*. Retrieved May 26, 2022, from http://www.dfg.de/download/pdf/foerderung/programme/lis/richtlinien_lit_versorgung_ssg.pdf [In German].
- Fecher, B., Friesike, S. (2014). Open Science: One Term, Five Schools of Thought. In: Bartling, S., Friesike, S. (Eds) *Opening Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-00026-8_2 [In English].
- Hauschke, C., Nazarovets, S., Altemeier, F., Kaliuzhna, N. (2021). Roadmap to FAIR Research Information in Open Infrastructures. *Journal of Library Metadata*, 21 (1–2), 45–61. <https://www.doi.org/10.1080/19386389.2021.1999156> [In English].
- Jaradeh, M. Y., Oelen, A., Farfar, K. E., Prinz, M., et al. (2019). Open Research Knowledge Graph: Next Generation Infrastructure for Semantic Scholarly Knowledge. *K-CAP '19: Proceedings of the 10th International Conference on Knowledge Capture*. September 2019. 243–246. <https://doi.org/10.1145/3360901.3364435> [In English].
- Kaliuzhna, N., & Altemeier, F. (2021). Towards Fair Principles for Research Information: Report on a Series of Workshops. *Ukrainian Journal on Library and Information Science*, (7), 128–132. <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/233322> [In Ukrainian]
- MOS. (n.d.). *ERA-UA*. Retrieved May 24, 2022, from <https://mon.gov.ua/ua/tag/era-ua> [In Ukrainian]
- Plank, M., Drees, B., Hauschke, C., Kraft, A. & Leinweber, K. (2019). *Now or Never: Innovative Tools and Services for Scientists. IFLA WLIC 2019 — Athens, Greece*. Libraries: dialogue for change. <http://library.ifla.org/id/eprint/2504> [In English].
- Semenova, L. A., & Shytikova, T. M. (2021). Achievements and Prospects of Open Scientific Communication in the Academic University: Functional Analysis of Institutional Repository of the German Library. *University Library at a New Stage of Social Communications Development: materials VI Internat. conf., (Dnipro, 7–8 Okt. 2021)*. <http://eadnurt.diit.edu.ua/handle/123456789/14205> [In Ukrainian]
- Steinbeck, C., Koepler, O., Bach, F., Herres-Pawlis, S., et al. (2020). *NFDI4Chem — Towards a National Research Data Infrastructure for Chemistry in Germany*. Research Ideas and Outcomes 6: e55852. <https://doi.org/10.3897/rio.6.e55852> [In English].
- TIB. (2022, 25 February). *#StandWithUkraine: Statement of the TIB Director on the war in Ukraine*. Retrieved May 24, 2022, from <https://www.tib.eu/en/tib/news-and-events/news/details/standwithukraine-statement-of-the-tib-director-on-the-war-in-ukraine> [In English].

Надійшла до редколегії 25.04.2022

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.02¹

УДК 004.03:658.15(510)

Го Чжилян

аспірант, Харківська державна академії культури, спеціальність
«Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», м. Харків, Україна

guzhli@qq.com

https://orcid.org/0000-0002-0939-0530

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНДУСТРІЇ КНР

Охарактеризовано основні етапи розвитку системи науково-технічної інформації КНР, виявлено якісні особливості та специфічні ознаки кожного з етапів. Визначено об'єктивні чинники, що впливали на формування організаційної та когнітивної інфраструктури інформаційної індустрії Китаю, серед яких — політичні, економічні, техніко-технологічні та соціокультурні. Зазначено, що в основу розвитку організаційної структури системи науково-технічної інформації КНР покладено принципи централізації управління, територіальної та відомчої підпорядкованості структурних підрозділів, корпоративності щодо формування й використання інформаційних ресурсів. Виявлено вектори сучасних трансформацій інформаційної індустрії Китаю, що перетворюється в потужну платформу продукування інновацій на основі застосування екосистем Smart Knowledge Service та технологій штучного інтелекту, який дозволяє ефективно управляти великими даними, забезпечуючи екстракцію явних і прихованих знань.

Ключові слова: *інформаційна індустрія, система науково-технічної інформації, Китай, штучний інтелект, екстракція знань.*

Guo Zhiliang

postgraduate student, Department of Information, Library and Archival Affairs, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv, Ukraine

THE MAIN DEVELOPMENT STAGES OF THE INFORMATION INDUSTRY OF THE PRC

The purpose of this paper is to determine the qualitative features of development and transformation vectors of the information industry of the People's Republic of China.

The methodology. The research was conducted using a set of theoretical and empirical methods of scientific knowledge, which made it possible to identify the main stages in the evolution of the scientific and technical information system of the People's Republic of China, to establish innovation vectors of its modern development. The following scientific approaches were cognitive tools for the implementation of this goal: systematic, historical, comparative, as well as research methods: statistical, modeling, content analysis of the website of the Institute for Scientific and Technical Information of China.

The results. The generalization of the history of the origin and development of the scientific and technical information system of the PRC has identified

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

three main stages of its institutionalization: starting stage (1956–1976), stage of sustainable development (1977–2000), stage of innovation changes (2001–present). At the first stage, a powerful start in the development of an effective state system of scientific and technical information was interrupted by a decade of regressive influence on the socio-economic development of the so-called “cultural revolution”. The second stage was marked by the breakthrough technologies in the implementation of projects for the development of effective tools for searching and systematization of scientific and technical information, in particular, the development of the “Chinese Library Classification” and the “Chinese Subject Thesaurus” in all fields of study, which won the National Prize in Science and Technology in 1983; the creation of the first automated abstract database “Chinese Pharmacy Abstracts” in 1984; the development of unique software for Chinese characters that ran on IBM-class computers, etc. The organizational infrastructure of the national scientific and technical information system was based on a combination of territorial and branch principles, as a result, regional information centers were formed in 27 provinces, municipalities and autonomous regions of the country, as well as departmental ones at large enterprises of 64 ministries of the PRC. The qualitative features of the third stage of development of the Information Industry of China — the stage of innovation changes — identify the processes of digital globalization, automation of Big Data processing, mastering the capabilities and technologies of artificial intelligence in the management of big data and the extraction of explicit and implicit knowledge.

The scientific novelty. The author suggests a periodization of the main stages of development of the state system of scientific and technical information of the People’s Republic of China into scientific circulation for the first time; reveals the qualitative features of its functioning at each historical stage; identifies the vectors of diversification of Intelligent Products and Services, transformation strategies for the application of Smart Knowledge Service ecosystems, operated on the basis of analytical processing of big data by artificial intelligence technologies.

The practical significance. The experience of developing the information industry and its transformation into the knowledge industry in China is useful to be borrowed by the Ukrainian state scientific and technical information system.

Keywords: *information industry, scientific and technical information system, China, artificial intelligence, knowledge extraction.*

Постановка проблеми. Залежність темпів науково-технічного прогресу окремих країн від якості інформаційного забезпечення їх наукової та інноваційної діяльності стала чітко зрозумілою після завершення Другої світової війни. Система науково-технічної інформації (НТІ) Китаю інституціоналізувалася в 1950-х рр. як складова системи галузевих наукових та науково-технічних бібліотек одночасно з зародженням аналогічної системи у США та СРСР. Китайський інститут науково-технічної інформації був створений у структурі Китайської академії наук у 1956 р. і мав на меті аналітичний моніторинг потоку китайської та зарубіжної науково-технічної інформації задля покращення

інформаційного обслуговування фахівців дослідно-конструкторської та виробничої галузей. Ця система виникла третьою у світі після США та СРСР і пройшла складний шлях свого формування. Нині вона стає надсучасною платформою розвитку суспільства знань з поглибленими персоналізованими інформаційними сервісами, які створюються на потребу суб'єктів національної інноваційної системи як основи прогресивного розвитку китайської науки, техніки, економіки та суспільства загалом. Наукове обґрунтування стратегій подальшого розвитку китайської системи науково-технічної інформації потребує детального дослідження якісних особливостей кожного з етапів її становлення, визначення об'єктивних та суб'єктивних чинників, що зумовили вектори розвитку і прогресивні трансформації інформаційної індустрії КНР.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовний внесок у вивчення особливостей історичних етапів розвитку системи науково-технічної інформації КНР зробили такі китайські дослідники, як Гуань Цзялинь та Чжан Чао, Фан Бінгсі, Хе Дефанг, Сюй Лу та ін. Аналізу сучасного стану та визначенню векторів трансформації інформаційної індустрії Китаю присвячені праці Сун Чженфена, Хе Дефанг, Ченг Сівей, Цзян Юнфу, Гао Фен й Ван Цзянь. Однією з перспективних є концепція Ши Лей, Лю Цзюань та Ван Цзянь, які обґрунтували необхідність багатофункціональності інформаційних продуктів та послуг національної платформи корпоративного створення й використання науково-технічних ресурсів Китаю щодо генерації науково-технічних інновацій. Сучасні вектори розвитку інформаційної індустрії КНР визначили у своїй статті в журналі «Бібліотечно-інформаційна робота» співробітники Центру документації та інформації Китайської академії наук Цянь Лі, Лю Сівень, Чжан Чжисюн та ін. Вони обґрунтували концепцію розробки та практики застосування екосистем Smart Knowledge Service, що функціонують на основі управління штучним інтелектом великими даними.

Мета статті — визначення якісних особливостей розвитку та векторів трансформації інформаційної індустрії КНР.

Виклад основного матеріалу дослідження. Лідером та взірцем створення потужної системи інформаційного супроводу проривних галузей економіки є США, які ще в 1945 р. створили Національну службу технічної інформації. Її витоки сягали початку ХХ ст., коли в структурі Американського хімічного товариства було створено реферативну службу, яка з 1907 р. почала видавати перший у світі реферативний журнал «Chemical Abstracts», що публікував реферати наукової літератури з хімії та суміжних дисциплін. Ознайомлення з цим показником надихнуло видатного американського науковця — фундатора наукометрії

Юджина Гарфілда на реалізацію ідеї створення покажчика наукової літератури та мультидисциплінарного індексу наукового цитування, які мали суттєвий вплив на формування не лише американської, але й світової системи науково-технічної інформації.

Так, вельми корисною для Ю. Гарфілда була участь у проєкті Welsh Machine Project, що був ініційований Медичною бібліотекою Університету Дж. Хопкінса і мав на меті запровадження технології машинного індексування наукової літератури. Цей досвід сприяв появі в 1955 р. в журналі «Science» статті Ю. Гарфілда «Citation Indexing for Science», яка містила обґрунтування необхідності вирішення проблеми інформаційної кризи через створення системи поточної бібліографічної інформації. У 1956 р. Ю. Гарфілд відкрив приватну фірму «Eugene Garfield Associates, Information Engineers», яка готувала до друку перше у світі щотижневє сигнальне видання бібліографічної інформації «Current Contents», що висвітлювало зміст поточних номерів журналів у галузі фармації та біомедицини, а також містило пермутаційний та авторський покажчики (Гуань Цзялін, 2007). Це видання користувалося великим попитом серед науковців та сприяло створенню Гарфілдом нових бібліографічних інструментів, зокрема й всесвітньовідомого Індексу цитування наукових статей, значних баз даних, що генерував його Інститут наукової інформації (ISI). Нині цей Інститут є головним структурним підрозділом наукового відділення авторитетної наукометричної компанії «Thomson Reuters».

КНР і понині уважно вивчає та запозичує кращий американський досвід організації інформаційного забезпечення науково-технічної галузі країни і пишається тим, що Китайський інститут науково-технічної інформації був створений третім у світі після аналогічної установи в США та Інституту наукової і технічної інформації СРСР (1952 р.). Японський науково-технічний інформаційний центр було відкрито лише в 1957 р., Центр документації Великої Британії — у 1962 р., Німеччина та Франція створили національні інформаційні служби лише в 1970-х рр.

Основними етапами формування потужної інформаційної індустрії Китаю є: стартовий етап (1956–1976 рр.), етап сталого розвитку (1977–2000 рр.), етап інноваційних змін (2001 р. — по цей час).

Початок першого етапу формування національної інформаційної індустрії країни був визначений затвердженням Комуністичною партією Китаю «Планом розвитку науки і техніки КНР на 1956–1967 рр.». Одним з пріоритетних напрямів реалізації цього плану був розвиток мережі галузевих і регіональних інформаційних агенцій Китаю, які мали забезпечити високий рівень обслуговування інформацією фахівців

науково-дослідного та інженерно-конструкторського профілів. Задля координації цієї діяльності 15 жовтня 1956 р., згідно з розпорядженням прем'єр-міністра країни Чжоу Еньлая, у структурі Китайської академії наук офіційно створено Науково-дослідний інститут інформації, під егідою якого планувався розвиток галузевих та регіональних інформаційних центрів. У травні 1958 р. Державна рада КНР затвердила «Основні напрями проведення науково-технічної інформаційної діяльності», які визначали першочергові галузі народного господарства, що потребували потужного інформаційного забезпечення: військова оборона, озброєння, авіація, провідні галузі важкої промисловості. У листопаді 1958 р. відбулася Перша загальнонаціональна наукова конференція з проблем науково-технічної інформації, яка об'єднала ідеї й зусилля представників багатьох інформаційних агенцій з усіх провінцій КНР та сприяла обміну кращим досвідом їх роботи, визначила резерви покращення форм і засобів інформаційного обслуговування користувачів. У 1959 р. Державна комісія КНР у галузі науки і техніки ухвалила рішення щодо необхідності створення Бюро науково-технічної інформації, яке мало здійснювати організацію, керівництво та координацію діяльності усіх підрозділів, що утворювали мережу інформаційних агенцій на відомчому й регіональному рівнях. При цьому Інститут наукової інформації при Китайській академії наук було перейменовано в Національний інститут науково-технічної інформації зі статусом науково-дослідної установи. Саме під його егідою у 1961 та 1963 рр. було організовано Другу та Третю національні наукові конференції в галузі науково-технічної інформації. Усі зусилля учасників конференції були спрямовані на розроблення теоретико-методичних та організаційно-управлінських засад формування мережі органів науково-технічної інформації на великих підприємствах, у міністерствах і науково-дослідних установах, університетах та коледжах, а також на рівні провінцій, муніципалітетів, автономних районів. У грудні 1959 р. починає виходити англомовна версія «Китайських наукових рефератів», у 1966 р. кількість реферованих інформаційними агенціями Китаю зарубіжних наукових журналів зростає до 70 назв, а кількість звітів про НДР, матеріали конференцій та захищені дисертації сягає 500 000. Органи НТІ Китаю відстежують також інформацію про більш ніж 5 млн патентів з 20 країн світу, про 200 тис. назв технічних стандартів, 100 тис. зразків промислової продукції з десяти провідних країн світу, налагоджують обмін реферативною та сигнальною інформацією з 50 країнами (Гуань Цзялинь, Чжан Чао, 2007).

Активний розвиток національної системи науково-технічної інформації на десятиріччя загальмувала китайська «культурна революція» (1966–1976 рр.), яка спричинила економічну та управлінську кризу в

країні, втрату багатьох досвідчених фахівців, зокрема й в інформаційній галузі. Так, до 1978 р. припинилось видання «Журналу Китайського товариства науково-технічної інформації», який до цього гарно зарекомендував себе серед таких відомих інформаційно-аналітичних видань, як американський «Chemical Abstracts», британський «Science Digest», японський «Вісник науково-технічної літератури», французький «Бюлетень документації» та радянський «Дайджест ВІНІТІ». Заснований у 1958 р. Китайський університет наукової і технічної інформації, який розпочав підготовку кадрів вищої кваліфікації на факультетах науково-технічної інформації, редакційно-видавничої та бібліотечної справи, теж внаслідок кадрових репресій змушений був на декілька років припинити свою діяльність. Повноцінна підготовка фахівців для інформаційної галузі поновилася лише з 1978 р.

У цих складних умовах темпи реферування зарубіжних наукових видань були суттєво знижені, але, попри труднощі, інформаційні фахівці продовжували розвивати засоби та канали оперативного доведення науково-технічної інформації до користувачів. У 1966 р. було представлено перший комп'ютер — French Bull, який було задіяно в експерименті щодо пошуку та аналітичного опрацювання звітів у галузі науки та техніки. У 1970-х рр. це був один з ключових національних проєктів, подібний за значущістю до випробувань Китаєм атомної бомби або запуску космічного супутнику. Можливості комп'ютерної техніки щодо опрацювання великих обсягів інформації досліджували служби технічної розвідки КНР, і у 1972 р. їй вдалося вдосконалити редагування та публікацію сигнального видання «Зарубіжні науково-технічні досягнення», яке виходило річним накладом у 100 тис. примірників. У 1974 р. під безпосереднім керівництвом уряду КНР було здійснено реалізацію масштабного проєкту щодо розроблення комп'ютерної системи пошуку та обробки інформації, поданої китайськими ієрогліфами. Наступним кроком стало розроблення «Тезаурусу тематики китайських досліджень» та створення систем машинного перекладу науково-технічної інформації. У 1976 р. Китай презентував комп'ютерну систему ТК-70-T4100, призначену для пошуку і аналітичного оброблення інформації, зафіксованої японськими та китайськими ієрогліфами. Це було суттєвим внеском у розвиток Всесвітньої системи обміну науковою інформацією, до якої КНР офіційно приєдналася у 1975 р.

З 1978 р. почалося відновлення системи підготовки кадрів для інформаційної галузі: Пекінський та Уханський університети оголосили набір на освітні програми з інформатики на рівні бакалаврату та магістратури, а Китайський університет наукової і технічної інформації розпочав набір аспірантів на цю перспективну спеціальність.

У 1980 р. Міжнародна федерація в галузі інформації та документації повернула Китаю членство в цій престижній асоціації. У 1982 р. було засновано видання реферативного журналу «Інформатика», активізувалися обміни фахівцями в галузі управління та пошуку комп'ютерної інформації, щорічно проводилися міжнародні наукові семінари й конференції з цієї актуальної проблематики. Ще одним важливим досягненням другого етапу розвитку інформаційної індустрії КНР є реалізація проєктів щодо розроблення дієвих інструментів пошуку та систематизації науково-технічної інформації, зокрема розроблення «Китайської бібліотечної класифікації» та «Китайського предметного тезаурусу» з усіх галузей знань, який у 1983 р. здобув Національну премію в галузі науки і техніки; створення у 1984 р. першої автоматизованої реферативної бази даних «Chinese Pharmacy Abstracts»; розроблення унікального програмного забезпечення для китайських ієрогліфів, що працювало на комп'ютерах класу IBM та ін. (Фан Бінгсі, 2004).

Наступним важливим кроком розвитку системи науково-технічної інформації КНР було рішення Державної комісії з науки і техніки Китаю щодо відтворення діяльності Бюро науково-технічної інформації, відповідального за планування, організацію, координацію та розвиток інформаційної інфраструктури країни. У результаті було реалізовано багато дослідницьких проєктів різноманітних міністерств щодо аналітичної розвідки їхніми інформаційними службами зарубіжних звітів у галузі науки і техніки, результати яких сприяли прийняттю керівними органами своєчасних управлінських рішень з метою прискорення науково-технічного прогресу.

Про соціальні та економічні досягнення Китаю на основі опрацювання великих обсягів науково-технічної інформації свідчили численні звіти про науково-дослідні та дослідно-конструкторські проєкти, створені інформаційними центрами 64 міністерства та 27 провінцій, муніципалітетів та автономних районів КНР. У 1985 р. китайський уряд подав офіційну заявку на приєднання до системи TIPS (англ. — Система Організації Об'єднаних Націй щодо розповсюдження технологічної інформації). Китайська філія TIPS об'єднала десятки інформаційних центрів великих міст Китаю з метою кращого просування зовнішньо-економічної науково-технічної та торговельної інформації, сприяючи розширенню масштабів імпорту й експорту. У 1988 р. почала функціонувати автоматизована база даних науково-технічної інформації КНР, яка працювала на основі потужного комп'ютера IBM для китайських ресурсів та програмного забезпечення CDS/ISIS, пристосованого для масштабного опрацювання та пошуку науково-технічної інформації (Хе Дефанг, 2007).

У 1990 р. було створено умови для підготовки науково-педагогічних кадрів у галузі науково-технічної інформації: Державний комітет КНР з наукових ступенів вперше затвердив спеціалізовані вчені ради з присудження докторських ступенів у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук у Пекінському, Нанкінському й Цзілінському університетах, у Центрі документації та інформації Китайської академії наук, у Китайському інституті науково-технічної інформації. Це стало надійним підґрунтям для зміцнення кадрових ресурсів інформаційної індустрії Китаю та виходу її діяльності на якісно новий рівень, пов'язаний з прискоренням процесів інформатизації та цифровізації суспільства.

Починаючи з 1990-х рр. під впливом становлення та розвитку інформаційного ринку система НТІ КНР набуває принципово нових завдань і функцій. Методологічною базою організаційних та змістовних трансформацій стає теорія китайських інформатиків про принципову відмінність системи НТІ від бібліотечної галузі. Науковці доводять, що інституційна сутність бібліотеки — гарантія інтелектуальної свободи, доступу до інформації та знань, а базовою функцією органів НТІ є наукова та технологічна розвідка. У 1992 р. ця концепція була реалізована і на формальному рівні: Китайський інститут науково-технічної інформації перейменовано в Інститут науково-технічної розвідки КНР. Основними його завданнями стають розвідницькі дослідження потоків опублікованої науково-технічної інформації, результатами яких є екстракція нових знань, що дозволяють оптимізувати процеси прийняття рішень у різних сферах проектно-конструкторської, виробничої та управлінської діяльності. Серед базових функцій системи НТІ Китаю — збір і систематизація даних, динамічне відслідковування в інформаційному контенті технологічних інновацій, які є ефективним інструментом розгортання наукових досліджень та вдосконалення виробничих процесів; надання користувачам різноманітних мікро- й макроконсультаційних послуг як основи інформаційного супроводу науково-дослідних, винахідницьких розвідок і дослідно-конструкторських проектів. Ці функції реалізуються на основі агрегації потужних баз даних первинної й вторинної науково-технічної інформації, зокрема й патентної, та діяльності груп інформаційних аналітиків, які є «мозковими центрами» вироблення і прийняття оптимальних науково-технологічних рішень.

Цінним для запозичення в українському досвіді інформаційного забезпечення фахівців є визначення поняття «технічна розвідка», яке надав директор Китайського інституту науково-технічної інформації Хе Дефанг. Він зазначив, що технічна розвідка — це моніторинг інформації, отриманої через загальнодоступні канали в законний спосіб. Цей моніторинг спирається на реалізацію ефективних аналітичних функцій

інформаційних фахівців щодо екстракції нових знань, які сприятимуть обґрунтуванню прийняття стратегічних рішень, наданню консультаційних послуг щодо вибору технологічних інновацій, ефективних інструментів управління бізнесом у будь-яких галузях соціального розвитку (Хе Дефанг, 2006). Роль науково-технологічної розвідки резюмується інформаційними фахівцями як підтримка прийняття стратегічних рішень в управлінській та науково-дослідній діяльності на основі створення потужної платформи виробництва інформаційних ресурсів, продуктів та послуг. Так, у 1997 р. в КНР створено першу професійну компанію «Wanfang», головним завданням якої була агрегація потужних інформаційних баз даних. Вже у 2000 р. ця компанія стала високо-технологічним акціонерним підприємством, ядром якого була інформаційно-аналітична служба. Паралельно утворювались не менш потужні інформаційні компанії – «Tsinghua Tongfang» та «Chongqing VIP».

Усі досягнення другого етапу розвитку інформаційної індустрії Китаю створили умови для її переходу на якісно новий етап функціонування. У червні 2000 р. Уряд КНР ухвалив проєкт створення Національної карти науки і технологій, яку мав реалізовувати консорціум інформаційних ресурсів, що утворився завдяки об'єднанню зусиль таких потужних агрегаторів баз даних, як Центр інформації та документації Китайської академії наук, Китайський інститут науково-технічної інформації, що здійснював моніторинг промислової документації з хімії, металургії, машинобудування та інших галузей народного господарства, інформаційний центр Китайської академії сільськогосподарських наук, інформаційний центр Китайської академії медичних наук та ін. (Сун Чженфен, 2007). Ця корпоративна співпраця заклала підвалини для розвитку широкої інформаційної інфраструктури КНР, яка накопичувала потенціал для конкурентної боротьби з зарубіжними партнерами інформаційного ринку. Уряд Китаю всебічно підтримував інформаційну галузь, розуміючи, що економічна міць держави напряму залежить від інноваційності її науково-технічного розвитку, гарантією якого є ефективна розробка та раціональне використання науково-технічних інформаційних ресурсів.

Контент-аналіз сучасних публікацій фахівців, котрі працюють у системі науково-технічної інформації Китаю, дозволяє визначити актуальні напрями їх досліджень, серед яких: роль цифрових платформ наукових бібліотек та органів НТІ в управлінні великими даними; якість формування науково-технічних інформаційних ресурсів як чинник підтримки та стимулювання інноваційної діяльності; напрями диверсифікації персоналізованих цифрових послуг для споживачів науково-технічної інформації. Спільні дослідження фахівців лабораторії великих

даних у галузі науки і техніки провінції Хубей і Уханьського центру документації та інформації Китайської академії наук спрямовані на розроблення технологій штучного інтелекту, основаних на методах семантичної обробки наукових текстів з метою екстракції знань.

Моніторинг сайту Інституту наукової і технічної інформації Китаю (<https://www.istic.ac.cn/isticcms/html/1/277/280/index.html>) дозволив визначити базові національні стратегії в галузі науково-технічних інновацій. Серед них — розвиток національного дослідницького центру щодо розробки технологій штучного інтелекту нового покоління, який має досліджувати економічні та соціальні наслідки застосування цього інноваційного феномену; прискорення будівництва дослідницьких центрів проривних технологій і платформ їх прогнозування; створення національного науково-технічного інформаційного центру великих даних, який дозволить інтегрувати відповідні бізнесресурси та ресурси великих даних у ланцюг управління національними планами в галузі науки та технологій. Першочергову увагу планується приділяти підвищенню якості інформаційного обслуговування п'яти найперспективніших проривних галузей народного господарства: біомедицині, автомобілям, які працюють на нових типах енергії, інтелектуальному виробництву, новітнім матеріалам та інформаційним технологіям.

Висновки. Таким чином, пройшовши складний шлях становлення, система науково-технічної інформації КНР перетворилася на потужну інформаційну інфраструктуру, що об'єднує відомчі та регіональні інформаційні центри й продукує великий асортимент інтелектуально ємних інформаційних продуктів і послуг, спрямованих на задоволення потреб інноваційної економіки. На перших двох етапах розвитку системи НТІ КНР сформувалася теоретико-методична та організаційно-управлінська структура інформаційної індустрії, налагоджена підготовка висококваліфікованих кадрів, диверсифіковано канали й засоби ефективної доставки вторинної інформації про науково-технічні досягнення до користувачів. На сучасному етапі відбувається трансформація системи інформаційного обслуговування фахівців у цифрову індустрію знань, що спирається на технології штучного інтелекту, здатного здійснювати екстракцію знань у результаті аналітичної обробки первинних та вторинних інформаційних ресурсів. За допомогою інтелектуальних засобів та методів аналізу інформації служби знань здобувають явні й приховані знання, які є основою розвитку технологічних інновацій. Досвід розвитку Китаєм інформаційної індустрії та її трансформації в індустрію знань є корисним для запозичення українською державною системою НТІ.

Список посилань

- 关家麟, 张超. 我国科技信息事业发展的回顾与展望 [J] . 情报科学, 2007, 25 (1): 1–6. (Гуань Цзялін, Чжан Чао. (2007). Огляд і перспективи розвитку науково-технічної інформаційної промисловості моєї країни [J]. *Intelligence Science*, 25 (1), 1–6).
- 高峰, 王. 大数据背景下科技信息资源创新支撑能力研究 [J] . 情报杂志, 2018 37(10) :183–188 (Гао Фен, Ван Цзянь. (2018). Дослідження можливості підтримки інновацій науково-технічних інформаційних ресурсів на фоні великих даних [J]. *Журнал Intelligence*, 37(10), 183–188).
- 范并思. 建立一个信息公平与信息保障的制度—纪念中国近代图书馆百年. 图书馆, 2004 (2) 1–3. (Фан Бінсі. (2004). Створення системи інформаційної справедливості та інформаційної безпеки: відзначення сторіччя сучасних китайських бібліотек. *Бібліотека*, 2004 (2), 1–3).
- 蒋永福. 知识秩序•知识共享•知识自由 关于图书馆精神的制度维度思考. 中国图书馆学报, 2004 (4) 10–13 (Цзян Юнфу. (2004). Порядок знань—обмін знаннями—свобода знання: Роздуми про системний вимір бібліотечного духу. *Китайський бібліотечний журнал*, 2004 (4), 10–13).
- 成思危. 大力发展软科学, 促进决策科学化民主化. 中国软科学, 2005(4) 1–6 (Ченг Сівей. (2005). Енергійно розвивати м'яку науку та сприяти науковості та демократизації процесу прийняття рішень. *China Soft Science*, 2005 (4), 1–6).
- 贺德方. 自主创新 情报先行. 情报学报, 2006年 10月 (纪念中国科技情报事业创建 50周年专刊) 14–16 (Хе Дефанг. (2006, Жовтень). Незалежні інновації та інформація насамперед. *Journal of Information Science (спеціальний випуск до 50-ї річниці створення китайської науково-технічної інформаційної промисловості)*, с. 14–16.)
- 关家麟. 我国科技信息事业发展的回顾与展望. 情报科学, 2007(1) 1–7 (Гуань Цзялін. (2007). Огляд і перспективи розвитку науково-технічної інформації в моїй країні. *Інформаційні науки*, 2007 (1), 1–7).
- 贺德方. 我国科技情报行业发展战略与发展路径的思考. 情报学报, 2007(4) 483–487 (Хе Дефанг. (2007). Роздуми про стратегію розвитку та шлях розвитку науково-технічної інформаційної індустрії моєї країни. *Китайський інформаційний журнал*, 2007 (4), 483–487).
- 宋振峰. 科技情报行业定位和核心业务探讨. 情报学报, 2007(6) 918–922 (Сун Чженфен. (2007). Обговорення позиціонування та основного бізнесу науково-технічної інформаційної індустрії. *Китайський інформаційний журнал*, 2007 (6), 918–922).
- 徐路. 知识服务的情报研究与探析. 情报学报, 2006年 10月 (纪念中国科技情报事业创建 50周年专刊) 208–210 (Сюй Лу. (2006, Жовтень). Дослідження розвідки та аналіз служби знань. *Journal of Information Science (спеціальний випуск до 50-ї річниці створення китайської науково-технічної інформаційної промисловості)*, с. 208–210).

钱力, 刘细文, 张智雄, 等. AI + 智慧知识服务生态体系研究设计与应用实践——以中国科学院文献情报中心智慧服务平台建设为例 [J]. 图书情报工作, 2021, 65 (15) : 78–90. (Цянь Лі, Лю Сівень, Чжан Чжисюн та ін. (2021). AI + Smart Knowledge Service Ecosystem Research Design and Application Practice — На основі рівня Smart Service Центру документації та інформації Китайської академії наук. Будівництво Тайваню як приклад [J]. *Бібліотечно-інформаційна робота*, 65(15), 78–90).

References

- 关家麟, 张超. 我国科技信息事业发展的回顾与展望 [J]. 情报科学, 2007, 25 (1) : 1–6. (Guan Jialin, Zhang Chao. (2007). Review and prospects for the development of scientific and technical information industry of my country [J]. *Intelligence Science*, 25 (1), 1–6). [In Chinese].
- 高峰, 王. 大数据背景下科技信息资源创新支撑能力研究 [J]. 情报杂志, 2018, 37(10) :183–188. (Gao Feng, Wang Jian. (2018). Research of the possibility of supporting innovations of scientific and technical information resources against the background of big data [J]. *Intelligence journal*, 37(10), 183–188). [In Chinese].
- 范并思. 建立一个信息公平与信息保障的制度——纪念中国近代图书馆百年. 图书馆, 2004(2) 1–3. (Fang Binxi. (2004). Creating a system of information justice and information security: celebrating the centenary of modern Chinese libraries. *Biblioteka*, 2004 (2), 1–3). [In Chinese].
- 蒋永福. 知识秩序·知识共享·知识自由——关于图书馆精神的制度维度思考. 中国图书馆学报, 2004(4) 10–13 (Ziang Yungfu. (2004). The order of knowledge · - exchange of knowledge · - freedom of knowledge: Reflections on the systemic dimension of the library spirit. *Chinese Library Journal*, 2004 (4), 10–13). [In Chinese].
- 成思危. 大力发展软科学,促进决策科学化民主化. 中国软科学, 2005(4) 1–6 (Chen Xiwei. (2005). Vigorously develop soft science and promote science and democratization of the decision-making process. *China Soft Science*, 2005 (4), 1–6). [In Chinese].
- 贺德方. 自主创新 情报先行. 情报学报, 2006年 10月 (纪念中国科技情报事业创建 50周年专刊) : 14–16. (He Defan. (2006, October). Independent innovations and information foremost. *Journal of Information Science (special edition dedicated to the 50th anniversary of the Chinese scientific and technical information industry)*, p. 14–16.) [In Chinese].
- 关家麟. 我国科技信息事业发展的回顾与展望. 情报科学, 2007(1) 1–7 (Guan Jialin. (2007). Overview and prospects for the development of scientific and technical information in my country. *Informatsiini nauky*, 2007 (1), 1–7). [In Chinese].
- 贺德方. 我国科技情报行业发展战略与发展路径的思考. 情报学报, 2007(4) 483–487 (He Defan. (2007). Reflections on the development strategy and the way of development of the scientific and technical information

-
- industry of my country. *Chinese informational journal*, 2007 (4), 483–487). [In Chinese].
- 宋振峰 . 科技情报行业定位和核心业务探讨 . 情报学报, 2007(6) 918–922 (Song Zhengfeng. (2007). Discussion of positioning and main business of scientific and technical information industry. *Chinese informational journal*, 2007 (6), 918–922). [In Chinese].
- 徐路 . 知识服务的情报研究与探析 . 情报学报, 2006年 10月 (纪念中国科技情报事业创建 50周年专刊): 208–210 (Xu Lu. (2006, October). Intelligence research and analysis of the knowledge service. *Journal of Information Science (special edition dedicated to the 50th anniversary of the Chinese scientific and technical information industry)*, c. 208–210). [In Chinese].
- 钱力, 刘细文, 张智雄, 等 . AI + 智慧知识服务生态体系研究设计与应用实践——以中国科学院文献情报中心智慧服务平台建设为例 [J]. 图书情报工作 2021 65 (15) : 78–90 (Qian Li, Liu Xiwen, Zhang Zhixiong et al. (2021). AI + Smart Knowledge Service Ecosystem Research Design and Application Practice — Based on the Smart Service level of the Documentation and Information Center of the Chinese Academy of Sciences. Building of Taiwan as an example [J]. *Library and information work*, 65(15), 78–90). [In Chinese].

Надійшла до редколегії 16.01.2022

Розділ 2. Теоретико-методологічні засади книгознавства, бібліотекознавства та архівознавства

Part 2. Theoretical and Methodological Foundations of Book Science, Library Science and Archival Science

<https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.03>

УДК [027.7]:004.77

Г. В. Салата

доктор історичних наук, доцент кафедри інформаційних технологій, факультет PR, журналістики та кібербезпеки, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

sergeantaprodos.kpi.ua@ukr.net

<http://orcid.org/0000-0002-2673-8463>

ТЕНДЕНЦІ І РОЗВИТОК БІБЛІОТЕК У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Розглянуто певні трансформації, що простежуються у функціонуванні бібліотек, та здійснено огляд причин, які цьому передують. Означено проблематику наявних способів опанування бібліотеками цифрового простору, зокрема за допомогою переведення паперових каталогів у цифровий формат, інтеграції різних видів літератури із бібліотечного фонду в е-простір. Наголошено на потребі проведення зовнішньої PR-кампанії, обґрунтовано потребу у формуванні стратегії іміджмейкінгу. Зазначено, що до переліку нових форматів, у яких може реалізуватись бібліотека, слід долучити створення власних зон для коворкінгу, організації літературних вечорів. Комерціалізація окремих проєктів дозволить залучити інвестиції для оптимізації технічного функціоналу і контенту вітчизняних бібліотек.

Ключові слова: *цифровізація, електронна бібліотека, іміджмейкінг, коворкінг, глобалізація, репозитарій.*

H. Salata

Doctor of Historical Sciences, associate professor of the Department of Information Technology, Faculty of PR, Journalism and Cybersecurity, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

TRENDS AND DEVELOPMENT OF LIBRARIES IN THE DIGITAL ENVIRONMENT

Problem statement. Rapid globalization and integration processes are significantly reflected in almost all spheres of human activity, including cultural and educational institutions that collect printed and handwritten materials. Currently, domestic libraries are at the stage of active translation of paper catalogs into digital format, integration of various types of literature from the library fund into e-space. The main keys to the success of the development of

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

cultural space are new standards of educational, cultural and leisure services, interesting creative projects, access to information technology and erudite employees.

Users need comfortable conditions, modern resource base, new services, advanced technologies. New standards are, first of all, renewed spaces, modern forms of work, interesting and useful for community members, paradigm shift in general.

In light of this, it is interesting to explore the features of library development in the digital space, highlighting their potential.

The methodology. The methodology consists in the application of theoretical methods (documentary analysis, analytical and synthetic information processing, comparison). The chosen methods contribute to the identification and more thorough study of general trends in image-making and external PR, and at the same time — to outline the problems that need to be addressed for the further successful operation of libraries in the digital space.

The results of the study are a comprehensive analysis of the formats of development of electronic and stationary libraries. The outlined ideas can form the basis of the concepts of library modernization at the municipal level and, accordingly, practical solutions.

The scientific topicality. In the process of development of information and communication technologies, digitization of most literary and documentary materials, prevalence (due to socio-economic conditions) of distance education, cyberspace is gradually being mastered by online libraries. This trend is typical of most institutions designed to preserve monuments of science and culture (including museums, galleries). Undoubtedly, this makes more accessible locations that are physically remote from the user, allows you to easily access the required amount of information and materials in which it is contained, as well as significantly saves time of the subject of the requested information. Digitalized libraries solve one of the global problems of modern society, which has no borders and barriers — the unimpeded use of the necessary materials by people with disabilities.

The practical significance. The practical significance of the work lies in the possibility of using some of its materials in teaching theoretical courses, lectures. In addition to the above, some of the proposed positions may form the basis of further research.

Keywords: *digitalization, electronic library, image making, coworking, globalization, repository.*

Актуальність теми. У процесі розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, оцифрування більшості літературних та документальних матеріалів, превалювання (зважаючи на соціально-економічні умови) дистанційної освіти віртуальний простір поступово опановують і online-бібліотеки. Означена тенденція характерна для більшості закладів, призначених для збереження пам'яток науки і культури (зокрема музеїв, галерей). Безперечно, це вступноє локації, фізично віддалені від користувача, дозволяє безперешкодно ознайомлюватися з необхідним обсягом інформації та матеріалами, у яких вона міститься, а також

суттєво економить час суб'єкта запитуваної інформації. Цифровізовані бібліотеки вирішують одну з глобальних проблем сучасного суспільства, що немає кордонів та меж — безперешкодне користування необхідними матеріалами людьми з інвалідністю.

Постановка проблеми. Слід зазначити, що тенденції розвитку бібліотек у цифровому середовищі невпинно змінюються, поступово опановуються і впроваджуються нехарактерні для бібліотечного формату методи взаємодії. Так, похід до бібліотеки — це певна традиція, що зберігає свої неписані канони, які мають мало чого спільного з переглядом каталогів у мережі Інтернет. Можна констатувати, що традиційне бібліотечне обслуговування принципово видозмінилося.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Під час дослідження обраної тематики нами опрацьовано праці О. Ю. Мар'їної, яка досліджувала теоретико-методологічні засади шляхів адаптації бібліотек до тенденцій цифрового простору (Мар'їна, 2018). О. З. Клименко та О. Л. Сокур аналізували практичні аспекти взаємодії між бібліотеками як такими, водночас окресливши способи інтеграції із закладами науки, освіти та культури (Клименко & Сокур, 2020). М. Іванова надала кількісну та якісну оцінку міжнародним науковим заходам, проведеним на базі Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, дослідила їх тематику та кращий закордонний досвід в означеному сегменті (Іванова, 2021). Перелічені праці, більшою мірою, прикладні та висвітлюють тенденції, властиві для конкретних установ, водночас як наша розвідка покликана окреслити загальні особливості адаптації українських бібліотек на шляху до сталого розвитку.

Мета статті — дослідити способи модифікації бібліотечного обслуговування та його співвідношення із функціональними можливостями і перевагами цифрових технологій. Мета дозволяє сформулювати **завдання**, необхідні для її реалізації: зокрема ідентифікація нових амплуа, у яких здатні реалізуватися бібліотеки, які використовують цифрові технології; визначення ролі і значення іміджмейкінгу та PR-стратегій для сучасної бібліотеки; обґрунтування доцільності існування бібліотек як окремих установ у звичному режимі функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з ключових цілей бібліотечних новацій слід уважати безперервне й повноцінне задоволення культурних, інформаційних, освітніх потреб користувачів та підвищення рівня бібліотечно-бібліографічної діяльності. Питання цифровізації прямо та опосередковано означені в Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України» (Кабінет Міністрів України,

2016), зокрема в частині формування електронного бібліотечно-інформаційного простору, створення повноцінного електронного каталогу бібліотек тощо.

Віртуальний простір бібліотек забезпечує безбар'єрний доступ до інформації та послуг, ефективний зворотний зв'язок (фідбек користувача), можливість участі у створенні актуального й затребуваного контенту. Це створює умови для розширення асортименту інформаційних та соціокультурних послуг, доступних бібліотеки. Водночас непропорційне зростання мережевого контенту бібліотек знижує його якісні показники, змінює ціннісно-сміслову орієнтацію, трансформує контент бібліотек у «простір» масової культури. Ми поділяємо думку О. Ю. Мар'їної, яка зазначає, що глобальна долученість бібліотек до процесів формування цифрового медіапростору потребує вирішення не лише технічних та комунікаційних, але й соціокультурних проблем, детермінованих самим фактом його формування (Мар'їна, 2018, с. 77).

З усієї структури віртуального бібліотечного середовища ми виокремлюємо чотири важливі складові, а саме вебсайт бібліотеки, каталог, репрезентований в електронній формі, літературні джерела та канали для ефективності й оперативної комунікації. Щодо останнього, то це можуть бути як менеджери (Facebook Messenger, Messenger Lite, WhatsApp, Telegram, Viber тощо), так і електронне e-mail-розсилання. Репрезентація переваг віртуального простору під час роботи в бібліотеці в offline-режимі відбувається за допомогою комп'ютерів, проєкторів, інших інформаційно-комунікаційних технологій. Аналіз функціонуючих вітчизняних та іноземних електронних бібліотек надає змоги виокремити деякі можливості, які здатні реалізувати мультимедійні ресурси:

- забезпечення користувача аудіосупроводом (музичний супровід, аудіогід по електронному каталогу);
- використання функції стоп-кадру, а також вирізок і фрагментів із кінострічок, ілюстрацій до всесвітньовідомих книг, product placement, відеозаписів як для задання функціонального параметру, так і для візуальної естетики;
- взаємодія з різними типами інформації, представленими, зокрема, у текстовому, звуковому, графічному, картографічному вигляді;
- можливість систематизації необхідної інформації, отриманої з ресурсу (самостійне формування вибірки);
- незалежна навігація в повному масиві інформації.

З позиції користувача, зручність у роботі з вебсайтом полягає у можливості швидко орієнтуватися в оновленнях репозитарію. Не останню роль у цьому відіграє і бібліографічний (тематичний) огляд літератури, що містить стислі дані про змістовне наповнення джерела.

Такою рубрикою активно користуються читачі Наукової бібліотеки Національного університету «Чернігівська політехніка», бібліотеки Бердянського державного педагогічного університету, бібліотеки Криворізького національного університету тощо. Додатково зазначимо, що локальні мережі університетських бібліотек надають доступ і до авторитетних та популярних реферативно-бібліографічних баз Scopus, ScienceDirect, Web of Science (Бруй та ін., 2020, с. 16). Наукометричний апарат кожного ресурсу систематизований за галузями знань з урахуванням специфіки досліджень. Праці, долучені до баз, вирізняються з-поміж представлених у мережі Інтернет передусім завдяки якісному показникові, що підтверджується їх індексацією, відповідно, цінність посилання в нових дослідженнях на праці авторів, статті яких опубліковані на означених ресурсах, є обґрунтованою вимогою сучасної наукової спільноти. Певною мірою це забезпечує реалізацію наукової діяльності бібліотеки. Безпосередньо самі працівники установи долучаються до онлайн-конференцій, квінтесенцію отриманої інформації з якої публікують на офіційному сайті.

Такі заходи доцільно розглядати і з позиції рекламування та популяризації бібліотек. Формувати позитивне емоційне й естетичне задоволення від роботи з літературними джерелами дозволяє іміджмейкінг. Ефективна реклама здатна підвищити попит на послуги, які надає конкретна бібліотека. Так, наприклад, Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського не потребує додаткового зовнішнього PR, адже більшість цільової аудиторії обізнана про те, що вона становить головну всеукраїнську книгозбірню, візитною картою якої є неповторна архітектура приміщення, символічний екстер'єр. Більше того, багато популярних наукових заходів, а також телевізійні зйомки проводяться саме на цій локації. Не є винятком і роботи кліпмейкерів (південнокорейський гурт NCT, Paloma Faith та Zaun Malik із Великої Британії, ізраїльтянка Netta (Нетта Барзілай), вітчизняний гурт ONUKA). Як візуальний фон, на якому розгортаються події в сюжеті кліпу, виступає Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка (бібліотека КПІ) (зокрема, у роботах MONATIKa, Guma).

Що стосується бібліотек, розташованих у невеликих населених пунктах, то в цьому випадку одним із найдієвіших способів інтенсифікації їх авторитету стане проведення літературних вечорів, авторських читань поезії та прози. Досвід приватних київських бібліотек (BOtaN, Світло) засвідчує маркетингову ефективність проведених заходів. Можна сміливо практикувати формат лекторію, зокрема із онлайн-трансляцією. До прикладу, контркультурне медіа «Пломінь», освітня

платформа Plato's Cave обирають різні локації для проведення інформаційно-просвітницької роботи і водночас ведуть власний канал на YouTube. Предмет для обговорення може варіюватись залежно від вподобань аудиторії: історія, мистецтвознавство, географія, біологія, медицина, література тощо. Створення творчих просторів — це світовий тренд, у якому бібліотека невинно реалізує свою ключову функцію — пробуджує інтерес до самоосвіти.

Якщо простір бібліотеки дозволяє, бажано обдумати ідею створення на певній частині коворкінгу, як альтернативу офісу (Бояринова та ін., 2020, с. 18). Якщо детально вивчити потреби та інтереси питомої ваги потенційних відвідувачів, вдасться пробудити в них ініціативу не лише до формування нової локації, але і її подальшої популяризації, зокрема через соціальні мережі. Яскравим прикладом може бути креативний простір BELKA, створений як студентська ініціатива на базі Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка. Усю інформацію про заплановані заходи, а також результати їх проведення, популяризують у Facebook (Meta).

Окрім вітчизняного досвіду, вважаємо за доцільне апелювати до зарубіжних практик, які засвідчують, що успішне рішення багатьох проблем, які виникають на шляху переведення бібліотек в електронний формат, — вбачають у створенні консорціумів, тобто поєднанні різних фінансово-технологічних та ресурсних зусиль. Електронна бібліотека й каталоги як концептуальний об'єкт перебувають під пильним моніторингом Всесвітнього саміту з інформаційного суспільства та ЮНЕСКО. Консолідація зусиль таких гігантів освітньо-наукової діяльності, як Оксфордський, Мічиганський і Колумбійський університети, дозволила реалізувати проєкт Digital Finding Aids Server. Одночасний пошук в архівних матеріалах (зокрема за інформацією, заданою в блоці «опис»), а також у рукописних фондах значно полегшив обробку матеріалів як для користувачів, так і працівників бібліотек, архівів, музеїв, науково-дослідних установ.

Не можемо не відзначити досягнення в означеному сегменті 30 американських бібліотек (Каліфорнія). Ідеться про реалізацію проєкту INFORMINE, що забезпечив повномасштабний опис наявних баз даних та відповідних онлайн-бібліотечних каталогів, покажчиків, статей, електронних журналів і книг, списків розсилки. Якщо орієнтуватися на вдосконалену форму путівника, то, з нашої позиції, слід брати за основу Research Guide: Law. Штучний інтелект використовується для пошуку актуальної та достовірної інформації, вилучення бібліографічних метаданих, формування стандартних бібліографічних записів та бібліографічних списків, автоматичного поширення інформації

на запит користувачів, вибору ключових значень із масиву документів (Neshcheret, 2021, с. 33).

Водночас постає цілком логічне питання щодо джерел фінансування та практичної реалізації вищеперелічених ідей. Проблематика, дійсно, амбівалентна: з одного боку, упровадження ІТ-продуктів і цифрових рішень потребує кваліфікованого персоналу та відповідних видатків, з іншого — пошук джерел фінансування не має виходити за межі формату діяльності бібліотек. У зв'язку із зазначеним, окрім залучення допомоги меценатів, бібліотеки можуть здійснювати продаж електронних книг, рідкісних видань для e-reader. Часткова комерціалізація їх діяльності із належним контролем надасть змоги виручені з продажу фінанси залучити для розвитку стратегічно важливих напрямів, зумовлених потребами сучасності.

Створення та користування електронними бібліотеками реалізується за допомогою накопичення, зберігання, обліку та структурування електронної інформації в результаті організації навігації у всьому інформаційному просторі, що доступний в електронній бібліотеці; забезпечення ефективного доступу до неї будь-якої кількості користувачів через телекомунікаційні мережі, а також навчання користувачів. Для успішної роботи електронних бібліотек необхідно вирішити такі проблеми:

- технологічні (йдеться про питання опису електронних документів, а саме правила ідентифікації джерел, доповнення до формату бібліографічного запису, визначення рішень щодо присвоєння унікальних ідентифікаторів електронним документам; постановку на облік у бібліотеках електронних видань, створених та збережених на серверах сторонніх організацій; організацію довгострокової безпеки фондів електронних бібліотек);
- технічні — охоплюють методику переведення традиційних видань в електронну форму; перекладу оригінал-макетів видавництва у формат, прийнятий в електронних бібліотеках; методи запобігання несанкціонованому доступу до фондів електронних бібліотек; технологію зберігання електронних документів; розробку засобів контролю за доступом до електронних документів;
- правові — поширення авторського права на документи електронного формату; особливості застосування нормативно-правових актів, зокрема у випадку надання доступу до електронних документів.

Відповідно, перед науковою спільнотою постає важливе питання щодо обґрунтування доцільності існування бібліотек як окремих установ у звичному режимі функціонування. На нашу думку, електронні бібліотеки в жодному разі не слід сприймати як альтернативу ні тра-

диційним бібліотекам, ні технологіям автоматизації бібліотечних процесів. Для бібліотеки розвиток напряму електронного бібліотечного фонду означає передусім сканування та формування частини своєї колекції в електронному вигляді, її організацію та за допомогою цього — обслуговування локальних і віддалених користувачів (Таланчук, 2018). Електронні бібліотеки покликані суттєво розширити спектр послуг, які пропонують користувачам бібліотек створити новий якісний сервіс та розробити можливість електронної доставки документів. Електронні бібліотеки, як і традиційні, можуть бути універсальними й спеціалізованими, проте якщо в традиційній бібліотеці спеціалізація визначається лише підбором літератури, то в електронній — ще й додатковим набором програмних засобів, що дозволяють здійснювати ті чи інші маніпуляції з об'єктами зберігання.

Таким чином, можна стверджувати, що культурологічний потенціал сучасних бібліотек виходить за межі традиційного розуміння. Вони стають певним арт-простором, ареалом для проведення сміливих експериментів у різному просторовому вимірі, але ніяк не витісняючи бібліотеки у звичному їх форматі.

Висновки. Отже, зважаючи на вищевикладене, можемо констатувати, що бібліотеки поетапно відходять від ортодоксально-класичного формату позиціювання себе як установи, у якій зберігаються періодичні видання, література, інші інформаційні джерела. Вона стає одним із лідерів інформатизації, а ті результати, яких вдалося досягти вітчизняним та іноземним бібліотекам в останні роки, дозволяють робити лише оптимістичні прогнози. Відповідно, перспективи подальших наукових пошуків убачаємо в деталізації технологічних інновацій, які доцільно спрямувати на створення циклу наукоємних процесів опрацювання документальних масивів.

Список посилань

- Бояринова, О., Бруй, О., Лугова, Л., Сошинська, Я., & Шевченко, І. (Автори-укладачі). (2020). *Чотири простори бібліотеки: модель діяльності: практичний посібник*. ВГО Українська бібліотечна асоціація.
- Бруй, О., Кулик, Є., & Сербін, О. (Розробники). (2020). *Процес якісної інформаційної підтримки освіти та досліджень у бібліотеці університету: рекомендації для впровадження моделі*. Я. Сошинська (Ред.). ВГО Українська бібліотечна асоціація; Науково-технічна бібліотека КПІ ім. Ігоря Сікорського; Наукова бібліотека імені М. Максимовича Київського національного університету імені Т. Шевченка. УБА.
- Іванова, М. (2021). Наукові заходи в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського: стан, тенденції. *Traektorîâ Nauki = Path of Science*. Vol. 7, № 8, с. 5001–5016.

- Клименко, О. З., & Сокур, О. Л. (2020). Взаємодія бібліотек Національної академії наук України. *Сучасні завдання та пріоритети діяльності бібліотек вищих навчальних закладів: шлях інновацій*. (С. 1–8).
- Мар'їна, О. Ю. (2018). *Бібліотеки України в цифровому медіапросторі: теоретико-методологічні засади розвитку* [Дисертація доктора наук із соціальних комунікацій, Харківська державна академія культури].
- Кабінет Міністрів України. (23.03.2016 № 219-р.). *Стратегія розвитку бібліотечної справи на період до 2025 року «Якісні зміни бібліотек для забезпечення сталого розвитку України»*. Отримано Грудня 5, 2021 з <https://www.kmu.gov.ua/npras/248924865>
- Таланчук, О. Б. (2018). Електронні бібліотеки вищих навчальних закладів: проблеми та перспективи розвитку. *Наукова бібліотека Хмельницького національного університету*. Отримано Грудня 10, 2021 з http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2008/tal_ele.html
- Тенденції розвитку медичних бібліотек України і виклики сучасного інформаційного суспільства (2021). *Матеріали ХХ ювілейної міжнародної науково-практичної конференції*. Наукова бібліотека Ужгородського національного університету.
- Neshcheret, M. Yu. (2021). Digital bibliography: The libraries in search of innovative bibliographic tools. *Scientific and Technical Libraries, 1 (7)*, 33–50. Отримано Грудня 10, 2021 з <https://doi.org/10.33186/1027-3689-2021-7-33-50>

References

- Brui, O., Kulyk, Ye., & Serbin, O. (Developers). (2020). *The process of quality information support of education and research in the university library: recommendations for the implementation of the model developers*. Ya. Soshynska (Ed.). NGO Ukrainian Library Association; Scientific and Technical Library of Ihor Sikorskyi KPI; M. Maksymovych Scientific Library, Taras Shevchenko Kyiv National University. UBA. [In Ukrainian].
- Ivanova, M. (2021). Scientific activities in V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine: status, trends. *Traektorія Nauki = Path of Science*. Vol. 7, No. 8, pp. 5001–5016. [In Ukrainian].
- Klymenko, O. Z., & Sokur, O. L. (2020) Interaction of libraries of the National Academy of Sciences of Ukraine. *Suchasni zavdannia ta priorytety diialnosti bibliotek vyshchyykh navchalnykh zakladiv: shliakh innovatsii*. (P. 1–8). [In Ukrainian].
- Maryina, O. Yu. (2018). *Libraries of Ukraine in the digital media space: theoretical and methodological principles of development*. [Theses of Doctor of Science in Social Communications, Kharkiv State Academy of Culture]. [In Ukrainian].
- Neshcheret, M. Yu. (2021). Digital bibliography: The libraries in search of innovative bibliographic tools. *Scientific and Technical Libraries, 1 (7)*, 33–50.

-
- Retrieved December 10, 2021, from <https://doi.org/10.33186/1027-3689-2021-7-33-50> [In English].
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (23.03.2016 No. 219-р.). *Strategy for the development of librarianship for the period up to 2025 "Qualitative changes in libraries to ensure sustainable development of Ukraine"*: Retrieved December 5, 2021 from <https://www.kmu.gov.ua/npas/248924865>. [In Ukrainian].
- Talanchuk, O. B. (2018). Electronic libraries of higher education: problems and prospects. *Scientific library of Khmelnytskyi National University*. Retrieved December 10, 2021 from http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/2008/tal_ele.html [In Ukrainian].
- The four spaces of the library: a model of activity: a practical guide (2020). O. Boyarynova, O. Bruy, L. Luhova, J. Soshynska, I. Shevchenko (Authors-compilers); Ukrainian Library Association. NGO Ukrainian Library Association. 104 p. [In Ukrainian].
- Trends in the development of medical libraries in Ukraine and the challenges of the modern information society (2021). *Materials of the XX International Scientific and Practical conference*. Scientific Library of Uzhhorod National University. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 18.01.2022

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.04¹

УДК 021:004.77

О. В. Марковець

кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри СКІД, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

oleksandr.v.markovets@lpnu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-8737-5929>

К. В. Мартинюк

бібліотекар, с. Рогожани, Україна

martyniuk.k.v@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0001-9015-289X>

Д. О. Таланчук

фахівець 1 категорії кафедри СКІД, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

dmytro.o.talanchuk@lpnu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-2089-6134>

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ БІБЛІОТЕК

Ідеться про значення рекламної діяльності бібліотек. Наведені основні завдання і функції бібліотечної реклами, висвітлено особливості застосування її різних форм. Акцентовується на ролі реклами як інструменту комунікативної взаємодії. Виявлено рівень ефективності бібліотечної реклами, ступінь її сприйняття користувачами та співробітниками, проаналізовано нові підходи до формування іміджу бібліотеки через соціальні мережі. Розглянуто сучасні підходи науковців у галузі рекламної діяльності бібліотек. Акцентовано на формуванні фотоіміджу бібліотечних установ в інтерактивному просторі. Проаналізовано специфіку представлення бібліотек у соціальних мережах через візуальний образ.

Ключові слова: *реклама, бібліотека, соціальні мережі, популяризація, комунікація, імідж, контент.*

О. Markovets

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, head of SCIA department, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

K. Martyniuk

Librarian, Rohozhany, Ukraine

D. Talanchuk

Specialist of the first category of SCIA department, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

INFORMATION SUPPORT OF RURAL LIBRARIES POPULARIZATION

The problem statement. In Ukraine, libraries are not popular among the population as a place for leisure. The low popularity of libraries is the reason for global access to the Internet. The Internet, which is the reason for this, can help solve the problem of the low popularity of libraries in Ukraine. Examples of successful use of social networks in the process of promoting libraries are the libraries of New York, London or Paris.

The purpose of the study is to develop a set of measures to promote the library.

The methodology. To achieve the desired results, the scientific literature was analyzed. The strategy of work in social networks was defined. The best editors for working with publications have been identified. Social networks were analyzed to select the most popular among the target audience.

The results. The result of the experiment is the design of a page on social networks, improving the image of the library and sharing information about its activities. The best editors for photo and video editing have been identified. We identified which documents are important in the activities of the library.

The scientific novelty. The scientific article contains an example of how to promote the library in modern conditions. This method is not popular in Ukraine. But this article will help to find an approach to fix this problem. The article contains all the general information that a modern library may need in the process of promoting the institution.

The practical significance. The described methodology of popularization of library activity can be used by any library. With the described procedure of library promotion, other institutions will be able to understand the importance of using modern technologies in the creation and promotion of their content and activities. Ukrainian libraries that will use the described methods will be able to promote themselves among young people and other residents of the village or city. The growing popularity of the library will provide an opportunity to organize thematic events and invite writers to present their books.

Keywords: *advertising, library, social networks, popularization, communication, image, content.*

Постановка проблеми. Українські бібліотеки стають місцем проведення зустрічей із письменниками, проведення заходів для різних аудиторій, у бібліотеках організують комп'ютерні робочі місця із доступом до Інтернету. Бібліотеки перетворюються на «третє місце», де можна проводити час із користю. Але більшість сільських бібліотек України потребують комплексу заходів для популяризації своєї діяльності.

В Україні бібліотеки не вважаються популярним місцем для змістовного дозвілля, коворкінгу та інших активностей. У зарубіжному досвіді є чимало прикладів, коли при правильному підході до популяризації закладу бібліотеки ставали середовищем, у якому люди люблять проводити свій вільний час. Українські бібліотеки, здебільшого, не використовують можливостей популяризації, особливо це стосується бібліотек у селах чи невеликих містах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині реклама є найдієвішим методом популяризації продуктів і послуг у багатьох сферах життя людини, і бібліотеки не є винятком. Конкуренція змушує все активніше вдаватись до популяризації бібліотечних продуктів та послуг, адже в умовах інформаційного ринку бібліотеки дедалі активніше конкурують між собою і змагаються за користувачів. Працівники бібліотек намагаються робити все, щоб реклама бібліотеки та її послуг була ефективною і приводила до бажаного результату.

Питання щодо ефективності просування бібліотечних продуктів і послуг порушувалися в дослідженнях з маркетингу таких зарубіжних авторів, як К. Бейкуел, П. Борхард, Д. Йорк, У. Клаассен та ін. Крім зарубіжних праць, слід відзначити розвідки українських авторів О. Антонової, О. Водолазької, Н. Герасимової, Л. Чуприни та ін. У працях зазначених дослідників висвітлюються такі аспекти рекламування та просування бібліотечних послуг: створення привабливого іміджу бібліотеки; надання інформації про нові послуги; просування вже наявних бібліотечно-інформаційних послуг; надання інформації про час та місце надання цих послуг; акцентування на користі послуг.

Найґрунтовнішим дослідженням є монографія та докторська дисертація доцента Харківської державної академії культури Тетяни Булах, присвячена вивченню особливостей розвитку рекламної комунікації в книжковій галузі, зокрема й в бібліотеках (Булах, 2017). Але за останній час соціальні мережі пропонують нові можливості рекламування бібліотечних сервісів. Так, Т. Гранчак проаналізувала різні соціальні мережі та розкрила можливості кожної із них окремо у сфері популяризації бібліотечної установи. Н. Тарасенко провела аналіз та висвітлила результати про подальшу інтеграцію бібліотек у мережевий простір. В. Струнгар досліджує соціальні мережі як інформаційну платформу наукових рефлексій бібліотек, А. Вітушко аналізує проблематику безпеки у використанні соціальних мереж, М. Самсонов дослідив питання адаптивності бібліотек до сучасних реалій та висвітлив свою думку стосовно розповсюдження оригінального контенту бібліотеки у мережі Інтернет з допомогою YouTube. У 2021 р. було захищено дисертаційне дослідження М. Маранчака, присвячене науковому обґрунтуванню ефективності реалізації репутаційного інтернет-маркетингу як послідовної політики бібліотеки, спрямованої на системне перевищення очікувань реальних та потенційних користувачів від якості її інформаційних продуктів і сервісів (Маранчак, 2021), але в ньому не було приділено уваги візуалізації рекламної діяльності бібліотек у соціальних мережах, що актуалізує проблематику нашої наукової розвідки.

Мета статті — обґрунтувати ефективність візуалізації рекламної комунікації публічних бібліотек у соціальних мережах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зараз при рекламуванні бібліотек використовуються різного роду рекламні оголошення на радіо, телебаченні та в пресі. До найтиповіших видів реклами бібліотеки належать плакати, дні відкритих дверей, різні виставки та презентації книжок, а також зустрічі із письменниками й проведення екскурсій зі шкіль до бібліотеки.

Покращенню іміджу бібліотеки сприяють не лише соціальні мережі, але й використання друкованої продукції. Усі заходи, що проводить установа, збільшують престиж та популярність бібліотеки, сприяють зміцненню зв'язків з іншими організаціями та письменниками, і спонукають людей частіше цікавитися бібліотечними сервісами.

У бібліотеці також доцільно проводити різні опитування цільової аудиторії та анкетування. Такі опитування чи анкетування засвідчать ставлення людей до бібліотечних продуктів та послуг, допоможуть визначити найпопулярніші з них. На основі отриманих даних бібліотека зможе провести заходи, що будуть цікавими широкому колу користувачів. Поширення Інтернету серед населення стало причиною необхідності обов'язкової присутності бібліотек у цій мережі. Інтернет використовує майже все населення країни, і такого роду опитування можна з легкістю проводити через соціальні мережі.

Використання соціальних мереж бібліотеками України стає дедалі звичним явищем. Таким прикладом є наукові та публічні бібліотеки Львівщини, що широко висвітлюють свою діяльність у мережі. Це сприяє зростанню їх популярності та посиленню взаємозв'язку із цільовою аудиторією.

Попри проведення досліджень щодо представлення бібліотек у соціальних мережах, попри динамічність цього явища і його перспективність, поза увагою дослідників залишаються деякі аспекти, що потребують та заслуговують на ґрунтовне висвітлення. До таких аспектів належать питання наукового осмислення використання соціальних мереж, як рекламної платформи бібліотечної діяльності. Організаційні засади функціонування вебсторінки бібліотеки висвітлено на рис. 1. При застосуванні соціальних мереж у рекламній діяльності задля популяризації сторінки установи та її послуг потрібно все чітко спланувати, адже одна помилка може коштувати результату цієї кампанії. Соціальні мережі — це безкоштовна можливість розміщувати важливі оголошення бібліотеки, чудова можливість до залучення людей в інформаційне життя установи. З допомогою соціальних мереж, бібліотека завжди буде на зв'язку з громадськістю.

Рис. 1. Блок-схема організації функціонування бібліотечної сторінки у соціальній мережі

Використання соціальних мереж бібліотекою потребує відповідного плану дій, стратегії розвитку цих сторінок. Бібліотека повинна мати певні цілі, щоб на їх базі формувалася діяльність установи. Контент веб-сторінки має бути унікальним. На рис. 2 представлено схему можливих цілей формування візуального контенту для бібліотеки.

На сьогодні важливе місце серед засобів реклами посідають виставки, які надають можливість продемонструвати послуги для встановлення прямих контактів з користувачами. Виставкова діяльність — це один з найактуальніших напрямів у роботі будь-якої бібліотеки. Виставки залишаються найпопулярнішим і одним із базових засобів доведення інформації до користувачів бібліотек, вони мають кращу ефективність у поєднанні з іншими рекламними заходами, а саме: реклама у місцевій газеті, конференції, зустрічі з різними фахівцями та проведення презентацій.

Щоб бути значущим центром особистісного спілкування, духовного розвитку, формування художньо-творчої, інформаційно-просвітницької та соціально-культурної комунікації з користувачем, необхідно підтримувати сталі зв'язки з різними верствами населення, організаціями та

Рис. 2. Схеми базових цілей візуального контенту для бібліотеки

установами. Доводячи свою причетність до всіх соціально-культурних процесів, що відбуваються в населених пунктах ОТГ, публічна бібліотека намагається демонструвати свою необхідність у співпраці з органами влади.

Також потрібно налагоджувати взаємозв'язки з громадськими організаціями та літературними об'єднаннями. Залученість до співпраці неурядових організацій дозволить позиціювати бібліотеку як центр громади відповідної місцевості. Зв'язки з громадськістю в бібліотеці мають такі основні напрями (рис. 3).

Налагодження таких зв'язків надасть бібліотеці авторитету серед громади. Маючи велике коло зв'язків, бібліотека дедалі частіше ставатиме ініціатором різних акцій та спільних проєктів. Щодо літературних об'єднань, то бібліотека може надавати платформу для проведення різних гуртків, творчих заходів, як-от зустріч із письменниками та презентації їх робіт. Такі заходи сприятимуть популяризації бібліотеки й збагачуватимуть культурне життя населення.

Масштабність і складність завдань, що постають нині перед бібліотеками, висувають важливі вимоги до їх організації й управління. Основним інструментом ефективного управління бібліотекою та її популяризації є наявність документації, від якості якої значною мірою залежить рівень організації роботи.

До таких документів належать:

- звіт про проведені заходи;

Рис. 3. Напрями розвитку зв'язків бібліотеки з громадськістю

- річний план бібліотеки;
- інструкція з техніки безпеки бібліотеки;
- план заходу.

Використання соціальних мереж відкрило перед бібліотекою нові можливості: якщо раніше бібліотека була чимось локальним, то за допомогою сучасних технологій вона може поширювати інформацію більш глобально. Соціальні мережі допомагають не лише популяризувати свої послуги та надавати інформацію про заходи, але й залучати до обговорень у мережі широке коло користувачів.

Створивши сторінку бібліотеки в соціальній мережі, слід добре подумати над контентом, адже без привабливої візуалізації отримати ефективний пост у соціальних мережах неможливо. Існує досить багато інструментів для редагування, створення зображень та відео: Canva, Infogram, Piktochart, GIMP, Vengage, Woobox, PowToon, Renderforest. У перелічених сервісах можна створити інфографіку, листівки, логотипи, діаграми, брошури, оголошення, відео, слайд-шоу.

Також для візуалізації інформації та кращого сприйняття можна використовувати ментальні карти. Для їх створення більш ефективними є такі сервіси, як Freemind, Coogole, Xmind, MindMeister.

Між собою вони відрізняються дизайном, можливостями експорту, простотою управління. Одні програми більше підійдуть для особистого використання, інші допоможуть ефективно спланувати роботу та візуально яскраво представити інформацію. Кожний опублікований пост слід досліджувати з погляду ефективності: дізнатися, скільки «лайків», коментарів та репостів він має, яке органічне охоплення отримав, який рівень взаємодії із підписниками був тощо. До речі, найбільш популярні

матеріали можна публікувати повторно, але за умови зміни візуалізації чи текстового наповнення. Такий аналіз бажано робити щомісяця та згідно з ним оперативно вносити корективи до контент-плану.

Висновки. Отримані результати свідчать, що реклама бібліотеки у соціальній мережі, з одного боку, є специфічним напрямом діяльності, а з іншого — це явище можна розглядати як багатоаспектне, що має на меті не лише популяризувати бібліотеку, але й залучати до активного обговорення відповідних питань, що посилить комунікацію з цільовою аудиторією.

Реклама бібліотеки в соціальних мережах — один з ефективних методів доведення до користувачів інформації про потенціал бібліотеки, її можливості, великий асортимент інформаційних продуктів та послуг, важливий комунікативний засіб формування її привабливого іміджу. Наприкінці відзначимо, що постійна робота бібліотек у соціальних мережах має стати невіддільною частиною маркетингової комунікації, а активне представництво бібліотеки в соціальних мережах надає змогу оцінити потенціал установи і визначити вектор його подальшого розвитку.

Список посилань

- Булах, Т. Д. (2017). *Рекламна комунікація в книжковій галузі: монографія*. ХДАК.
- Вітушко, А. (2013). Проблема використання в бібліотечно-інформаційному виробництві соціальних мереж з точки зору інформаційної безпеки. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Вип. 36, 181–191.
- Все, що потрібно знати про стратегію роботи в соцмережах* <https://creativesmm.com.ua/vse-shho-potribno-znati-pro-strategiju-roboti-v-socmerezhakh/>.
- Гранчак, Т. (2016). Використання національними бібліотеками соцмереж для представлення бібліотечних продуктів і послуг. *Бібліотечний вісник*, 1, с. 18–28.
- Маранчак, М. М. (2021). *Стратегії репутаційного інтернет-маркетингу публічних бібліотек України* [Автореф. дис. канд. наук із соціальних комунікацій зі спеціальності 27.00.03 — книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство. Київ, КНУКіМ].
- Марковець, О. В., Форкун, Ю. В., Зелез, Б. Я., Думанський, Н. О. (2010). Розроблення сайту електронної бібліотеки наукового товариства. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Серія Інформаційні системи та мережі*, 689, 209–218.
- Давайте розповімо про себе: рекламна діяльність публічної бібліотеки: методично-практичні рекомендації. (2012). *Хмельницька обласна універсальна наукова бібліотека*.

- Струнгар, В. (2015). Бібліотечні проекти в соціальних медіа, як джерела бібліотекознавчих досліджень. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Вип. 41, с. 371–381.
- Самсонов, М. (2013). Представлення бібліотек на веб-сайті YouTube. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Вип. 36, 225–236.
- Організація мережі публічних бібліотек ОТГ та складові їх діяльності. (2018). *Комунальний заклад «Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Тараса Шевченка» Черкаської облради* (с. 24).
- Панчишин, Н., & Марковець, О. (2017). Формування електронних інформаційних ресурсів сільських бібліотек: сучасні тенденції, проблеми та перспективи. *Інформація, комунікація, суспільство*. Видавництво Львівської політехніки. (с. 329–330).
- Тарасенко Н. (2014). Розкриття бібліотечних фондів засобами соціальних мереж як фактор наповнення інформаційного простору. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. Вип. 39, с. 205–218.

References

- Vitushko, A. (2013). The issue of using social networks in library and information production from the point of view of information security. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*. Issue 36, p. 181–191. [In Ukrainian].
- Everything you need to know about the strategy of work in social networks* <https://creativesmm.com.ua/vse-shho-potribno-znati-pro-strategiju-roboti-v-socmerezkhakh/>. [In Ukrainian].
- Granchak, T. (2016). Use of social networks by national libraries to present library products and services. *Bibliotechnyi visnyk*, 1, p. 18–28. [In Ukrainian].
- Maranchak, M. M. (2021). *Strategies of reputational Internet marketing of public libraries of Ukraine* [Abstract of the dissertation of the candidate of sciences in social communications in the specialty 27.00.03 – bibliology, library science, bibliography. Kyiv, Kyiv National University of Culture and Arts].
- Markovets, O. V, Forkun, Yu. V., Zelez, B. Ya., Dumansky, N. O (2010). Development of the site of the electronic library of the scientific society. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politekhnika", Seriya Informatsiini systemy ta merezhi*, 689, p. 209–218. [In Ukrainian].
- Let's talk about ourselves: advertising activities of the public library: methodological and practical recommendations. (2012). *Khmelnytsky Regional Universal Scientific Library*. [In Ukrainian].
- Strungar, W. (2015). Library projects in social media as sources of library research. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*. Issue 41, p. 371–381. [In Ukrainian].
- Samsonov, M. (2013). Presentation of libraries on the YouTube website. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy im. V. I. Vernadskoho*. Issue 36, 225–236. [In Ukrainian].

-
- Organization of the network of OTG public libraries and components of their activities. (2018). *Municipal Institution "Taras Shevchenko Regional Universal Scientific Library" of Cherkasy Regional Council* (p. 24). [In Ukrainian].
- Panchyshyn, N., & Markovets, O. (2017). Formation of electronic information resources of rural libraries: current trends, problems and prospects. *Informatsiia, komunikatsiia, suspilstvo. Vydavnytstvo Lvivskoi politekhniky.* (p. 329–330). [In Ukrainian].
- Tarasenko, N. (2014). Disclosure of library funds by means of social networks as a factor in filling the information space. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho.* Issue 39, p. 205–218. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 13.02.2022

<https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.05>¹

УДК 002.5:378

А. В. Гуменчук

кандидат історичних наук, доцент, заступник директора Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та соціальних наук ПрАТ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», м. Київ, Україна

topa@ua.fm

<https://orcid.org/0000-0001-8931-7474>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ОСВІТИ В НІМЕЧЧИНІ

Охарактеризовано когнітивні та інституційні особливості підготовки бібліотечних фахівців вищої кваліфікації в університетах Німеччини, на основі компаративного аналізу змісту та структури освітніх програм підготовки бакалавра, магістра й доктора філософії в галузі бібліотекознавства та інформаційних наук, які функціонують у 19 університетах країни. Виявлено основні тенденції модернізації підготовки кадрів в умовах цифровізації глобального комунікаційного простору. Визначено різноманітність, міждисциплінарність і гнучкість освітніх програм підготовки фахівців для інформаційної галузі, зумовлених посиленням інтелектуалізації професії, ускладненням завдань управління значними обсягами інформації та знань. У результаті виявлення кращих практик німецьких університетів щодо модернізації змісту і структури бібліотекознавчих освітніх програм обґрунтовано резерви вдосконалення підготовки бібліотечних фахівців в Україні.

Ключові слова: вища бібліотечна освіта, Німеччина, освітні програми підготовки бакалавра, магістра та доктора філософії, спеціальність «Бібліотекознавство та інформаційні науки», диверсифікація бібліотекознавчих освітніх програм.

A. Humenchuk

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Deputy Director of the Educational and Scientific Institute of the International Relations and Social Sciences, PJSC "Interregional Academy of Personnel Management", Kyiv, Ukraine

CURRENT TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF HIGHER LIBRARY AND INFORMATION EDUCATION IN GERMANY

The purpose of the article is to explore the experience and identify best practices for modernizing the content and organizational structure of the librarians' graduate training in Germany.

The methodology. The research was conducted using a set of theoretical and empirical methods of scientific knowledge. These allowed to identify the main stages of evolution of the higher library education system in Germany, the establishment of classical and innovative models of its modern development. The following scientific approaches were cognitive tools for achieving this

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

goal: system, historical, comparative, as well as research methods: statistical, modelling, content analysis of the 19 German Universities' 30 educational programs for Bachelors, Masters and Doctors of Philosophy in "Library and Information Sciences".

The results. The generalization of the study's empirical basis allowed us to conclude that 19 German Universities offer more than 30 educational programs to their applicants for "Library and Information Sciences" higher education at various levels, including 45% bachelor's, 35% master's, and 20% doctoral degrees. Terms of bachelor's educational programs are 3–3.5 years, master's — 2–2.5 years, doctoral — 3–4 years. In the context of the global communication space digitalization the most popular are universal educational programs in "Information Systems", "Information Science", and "Information Management", which train professionals for all types of information institutions and provide extensive opportunities for profiling with a focus on scientific information management or solutions tasks of library, cultural and educational management with a focus on work in school, university and public libraries.

The topicality. Germany has a long tradition of forming a national book culture and training high-quality librarians, which contributed to the development of one of Europe's most powerful library, publishing and bookselling industries. Germany's accession to the Bologna Process made adjustments to the national system of training librarians, identified new vectors of its European integration development, formed modern models for the educational process optimization through the implementation of levelling, succession, flexibility, and interdisciplinarity of education programs in library. In the context of the higher library education system modernization in Ukraine, these innovative practices need to be studied to determine the possibilities of borrowing the most effective of them.

The practical significance. The results of the analysis of the profiling of modern bachelor's and master's degrees in German universities show their interdisciplinarity and focus on training a universal information specialist capable of performing professional tasks in all types of document communication institutions (libraries, archives, media libraries, publishing houses, news agencies, mass media, etc.). Starting with the 3rd semester most bachelor's degree programs provide their applicants with a choice of a particular specialization, deepening professional competencies through a wide range of optional disciplines and training through participation in the implementation of real interdisciplinary projects. This experience of German colleagues should be borrowed by Ukraine as well.

Keywords: *higher library education, Germany, educational programs for bachelor, master and Doctor of Philosophy, specialty "Library and Information Sciences", diversification of library education programs.*

Постановка проблеми. Німеччина має багатвікові традиції формування національної книжкової культури та підготовки якісних бібліотечних кадрів, які сприяли розвитку в країні однієї з найпотужніших в Європі бібліотечної, видавничої та книготорговельної галузі. Долучення Німеччини до Болонського процесу внесло корективи в національну систему підготовки бібліотечних фахівців, визначило нові вектори її

євроінтеграційного розвитку, сформувало сучасні моделі оптимізації освітнього процесу. В умовах модернізації системи вищої бібліотечної освіти в Україні ці інноваційні практики потребують вивчення з метою визначення можливостей запозичення найефективніших з них.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Завдання трансформації та якісного оновлення вищої бібліотечної освіти на основі вивчення кращого європейського досвіду реалізації провідними країнами базових стандартів і рекомендацій якості вищої освіти в Європейському освітньому просторі означувались у працях таких українських науковців, як А. Гуменчук (2021), Л. Загородня (2016), Н. Коржик (2017), Л. Литвинова (2015), А. Соляник (2017) та ін. Оригінальні авторські підходи до розвитку ефективних моделей вищої інформаційної освіти під впливом євроінтеграційних тенденцій висвітлює праця О. Матвієнко, М. Цивіна, А. Гуменчука (2021). Джерелом компаративного аналізу освітніх програм німецьких університетів є підготовлений ІФЛА та виданий у Мюнхені «Всесвітній довідник з інформаційної, бібліотечної та архівної освіти» (*World Guide to Library, Archive and Information Science Education*», 2017). Німецький досвід підготовки бібліотечних фахівців вищої кваліфікації фрагментарно висвітлювався в працях А. Соляник (2017, 2020). Але в них не здійснювалося компаративного аналізу змісту сучасних бакалаврських та магістерських освітніх програм підготовки бібліотекарів, які пропонують нині майже 20 німецьких університетів. Зважаючи на відсутність ґрунтовних наукових розвідок, присвячених комплексному аналізу сучасного стану вищої бібліотечної освіти Німеччини, актуальність означеної статті є беззаперечною.

Мета статті — дослідити досвід та визначити кращі практики модернізації змісту та організаційної структури ступеневої підготовки бібліотечних фахівців у Німеччині.

Виклад основного матеріалу дослідження. Освітні програми зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки» пропонують 19 університетів Німеччини, серед яких такі потужні, як Гамбурзький, Ганноверський, Кельнський, Лейпцизький та Дармштадтський університети прикладних наук, Університет Генріха Гейне в Дюссельдорфі, а також профільні освітні установи — Університет Йоханнеса Гутенберга та Баварська бібліотечна школа в Мюнхені. Ці освітні заклади пропонують більше 30 освітніх програм різних рівнів, серед яких 45% бакалаврських, 35% магістерських та 20% докторських.

Найстарішим та найавторитетнішим з-поміж німецьких університетів, які готують бібліотечні кадри вищої кваліфікації, є Берлінський університет ім. Гумбольдта, який зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки» у Всесвітньому рейтингу кращих університетів

(QS World University Rankings) посідає 35 позицію з 50 можливих. Цей освітній заклад засновано в 1809 р. відомим німецьким мовознавцем, філософом та державним діячем Вільгельмом фон Гумбольдтом, який здійснив реформу гуманітарної освіти в Пруссії. Концепція розвитку цього університету надала йому назву «Мати усіх сучасних університетів», зміст концепції — у студіюванні всесторонньої та системної гуманітарної освіти за принципом «навчання через дослідження». Про ефективність цієї моделі організації вищої освіти свідчить той факт, що серед випускників університету налічується 29 лауреатів Нобелівської премії, зокрема Альберт Ейнштейн, Еміль Фішер, Макс Планк, Фриц Габер та ін.

Продовжуючи і нині традиції ґрунтовної гуманітарної підготовки на основі поглиблених наукових досліджень, Берлінський університет ім. Гумбольдта уклав угоди про співпрацю і реалізацію програм подвійних дипломів магістерського та докторського ступенів з такими авторитетними у світі закладами вищої освіти, як Королівський коледж Лондона, Університетський коледж Дубліна, Болонський, Віденський та Талліннський університети, Карлів університет у Празі, Вашингтонський університет, Університет Північної Кароліни (Chapel Hill), Римський університет Тор Вергата, Мадридський університет Комплутенсе та ін.

Випускова кафедра бібліотекознавства та інформаційних наук філософського факультету цього університету пропонує бібліотекознавчі освітні програми (ОП) усіх рівнів — від бакалаврського до докторського в очному та дистанційному форматах. Для реалізації онлайн-навчання кафедра тісно співпрацює з Центром дистанційного навчання та безперервної освіти, що функціонує при Університеті Кобленц-Ландау.

Термін опанування ОП з бібліотекознавства та інформаційних наук, за результатами якого здобувач отримує освітній ступінь бакалавра мистецтв у галузі бібліотечної справи, — 3 роки. Мета програми — надати теоретичні знання та практичні навички щодо реалізації функцій і методів роботи в бібліотеці й інших установах інформаційної галузі. За результатами опанування дворічних магістерських ОП здобувачі мають засвоїти теоретико-методичні навички щодо організації інформаційних процесів й управління бібліотечними установами, навчитися виконувати незалежні академічні проекти, спрямовані на оптимізацію технологій функціонування не лише бібліотек, але й інших типів документальних установ. Важливо зазначити, що захист кваліфікаційної роботи є обов'язковою формою атестації здобувачів усіх освітніх рівнів — від бакалаврського до докторського. Термін опанування освітньо-наукової програми на здобуття ступеня доктора філософії з бібліотекознавства та інформаційних наук — 3 роки.

Фундатором однієї з найавторитетніших бібліотекознавчих шкіл Німеччини є Штутгартський університет. З 1942 р. він має спеціальну випускову кафедру, яка готує бібліотечних фахівців вищої кваліфікації. З 2001 р. ця кафедра має назву інформації та комунікації, а з 2005 р., реалізуючи принципи Болонського процесу, замість підготовки дипломованого бібліотекаря ввела в дію бакалаврські та магістерські освітні програми зі спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки». Опанування протягом трьох років класичної бакалаврської програми з бібліотекознавства та інформаційних наук дозволяло здобувачеві отримати ступінь бакалавра мистецтв. Зміст програми передбачав вивчення таких базових дисциплін: «Жанри медіа», «Джерела інформації», «Управління знаннями», «ЗМІ для дітей та юнацтва», «Інформаційні технології», «Медіа-ринок», «Інформаційні послуги», «Міжнародні інформаційні структури», «Бази даних», «Маркетинг», «Культурне управління», «Управління колекціями», «Бібліотечна політика», «Управління людськими ресурсами», «Бібліотечне програмне забезпечення», «ІТ-менеджмент», «Контролінг», «Цифрова бібліотека».

Окрім класичної бібліотекознавчої програми, Штутгартський університет пропонував здобувачам інноваційні за змістом ОП «Електронні послуги» та «Управління інформацією», опанування яких дозволяло здобути ступінь бакалавра наук зі спеціальності «Бібліотекознавство і інформаційні науки» й формувало систему поглиблених фахових компетентностей, спрямованих на підтримку діяльності бібліотечних установ в умовах цифрового суспільства. Серед дворічних магістерських освітніх програм теж були як класичні під традиційною назвою «Бібліотекознавство та інформаційні науки», опанування яких дозволяло здобути ступінь магістра мистецтв, так і інноваційні, спрямовані на поглиблене формування фахових компетентностей у галузі інформаційних систем та послуг, що дозволяло здобувачам отримати освітній ступінь магістра наук.

Про якість інформаційного забезпечення освітнього процесу в означеному університеті свідчить наявність доступу здобувачів освіти до 400 назв фахових електронних журналів та баз даних. Приваблює здобувачів також можливість міжнародної мобільності, оскільки кафедра має угоду про співпрацю з 40 університетами в Європі, США та Азії.

Постійне вдосконалення змісту підготовки інформаційних фахівців на вимогу завдань розвитку цифрового суспільства сприяло запровадженню гнучкіших моделей організації освітнього процесу: Штутгартський університет нині пропонує оновлений навчальний план підготовки бакалавра мистецтв зі спеціальності «Інформаційні науки», розрахований на 7 навчальних семестрів (*Studiengang: Infomationswiss*

enschaften, 2022). Протягом перших двох семестрів студенти здобувають фундаментальну теоретичну підготовку та набувають практичних навичок щодо опанування інформаційних технологій, вебтехнологій та програмування, а також особливостей роботи в умовах інформаційного ринку, технологій вироблення інноваційних продуктів та послуг на основі аналітичного опрацювання й структурування інформації для дистанційних форматів доступу. Ці знання та навички студенти опановують, вивчаючи такі навчальні дисципліни: «Ринки та клієнти», «Пропозиції та розвиток сервісів», «Структурування дослідницьких даних», «Інформаційні системи та бізнеспроцеси», «Відкрите суспільство», «Основи ІТ та вступ до програмування», «Вебтехнології у сфері медіарозробки», «Основи наукових досліджень».

З третього семестру передбачена поглиблена підготовка майбутніх інформаційних бакалаврів за такими спеціалізаціями: «Бібліотечний, культурний та освітній менеджмент» з акцентом на управлінні бібліотеками, культурою та освітою, й «Управління даними та інформацією», у фокусі якої – вирішення завдань надання наукової інформації, підтримки досліджень, управління метаданими, підготовки і моделювання даних, їх оцифрування, захисту та цифрової етики, а також реалізації технологій електронного урядування. Обраний професійний профіль студенти розвивають на факультативних курсах, що вивчають протягом третього, четвертого семестрів, у п'ятому – практичному семестрі – майбутні бакалаври закріплюють здобуті теоретичні знання та набуті практичні навички в умовах інформаційного підприємства, протягом шостого і сьомого семестрів основну увагу приділяють участі в проєктній діяльності, під час якої студенти в складі міждисциплінарних команд працюють із зовнішніми партнерами над вирішенням реальних проблем інформаційного забезпечення певної групи користувачів, підприємства або галузі.

Типовими роботодавцями випускників спеціалізації «Бібліотечний, культурний та освітній менеджмент» є школи, публічні бібліотеки, медіатеки, ЗМІ, інтегровані муніципальні освітні та культурні центри, інші освітні, культурні й дозвілєві заклади. Інформаційні бакалаври цієї спеціалізації здійснюють у цих установах фахову підтримку заходів, спрямованих на організацію навчання протягом життя, проєктування освітніх просторів, соціальну і міжкультурну бібліотечну роботу, популяризацію читання та організацію масових культурних заходів, сприяють набуттю користувачами бібліотек медіанавичок. Щодо випускників спеціалізації «Управління даними та інформацією», то їхні компетентності затребувані в наукових бібліотеках університетів та дослідницьких інститутів, мережевих і комп'ютерних центрах, інформаційно-аналітичних центрах крупних компаній, у постачальників програмних

послуг в інформаційному секторі, в усіх постачальників інформаційних послуг, які обробляють дані та інформацію.

Таким чином, розвиток цифрової економіки сприяє тому, що за останнє десятиріччя дедалі популярнішими в здобувачів вищої бібліотечної освіти Німеччини є інтегровані ОП, які надають можливості опанувати теоретичні знання та практичні навички, необхідні для організації інформаційних процесів у всіх типах установ документаційної сфери (архівах, бібліотеках, видавництвах, інформаційних агенціях, ЗМІ). Так, кафедра інформаційних наук Саарландського університету пропонує бакалаврські та магістерські ОП, що формують навички застосування інформаційних технологій у сфері аналітичної обробки інформації та знань, управління потоками спеціалізованої документації, виробництва продуктів і послуг інформаційної індустрії, опанування технологій інформаційної лінгвістики.

З-поміж спеціалізованих навчальних закладів, які цілеспрямовано готують кадри вищої кваліфікації для бібліотечної галузі, слід виокремити Майнцький університет, у структурі якого є інститут книги та бібліотекознавства. Навчання в цьому закладі ґрунтується на поглиблених дослідженнях сучасних проблем у галузі книгознавства та бібліотекознавства, тому заклад пропонує здобувачам фахової освіти лише магістерські та докторські освітні програми. Зміст магістерської програми з книгознавства та бібліотекознавства передбачає вивчення здобувачами третини вибіркових дисциплін, які позначають їхні дослідницькі інтереси. З-поміж обов'язкових навчальних дисциплін є такі: «Методи наукових досліджень», «Типи ЗМІ», «Комп'ютерні додатки для бібліотечної галузі», «Використання баз даних» та ін. Успішне закінчення магістерської програми завершується отриманням здобувачем вищої освіти ступеня магістр мистецтв та дозволяє продовжити навчання в аспірантурі з книжкової та бібліотечної справи. За 2–3 роки навчання в аспірантурі здобувач ступеня доктор філософії з книжкової і бібліотечної справи має написати та захистити самостійне наукове дослідження, спрямоване на вдосконалення методів функціонування й технологій управління установами бібліотечної та інформаційної галузі.

У більшості німецьких університетів прикладних наук бібліотечних фахівців готують на кафедрах інформаційних наук, створені на початку 2000-х рр. Ці кафедри пропонують оригінальні освітні програми, спрямовані на підготовку універсальних фахівців, що можуть працювати в будь-яких типах документаційних установ. Так, Кельнський університет прикладних наук з 2003 р. щорічно оголошує набір на бакалаврську ОП «Інформаційні системи» та магістерську ОП «Інформаційні науки». Термін опанування бакалаврської ОП – 3 роки, магістерської – 1,5 року.

Зміст цих освітніх програм зосереджений на формуванні в здобувачів фахових компетентностей, пов'язаних з їх здатностями управляти бібліотекою та потоками інформації, зокрема й у цифровому форматі, створювати необхідні користувачам інформаційні продукти та послуги на основі залучення потужних можливостей сучасних інформаційних технологій.

Популярними в здобувачів вищої інформаційної освіти є бакалаврська й магістерська ОП «Науково-технічна інформація», яку пропонує кафедра управління інформацією та знаннями Університету прикладних наук Дармштадту. Зміст магістерської програми передбачає поглиблене оволодіння студентами сучасних комп'ютерних технологій переробки інформації, тому за результатами опанування означеної ОП здобувачі здобувають освітній ступінь магістра інженерних наук. Не менш інноваційними є підходи до змісту підготовки інформаційних фахівців на кафедрі інформатики Дюссельдорфського університету ім. Генріха Гейне. Бакалаврська та магістерська ОП «Інформаційні науки та комунікаційні технології» спрямовані на формування в здобувачів вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок у галузі інформаційної економіки, методології застосування інформаційних технологій у сфері управління інформацією. Обсяг опанування бакалаврської ОП – 180 кредитів *ECTS*, магістерської – 120 кредитів *ECTS*.

Кафедра теорії інформації, що функціонує на факультеті дизайну, медіа та інформації Гамбурзького університету прикладних наук, пропонує власну концепцію підготовки універсального інформаційного фахівця, здатного ефективно управляти інформаційними ресурсами не лише бібліотек, але й інших типів інформаційних установ, зокрема й ЗМІ. Запроваджена тут бакалаврська освітня програма «ЗМІ та інформація» спрямована на підготовку фахівця, котрий вміє збирати, оцінювати й систематизувати інформацію за допомогою технологій індексування і каталогізації, надавати її певним групам користувачів не лише університетських та наукових бібліотек, але й різноманітних медіакомпаній. Випускники означеної ОП здобувають ступінь бакалавра мистецтв у галузі ЗМІ та інформації. Важливо зазначити, що умовою вступу на запроваджену в цьому університеті магістерську ОП «Інформаційні технології» є наявність у бакалаврів мистецтв у галузі ЗМІ та інформації або в галузі бібліотекознавства та інформаційних наук щонайменше піврічного стажу практичної роботи в інформаційних установах. Ця умова дозволяє здобувачам краще визначитися з майбутнім напрямом реального магістерського дослідження, проблематика якого має бути пов'язана з технологіями діагностики браку інформації, аналізом попиту на неї в медіавиробництві тощо.

З 2005 р. кафедра інформації та документації Ганноверського університету прикладних наук і мистецтв запровадила дві бакалаврські

ОП: «Інформаційний менеджмент» та «Управління медичною документацією». Зміст першої ОП спрямований на формування в здобувачів системи фахових компетентностей, необхідних для управління інформацією та знаннями в усіх спеціалізованих документокомунікаційних установах (бібліотеках, архівах, інформаційних центрах, видавництвах, ЗМІ), а також у будь-яких організаціях, де є значні потоки ділової документації. Оригінальною є ОП, присвячена підготовці фахівців у галузі медичної документації. Обсяг цієї програми – 210 ECTS, мета – сформувати в майбутніх бакалаврів фахові компетентності організації роботи з документацією в установах системи охорони здоров'я та моніторингу фармацевтичної інформації. Базові навчальні дисципліни, що визначають зміст ОП, такі: «Основи медицини», «Основні види медичної документації», «Менеджмент системи охорони здоров'я», «Статистика, обчислення, якість».

Щодо магістерської ОП у галузі управління інформацією та знаннями, яку пропонує здобувачам Ганноверський університет прикладних наук і мистецтв, її зміст передбачає поглиблене опанування теорії та технологій менеджменту знань. Про це свідчать і обсяг програми – 5 навчальних семестрів, і умови вступу на ОП, серед яких зазначено наявність не менше одного року професійної практики в інформаційних установах. Мета програми – сформувати в майбутніх магістрів мистецтв компетентності в галузі управління інформацією та знаннями в усіх організаціях, зокрема й у бібліотеках. З-поміж обов'язкових освітніх компонент ОП: «Інформаційний менеджмент», «Електронне навчання», «Соціальні навички», «Програмні продукти в галузі управління знаннями», «Онтології знань». Не менше 20% змісту ОП становлять курси за вибором, що дозволяють здобувачам реалізувати індивідуальну траєкторію навчання.

Цікавим для запозичення українськими ЗВО є досвід Констанцького університету щодо підготовки сучасних інформаційних фахівців. Кафедра інформатики цього університету здійснює набір здобувачів на трирічну бакалаврську та дворічну магістерську ОП «Інжиніринг інформації». Зміст цих ОП спрямований на формування компетентностей виробництва консультаційних послуг, які забезпечують ефективне впровадження на підприємствах автоматизованих систем функціонування внутрішньоуправлінської інформації з метою поліпшення прийняття управлінських рішень. Майбутні бакалаври поглиблено вивчають наявні на ринку програмні продукти, призначені для оптимізації систем електронного документообігу в організаціях та передових корпораціях різного профілю. Майбутні магістри досліджують теоретико-методичні та організаційні засади оптимізації систем внутрішньоуправлінської

документації, апробують критерії оцінки рівня їхньої якості з урахуванням специфіки діяльності виробничих корпорацій та презентують результати власних наукових досліджень у формі захисту магістерської дисертації.

Висновки. Отже, система підготовки бібліотечних фахівців у Німеччині має глибинні історичні традиції, об'єктивно зумовлені високою книжковою культурою цієї країни, яка в середині XV ст. першою з європейських країн опанувала технології книгодрукування та книгорозповсюдження, створила широку мережу наукових і публічних бібліотек, запропонувала світові оригінальну концепцію розвитку університетської освіти. На початковому етапі підготовки бібліотечних кадрів їхні фахові компетентності формували на курсах, що функціонували при великих бібліотеках Німеччини. Період активного розвитку системи вищої бібліотечної освіти припадає на 1945–1999 рр. Саме в цей період кафедри бібліотекознавства відкриваються в багатьох провідних німецьких університетах.

Підписання Німеччиною в 1999 р. Болонської декларації зумовило якісні зміни в системі підготовки бібліотечних фахівців вищої кваліфікації. Замість 5-річних навчальних планів, на основі яких профільні університетські кафедри готували дипломованих бакалаврів з єдиної спеціальності «Бібліотекознавство та інформаційні науки», на початку 2000-х рр. запроваджено ступеневу систему вищої бібліотечної освіти: бакалавр – магістр – доктор філософії. Декларовані в Болоньї принципи демократизації та гнучкості освітнього процесу були реалізовані за допомогою різноманіття тематики і змісту бакалаврських та магістерських освітніх програм, запровадження системи кредитного трансферу (ЄКТС), який сприяв розвитку міжнародної мобільності студентів, викладачів, науковців, зростанню попиту на програми подвійних дипломів, навчання в міжнародних англомовних магістратурі та докторантурі. Результати аналізу профілізації сучасних бакалаврських і магістерських ОП німецьких університетів свідчать про посилення тенденції підготовки ними універсального інформаційного фахівця, здатного виконувати професійні завдання в будь-яких типах документокомунікаційних установ (бібліотеках, архівах, видавництвах, інформаційних агенціях, ЗМІ тощо). Більшість бакалаврських ОП передбачають вибір здобувачами з 3 семестру певної спеціалізації, поглиблення фахових компетентностей за допомогою значної кількості факультативних дисциплін та в результаті участі в реалізації реальних міждисциплінарних проєктів. Цей досвід німецьких колег бажано запозичити і в Україні.

Список посилань

- Гуменчук, А. В. (2021). Міжнародні вимоги до гармонізації освітніх програм підготовки фахівців у галузі бібліотекознавства та інформаційних наук. *Вісник ХДАК*. Вип. 59, 33–44.
- Загородня, Л. (2016). Безперервна бібліотечна освіта як важливий чинник розвитку бібліотечної професії: історія та сьогодення. *Наукові праці НБУВ ім. В. І. Вернадського*. Вип. 44, 171–190.
- Коржик, Н. (2017). Професійні компетенції бібліотекаря XXI століття. *Вісник Книжкової палати*, 6, 12–15.
- Литвинова, Л. (2015). Проблеми бібліотечної освіти у дисертаційних дослідженнях учених України. *Наукові праці НБУВ ім. В. І. Вернадського*. Вип. 42, 555–566.
- Матвієнко, О. В., Цивін, М. Н., Гуменчук, А. В. (2021). *Сучасні концепції документно-інформаційної науки: підготовка фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»*: навчально-методичний посібник. Ліра-К.
- Соляник, А. (2017). Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України. *Вісник Книжкової палати*, 1, 21–24.
- Соляник, А. А. (2020). Моделі сталого розвитку вищої бібліотечно-інформаційної освіти: зарубіжний досвід. *Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: орієнтири співтворення*: збірник матеріалів X Міжнародної науково-практичної конференції. С. 13–17. УБА.
- Schniederjürge, A. (Ed.). (2017). *World Guide to Library, Archive and Information Science Education*. Third new and completely revised Edition. KG-Saur München.
- Studiengang: Informationswissenschaften*, 2022. https://www.hdmstuttgart.de/studieninteressierte/studium/bachelor/steckbrief?sgang_ID=550070

References

- Humenchuk, A. V. (2021). International requirements for the harmonization of educational programs for the training of specialists in the field of library science and information sciences. *KSAC bulletin*. Issue 59, pp. 33–44. [In Ukrainian].
- Korzhyk, N. (2017). Professional competencies of a librarian of the XXI century. *Visnyk Knyzhkovoї palaty*, 6, pp. 12–15. [In Ukrainian].
- Lytvynova, L. (2015). Problems of library education in dissertation researches of scientists of Ukraine. *Naukovi pratsi NBUV im. V. I. Vernadskoho*. Issue 42, pp. 555–566. [In Ukrainian].
- Matviienko, O. V., Tsyvin, M. N., Humenchuk, A. V. (2021). *Modern concepts of document and information science: training of specialists in the specialty 029 "Information, library and archival affairs"*: textbook. Lira-K. [In Ukrainian].
- Schniederjürge, A. (Ed.). (2017). *World Guide to Library, Archive and Information Science Education: Third new and completely revised Edition*. KG-Saur München. [In English].

-
- Solianyak, A. (2017). Current trends in the modernization of higher library and information education in Ukraine. *Visnyk Knyzhkovoï palaty, 1*, pp. 21–24. [In Ukrainian].
- Solianyak, A. A. (2020). Models of sustainable development of higher library and information education: foreign experience. *Suchasna informatsiino-bibliotekna osvita: oriientyry spivtvorennia*: Proceedings of the X International Scientific and Practical Conference. pp. 13–17. ULA. [In Ukrainian].
- Studiengang: Informationswissenschaften, 2022.* https://www.hdmstuttgart.de/studieninteressierte/studium/bachelor/steckbrief?sgang_ID=550070 [In German].
- Zahorodnia, L. (2016). Continuing library education as an important factor in the development of the library profession: history and present. *Naukovi pratsi NBUV im. V. I. Vernadskoho*. Issue 44, pp. 171–190. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 30.02.2022

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.06¹

УДК 378.091.33-028.26:[002+02-930.25]-047.22

О. М. Тур

доктор педагогічних наук, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

1.oksanetur@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-2754-9963

О. О. Вдовіна

кандидат наук із соціальних комунікацій, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

svitljahok@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-3770-125X

О. М. Василюк

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

o.vasylyuk@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-0402-4627

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ

Визначено поняття дидактичної гри; зазначено, що комунікативна компетентність майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи нарівні з професійною компетентністю є показником якості їхньої фахової освіти; указано основні вміння і здатності, які становлять комунікативну компетентність майбутнього фахівця зазначеної галузі; акцентовано на тому, що в контексті якості комунікативної підготовки у вищій школі особливе місце відведено ідеї застосування інтерактивних методів навчання, зокрема різних видів дидактичних ігор; наведено приклади таких інтерактивних ігор («Тека з документами», «Двобій аналітиків», «Коло»), які можуть бути використані на заняттях із дисциплін фахової підготовки. Також описано результати проведеного на заняттях професійної підготовки експерименту серед студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Полтавської політехніки, під час якого використано інтерактивний метод дидактичної гри.

Ключові слова: інформаційна, бібліотечна та архівна справа, професійна підготовка, комунікативна компетентність, комунікація, метод, дидактична гра.

О. Тур

Doctor of Pedagogical Sciences, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, Ukraine

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

E. Vdovina

Candidate of Sciences in Social Communications, National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, Ukraine

O. Vasylynyna

National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, Ukraine

**FORMATION OF PROFESSIONAL-COMMUNICATIVE
COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN INFORMATION,
LIBRARY AND ARCHIVAL AFFAIRS THROUGH INTERACTIVE
DIDACTIC GAME**

Problem statement. Modern social, political, economic, cultural transformations in Ukraine increase the role of information processes. This ensures the growth of information, requires the training of professional, competitive specialists who can process information. Such professionals are specialists in information, library and archival affairs. Communicative competence is an indicator of the quality of education of these professionals. Lack of communicative competence complicates professional activity, reduces the quality of activity. An important condition for the professional training of future specialists in information, library and archival affairs is the use of interactive methods (didactic games) during classes. The method of the game ensures the quality of formation of communicative competence of future specialists in information, library and archival affairs as an integral part of their professionalism. The research is relevant because the interactive didactic game can increase the motivation of students to learn, comprehensively contributes to solving the issue of improving the quality of their training, further competitiveness at the modern labor market.

The methodology of this study are methods of analysis (study of documentary information — educational program, curricula, educational and methodological complexes of disciplines; questionnaires), control questions (student questionnaires), selection (research of the problem in terms of individual disciplines), systematization (questionnaires in a particular system, which allows their explanation from the standpoint of a systematic approach), comparison, which allowed to identify certain features in the results of the study.

The result of this study is to clarify the importance of using the interactive method of didactic games in the training of future professionals in information, library and archives and provide teachers with practical recommendations for their implementation.

The scientific novelty of the study is that for the first time the use of the method of interactive play in the lessons of professional training of future specialists in information, library and archival affairs has been studied and described. The percentage of increase in the level of communicative competence (as a component of professional competence) after the application of the method of didactic game is calculated. Specific recommendations were given to teachers on conducting these didactic games during classes, the results were summarized and brought into a single system.

The practical significance of the article is that its results can be used in further research on the selected topic. At the same time, the scientific results of this study can serve as material in the process of improving the educational and professional program of the specialty.

Keywords: *information, library and archival business, professional training, communicative competence, communication, method, didactic game.*

Постановка проблеми. Сучасні соціально-політичні, економічні та культурні перетворення в житті Української держави підвищують роль інформаційних процесів у всіх сферах суспільної діяльності, що зумовлює постійне зростання обсягів інформаційного та документного забезпечення, а значить, потребує підготовки високопрофесійних, конкурентоспроможних на сучасному ринку праці спеціалістів, здатних забезпечити якісне опрацювання інформації. Такими спеціалістами є фахівці з інформаційної, бібліотечної та архівної справи (ІнБАС) – представники новітньої поліфункціональної кваліфікації. Показником якості освіти зазначених фахівців нарівні з професійною є комунікативна компетентність, яка передбачає вміння і готовність працівника: брати участь у колективних рішеннях, брати на себе відповідальність, вирішувати конфлікти без насильства, підтримувати і поліпшувати демократичні інституції, поєднувати суспільні, колективні та індивідуальні інтереси, виявляти толерантність, повагу до людей інших культур, мов і релігій, жити в багатонаціональному суспільстві і сприймати різницю між людьми, протистояти проявам расової, національної дискримінації, критично сприймати інформацію, яка поширюється, самостійно здобувати нові знання впродовж життя й реалізувати свій особистісний потенціал тощо. Відсутність або низький рівень сформованої комунікативної компетентності ускладнюватиме професійну діяльність, знижуватиме її якість, унеможливить кар'єрне зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні питання щодо формування комунікативної компетентності були предметом комплексного вивчення в працях багатьох науковців. Особливе значення в контексті якості комунікативної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі мають ідеї застосування інтерактивних методів навчання, зокрема різних видів дидактичних ігор (Л. Александрова, К. Гвоздецька, Н. Єлагіна, М. Забродський, С. Максименко, І. Куліш, С. Решетченко, Т. Скубарєва, О. Семиног, Н. Федчишин та ін.). Попри значну кількість досліджень з цієї проблеми, питання використання методу дидактичної гри з метою підвищення рівня професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців з ІнБАС на заняттях з фахових дисциплін потребує постійного й системного вивчення, що і зумовлює актуальність пропонованої теми.

Мета статті – дослідити можливості інтерактивного методу дидактичної гри як важливого засобу формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців з ІнБАС та проаналізувати результати його використання в процесі професійної підготовки зазначених фахівців.

У статті використано взаємодоповнювальні методи, зокрема: *аналізу* (вивчення документної інформації – освітньої програми, навчальних планів, навчально-методичних комплексів дисциплін; анкетних даних), *контрольних запитань* (анкетування студентів), *відбору* (дослідження проблеми в розрізі окремих навчальних дисциплін), *систематизації* (приведення отриманих результатів анкетування в певну систему, що дозволяє їх пояснення з позиції системного підходу), *порівняння*, що вможливило виявлення певних особливостей у результатах дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. З-поміж найефективніших нетрадиційних методів формування професійно-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців із ІнБАС у процесі вивчення дисциплін фахової підготовки особливого значення надаємо дидактичним іграм. Гру ми розглядаємо як спеціально організовану діяльність її учасників, що вможливує реалізацію теоретичних знань в активній комунікативній взаємодії, а також вдосконалення навичок, розвиток певних умінь, сприяє активізації творчого потенціалу майбутніх фахівців. Ігри можуть мати різну спрямованість (Куліш, 2003), зокрема на: засвоєння певних знань; розвиток та закріплення комунікативних умінь і навичок, репродуктивного та творчого мислення, адаптаційних властивостей і здатностей до навчання, групової та міжгрупової ділової взаємодії, рефлексії; формування команди, колективу однодумців; аналізування проблем і передбачення наслідків під час запровадження нововведень; виявлення рівня сформованості професійної компетентності, розроблення нових концепцій тощо.

На думку Н. Єлагіної та Н. Федчишин, метод гри має бути обов'язково долучений до навчального процесу як важливий метод формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців (Єлагіна, 2017, с. 69; Федчишин, 2017, с. 135), але, попри винятковість свого значення, цей метод до цього часу недостатньо використовується в комунікативній підготовці студентів.

З метою формування у майбутніх фахівців з ІнБАС здатності до професійної комунікації на основі застосування методу дидактичної гри ми розподілили студентів Полтавської політехніки I–IV курсів відповідної спеціальності на 2 групи: контрольну групу (КГ) – 27 студентів та експериментальну групу (ЕГ) – 31 студент. Для виявлення на початковому етапі експерименту рівня професійно-комунікативної компетентності студентів обох груп було проведено відповідне тестування. Виконання розробленого нами тесту передбачало оцінювання готовності студентів до ефективного спілкування, визначення того, наскільки вони впевнені у власних комунікативних силах. Студентам було запропоновано 10 пар

протилежних тверджень, прочитавши які, вони мали вказати число, що найбільше підходило за шкалою від 4 до 1.

Важливим компонентом комунікативної компетентності є вміння уважно слухати. Сформованість уміння слухати вивчали за допомогою тесту, у якому опитаним запропонували 25 ситуацій, ознайомившись із якими, студенти вказували, чи викликають вони їхнє невдоволення («так» або «ні»).

Результати підраховували за формулою

$$P = \frac{T \times 100\%}{25}$$

(де Т – кількість ствердних відповідей) і розподіляли за трьома рівнями – високим, середнім і низьким.

Після отриманих результатів (які суттєво не відрізнялись), для студентів ЕГ створено відповідні умови (організовано навчання з використанням дидактичних ігор), у межах яких і проводилася дослідна робота.

З-поміж основних характеристик дидактичних ігор, представлених у науковій літературі (Куліш, 2003; Єлагіна, 2017), визначаємо такі: 1) моделювання процесу трудової діяльності; 2) розподіл ролей між учасниками гри; 3) відмінність рольових цілей учасників гри; 4) взаємодія учасників гри, які виконують різні ролі; 5) наявність загальної мети всього ігрового колективу; 6) спільне ухвалення рішення учасниками гри; 7) наявність елементів змагання, полярності інтересів учасників.

Наведемо приклад дидактичних ігор, розроблених і модифікованих з урахуванням ідей С. Максименка та М. Заброцького (Максименко & Заброцький, 2018), які ми використали на заняттях з дисциплін фахової підготовки.

«Тека з документами». Гру проводили під час вивчення таких дисциплін, як: «Документознавство», «Діловодство», «Електронний документообіг», «Концепція професійного спрямування (Вступ до фаху)» та ін.

Підготовчий етап. Студентів розподіляли на 2 групи. Викладач оголошував правила гри, проводив інструктаж, визначав регламент для виконання завдання.

Етап проведення. Кожна підгрупа отримувала пакет різних документів і теки з різними назвами (наприклад, «Документи щодо особового складу», «Довідково-інформаційні документи», «Обліково-фінансові документи», «Господарсько-договірні документи», «Організаційно-розпорядчі документи»). За визначений проміжок часу групи повинні були розмістити отримані документи у відповідні теки й оформити акт їх передавання до архіву на збереження.

Етап аналізу та узагальнення. Проводився аналіз та самоаналіз виконаної роботи, її оцінювання й самооцінювання. З'ясовували, як була організована в кожній групі робота, хто з учасників за що відповідав, що заважало і що сприяло досягненню поставленої мети. За результатами спільного обговорення визначалася група-переможець.

Ефективність проведення такої гри може бути забезпечена використанням комп'ютерної техніки, коли пакет документів і теки, до яких ці документи необхідно розподілити, створюються за допомогою комп'ютерної програми. Ми поділяємо думку М. Фіцули, який зазначає про те, що: «Комп'ютери створюють нову технічну основу для здійснення ... навчання, організації індивідуальних і групових форм навчальної роботи на лекціях, під час практичних робіт...» (Фіцула, 2016, с. 160), і вважаємо, що використання на заняттях комп'ютерного забезпечення сприяє формуванню й розвитку комунікативної компетентності студентів — майбутніх фахівців із ІнБАС.

«Двобій аналітиків». Гру проводили під час вивчення таких дисциплін, як: «Інформаційно-аналітична діяльність», «Аналітико-синтетична переробка інформації».

Етап підготовки. Студентів розподіляли на 2 групи. Викладач оголошував правила гри, проводив інструктаж, визначав регламент для виконання кожного завдання.

Етап проведення. Кожна з груп отримувала в конвертах таблички з назвою 10 методів аналітичної діяльності і завдання: за 2 хвилини написати визначення цих методів. Після завершення роботи групи озвучували результати та обмінювалися ними для експертизи. Далі кожна з груп перевіряла правильність визначень методів і на власний розсуд проводила ранжування за популярністю та ефективністю їх використання. Потім по черзі зачитували свій перелік, а викладач записував результати в таблицю, вираховував загальний рейтинг. На наступному етапі кожна група поділялася на «оптимістів» та «песимістів» і отримувала завдання оцінити перші п'ять методів, визначених за рейтингом як найуживаніші, виписавши якомога більше щодо зазначених методів позитивного (оптимісти) і негативного (песимісти). Наприкінці слово надавалося спочатку «оптимістам», а потім «песимістам». Підгрупи по черзі висловлювали свою колективну точку зору щодо методів аналітичної діяльності.

Етап аналізу та узагальнення передбачав підбиття підсумків і рефлексію (Чим сподобалась гра? Чим не сподобалась? Що було корисним? та ін.), організації та проведення самооцінювання та оцінювання роботи груп загалом.

Слід зазначити, що успішність роботи майбутніх фахівців з ІнБАС у групах залежала від чіткого розподілу обов'язків між усіма її членами, взаємоперевірки результатів роботи кожного, постійної підтримки викладача, його оперативної допомоги.

«**Коло**». Гру можна проводити під час вивчення будь-якої дисципліни.

Підготовчий етап. Викладач оголошував правила гри, проводив інструктаж щодо виконання завдання, визначав регламент.

Етап проведення. Викладач називав на ім'я когось зі студентів і ставив йому запитання за темою практичного заняття (*дайте визначення поняттю..., назвіть характерні ознаки..., кого вважають основоположником... тощо*). Той повинен був відповісти і, назвавши іншого студента, сформулювати й поставити своє запитання йому. Названий студент також повинен був надати відповідь і, водночас, назвавши ім'я третього студента, поставити запитання йому і т. д. по колу. Виконання завдання вважалося закінченим, коли всі студенти по колу надали відповіді і поставили свої запитання.

Етап аналізу та узагальнення передбачав аналіз відповідей студентів, їхньої невербальної поведінки (*Які невербальні сигнали свідчили про те, що студент невпевнений у правильності відповіді, не знає відповіді взагалі тощо*), самооцінювання та оцінювання викладачем роботи групи загалом, висновки та рекомендації.

Успішність організації навчального процесу із використанням методу дидактичної гри зумовлює необхідність дотримання певних вимог, які свого часу сформулював Р. Тарп (Tharp, 1989, р. 51–66): 1) спільна рецептивно-продуктивна діяльність викладача і студентів, спрямована на досягнення кінцевої мети, за це несуть відповідальність усі учасники процесу комунікації; 2) допомога в оволодінні навчальним матеріалом і забезпечення постійного, цілеспрямованого розвитку студентів на всіх етапах навчального процесу; 3) контекстне використання результатів навчання, тобто застосування набутого досвіду в конкретних життєвих ситуаціях; 4) навчання комплексного мислення; 5) залучення учасників навчального процесу до постійної взаємодії.

Аналіз результатів тестування оцінювання готовності студентів до ефективного спілкування, визначення того, наскільки майбутні фахівці з ІнБАС упевнені у власних комунікативних силах, засвідчив, що на початковому етапі експерименту тих, хто мали високий рівень, виявилось 13% студентів ЕГ та 15% студентів КГ — це ініціатори стосунків, люди, які мають активну життєву позицію, впевнені в собі, ерудовані, обізнані в різних сферах суспільної діяльності, легко входять у контакт, уміють скеровувати спілкування в потрібне для себе русло; низький рівень мали

48% ЕГ та 46 % КГ — це студенти, у яких виникають певні проблеми під час спілкування, їм для ефективної комунікації не вистачає впевненості у власних силах, активності, ініціативи, лексичного запасу, знань мовних норм, невербальних засобів комунікації тощо; більшість опитаних виявили результат середнього рівня готовності до спілкування й впевненості у власних комунікативних силах. Ці студенти (таких виявилось 39% в ЕГ та стільки ж у КГ) можуть бути ініціаторами спілкування, але не завжди і не в усіх ситуаціях. Після експерименту кількість студентів з високим рівнем в ЕГ збільшилась на 10%, а в КГ — тільки на 4%, із середнім рівнем відповідно на 18% та 8%. Кількість студентів із низьким рівнем в ЕГ зменшилась на 28%, а в КГ — на 12%.

Рівень умінь уважно слухати також змінився. На початку експерименту в 10% опитаних ЕГ і 9% опитаних КГ виявлено високий рівень сформованості умінь слухати (характерний для студентів, які вміють слухати, зосереджуються на словах партнера й постійно стежать за міркуваннями співрозмовника, підтримують з учасником діалогу зоровий контакт, уміють вербально й невербально показати співрозмовникові, що вони дійсно чують і розуміють його). У 46% і 42% відповідно — середній (загалом це гарні співрозмовники, але інколи такі люди відмовляють партнеру в повній увазі). 44% і 49% мали низький рівень (критично ставляться до висловлювань, інколи монополізують розмову, не завжди правильно розуміють почуття співрозмовника, інколи виявляють негативну реакцію на слова партнера зі спілкування). Наприкінці експерименту ці показники стали такими: в ЕГ високий рівень сформованості умінь слухати виявлено у 22% студентів, середній — у 60%, низький — у 18%. У контрольній групі показники були такі: високий рівень мали 13% опитаних, середній — 50%, низький — 37%.

Висновки. Отже, метод дидактичної гри є одним із найефективніших нетрадиційних методів формування в майбутніх працівників сфери ІнБАС професійно-комунікативної компетентності як важливої умови їхнього професіоналізму й конкурентоздатності на сучасному ринку праці. Важливими характеристиками зазначеного методу є моделювання процесу діяльності, взаємодія учасників гри, розподіл ролей між ними, спільна мета, наявність елементів змагання тощо.

Результати проведеного експерименту засвідчили, що, порівняно зі студентами КГ, студенти ЕГ, яких активно залучали під час занять до ігрової діяльності, наприкінці експерименту виявили вищий рівень сформованої професійно-комунікативної компетентності — важливої умови фахової підготовки.

Перспективою подальших досліджень вважаємо вивчення і практичну презентацію інших інтерактивних методів (тренінгів, дискусій,

брейнстормінгу тощо) у процесі викладання майбутнім фахівцям з ІнБАС дисциплін циклу професійної підготовки з метою формування професійно-комунікативної компетентності як важливого складника їхнього професіоналізму.

Список посилань

- Александрова, Л. Г., & Гвоздецька, К. О. (2019). Рольова гра як ефективний засіб формування комунікативної компетентності у діалогічному мовленні студентів. *Наукові записки, 143*, 13–22. Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова.
- Слагіна, Н. І. (2017). Рольова гра як аспект мотивації у викладанні іноземних мов студентам-медикам. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. Вип. 26, 66–69. Острозька академія.
- Куліш, І. М. (2003). *Дидактична гра як засіб активізації навчальної діяльності студентів університету*. [Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук, Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова].
- Максименко, С. Д., & Забродський, М. М. (2018). *Технологія спілкування (комунікативна компетентність учителя: сутність і шляхи формування)*. Главник.
- Решетченко, С., & Скубарєва, Т. (2021). Інтерактивні методи навчання як засіб успішної навчальної діяльності учнів. *Проблеми безперервної географічної освіти і картографії, 33*, 62–68. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-07>
- Семенов, О. (2018). Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів: аксіологічний підхід. *Педагогіка вищої та середньої школи, 38*, 266–270.
- Федчишин, Н. О. (2017). Використання дидактичної гри при вивченні німецької мови в умовах університету. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія і педагогіка»*. Вип. 26, 132–135. Острозька академія.
- Фіцула, М. М. (2016). *Педагогіка вищої школи*. Академвидав.
- Tharp, R. G. (1989). Culturally compatible education: A formula for designing effective class-rooms. In H. T. Trueba, G. Spindler & L. Spindler. *What do anthropologists have to say about dropouts?* (pp. 51–66). The Palmer Press.

References

- Alexandrova, L. G., & Hvozdetzka, K. O. (2019). Role play as an effective mean of forming communicative competence in students' dialogic speech. *Naukovi zapysky, 143*, 13–22. Drahomanov National Pedagogical University Publishing House. [In Ukrainian].
- Fedchyshyn, N. O. (2017). The use of didactic games in the study of German at the university. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriiia "Psykhoholohiia i pedahohika"*. Issue 26, pp. 132–135. Ostroh Academy Publishing House. [In Ukrainian].

- Fitsula, M. M. (2016). *Pedagogy of high school*. Akademydav. [In Ukrainian].
- Kulish, I. M. (2003). *Didactic game as a mean of activating the educational activities of university students*. [Author's abstract: Candidate of Pedagogical Sciences, Drahomanov National Pedagogical University]. [In Ukrainian].
- Maksymenko, S. D., & Zabrodskyyi, M. M. (2018). Communication technology (communicative competence of the teacher: the essence and ways of formation). Hlavnyk. [In Ukrainian].
- Reshetchenko, S., & Skubarieva, T. (2021). Interactive teaching methods as a means of successful learning activities of students. *Problemy bezpererвної heohrafichnoi osvity i kartohrafiï*, 33, 62–68. <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2021-33-07>. [In Ukrainian].
- Semenoh, O. (2018). Formation of communicative competence of future economists: axiological approach. *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly*, 38, 266–270. [In Ukrainian].
- Tharp, R. G. (1989). Culturally compatible education: A formula for designing effective class-rooms. In H. T. Trueba, G. Spindler & L. Spindler. *What do anthropologists have to say about dropouts?* (pp. 51–66). The Palmer Press. [In English].
- Yelahina, N. I. (2017). Role play as an aspect of motivation in teaching foreign languages to medical students. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiï". Seriia "Psykhohohiia i pedahohika"*. Issue 26, 66–69. Ostroh Academy Publishing House. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 15.01.2022

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.07¹

УДК 378.091.32:004.773.7:[002+02+930.25]

О. М. Тур

доктор педагогічних наук, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

1.oksanetur@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-2754-9963

Л. І. Дерев'яно

кандидат філологічних наук, Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», м. Полтава, Україна

derevyanko.adyl@gmail.com

https://orcid.org/0000-0001-6271-6571

ІНТЕРАКТИВНА ЛЕКЦІЯ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Розглянуто поняття «класична лекція» й «інтерактивна лекція» як дидактичний метод формування професійно-комунікативної компетентності в структурі професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи; зосереджено увагу на значенні використання інтерактивної лекції, зокрема вказано на її здатність підсилювати мотивацію студентів до навчання, усебічно сприяти вирішенню проблеми підвищення якості професійної підготовки, а в подальшому й конкурентоздатності на сучасному ринку праці майбутніх фахівців інформаційно-бібліотечної галузі; досліджено й проаналізовано різновиди інтерактивної лекції, як-от лекції із заздалегідь запланованими помилками, лекції-конференції, лекції-екскурсії; наведено приклади використання інтерактивних лекцій під час вивчення різноманітних дисциплін циклу професійної підготовки.

Ключові слова: *інформація, бібліотечна та архівна справа, освіта, якість підготовки кадрів, професійно-комунікативна компетентність, метод навчання, інтерактивна лекція, лекція-конференція, лекція-екскурсія, лекція із запланованими помилками.*

О. Tur

Doctor of Pedagogical Sciences, Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, Ukraine

L. Derevyanko

Candidate of Philological Sciences, Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic National University, Poltava, Ukraine

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

INTERACTIVE LECTURE AS A METHOD OF TEACHING IN PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL AFFAIRS

Problem statement. An important condition for the effective training of future specialists in information, library and archival affairs is the use of interactive didactic methods during classes. One of the common methods is the lecture method, which today should acquire the features of an interactive lecture, and its use should ensure the quality of professional and communicative competence of future professionals in the information and library field as an integral part of their professionalism. The proposed study is relevant because the interactive lecture is able to increase students' motivation to learn, comprehensively contributes to solving the problem of improving the quality of their training, and further competitiveness in the modern labor market.

The methodology of this study includes methods of analysis (study of documentary information — educational program, curricula; educational and methodological complexes of disciplines), selection (study of the problem in terms of individual disciplines), systematization (bringing the results into a certain system).

The result of this study is to determine the importance of using different types of interactive lectures (lectures with planned mistakes, lectures-conferences, lectures-excursions) in the training of future professionals in information, library and archival affairs and provide practical advice to teachers.

The scientific novelty of the study is that for the first time the use of the method of interactive lecture in the lessons of professional training of future specialists in information, library and archival affairs has been studied and described. It is offered to apply for formation of professional and communicative competence of the specified expert lectures with the planned mistakes, lectures-conferences, lectures-excursions. Specific recommendations were given to teachers on conducting these types of interactive lectures, the results were summarized and brought into a single system.

The practical significance of the article is that its results can be used in further research on the selected topic. At the same time, the scientific results of this study can serve as material in the process of improving the educational and professional program of the specialty.

Keywords: *information, library and archival affairs, education, quality of training, professional and communicative competence, method, interactive lecture, lecture-conference, lecture-excursion, lecture with planned errors.*

Постановка проблеми. Важливою умовою ефективної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи є використання інтерактивних дидактичних методів під час проведення аудиторних занять. Одним із поширених методів, застосовуваних в освітньому процесі підготовки фахівців, є метод лекції, який сьогодні має набути ознак інтерактивної лекції, а його використання має забезпечувати якісне формування професійно-комунікативної компетентності (ПКК) майбутніх фахівців інформаційно-бібліотечної галузі як невід'ємного складника їхнього професіоналізму. У зв'язку з цим

уважаємо пропонуване дослідження актуальним, оскільки саме інтерактивна лекція здатна підвищити мотивацію студентів до навчання, всебічно сприяє вирішенню проблеми підвищення якості їхньої професійної підготовки, а в подальшому й конкурентоздатності на сучасному ринку праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджувана проблема була предметом вивчення багатьох науковців, зокрема увагу зосереджували на: підходах до вибору інтерактивних методів навчання (Г. Малик), їхніх пріоритетних характеристиках (О. Баліцька), провідних ознаках (О. Пометун), структурних компонентах (Г. Малик), класифікації дидактичних інтерактивних методів, використанні їх у навчанні студентів за різними спеціальностями (О. Баліцька, Г. Єрмолаєва, О. Пометун, М. Шмельова), модернізації вищої освіти, зокрема бібліотечно-інформаційної (А. Соляник) тощо. Проте на сьогодні питанню використання інтерактивних методів у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи увага приділена недостатньо, що й зумовлює актуальність теми нашої наукової статті.

Мета статті — проаналізувати різновиди інтерактивної лекції у процесі професійної підготовки фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Відповідно до мети, під час дослідження використано методи *аналізу* (вивчення документної інформації — освітньої програми, навчальних планів; навчально-методичних комплексів дисциплін), *вибору* (дослідження проблеми у розрізі окремих навчальних дисциплін), *систематизації* (приведення отриманих результатів у певну систему), *класифікації* (впорядкування різновидів інтерактивної лекції).

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковому дискурсі лекцію визначають як метод, за допомогою якого педагог у словесній формі розкриває сутність наукових понять, явищ, процесів, логічно пов'язаних, об'єднаних загальною темою. Розглядаючи класичну лекцію у вищій школі, А. Кузьмінський зауважує, що зовні лекція схожа на монолог, але з психологічного погляду — це складний діалог: «По-перше, у студентів є запитання (навіть записані зі слів педагога у зошиті на початку лекції); вони чекають відповідей. По-друге, викладач має уміти ставити себе на місце студентів і висувати від їхнього імені запитання: “А для чого мені це потрібно?” із пізнавального й професійного погляду. По-третє, створюючи проблемні ситуації, разом зі студентами виокремлюючи проблемні завдання, викладач знову-таки вдається до діалогу» (Кузьмінський, 2017, с. 290–291). Спираючись на концепцію традиційного навчання, можна прослідкувати розвиток лекції від класичної до такої, де створені реальні умови для взаємодії її учасників, що обговорюють теоретичні питання, і яка уже перестає бути власне лекцією.

Відповідно до цього спеціалісти виокремлюють лекцію-бесіду, лекцію-прес-конференцію, лекцію-диспут, лекцію-провокацію, кіно(відео)лекцію, лекцію-візуалізацію, лекцію із застосуванням техніки зворотного зв'язку, бінарну лекцію та інші (Баліцька, 2015, с. 134). За допомогою означених лекцій задається послідовний перехід від простого передавання інформації до активного засвоєння її змісту із залученням механізмів теоретичного мислення, психічних функцій. У цьому процесі зростає внесок самих студентів в обговорення змісту, зростає роль діалогічної взаємодії і спілкування під час лекції, підсилюється значення соціального контексту при формуванні професійно важливих якостей особистості фахівця.

На думку О. Пометун, «...зробити лекцію активним і навіть інтерактивним методом навчання можливо. І якщо викладач вирішив змінити свою діяльність у навчальному процесі, то першим кроком до цього має стати внесення змін саме в лекцію як у найбільш відомий метод навчання» і додає, що інтерактивні лекції «...не тільки забезпечують трансляцію інформації, але й привертають увагу слухачів до найбільш важливих проблем і питань. Під час обговорення використовується досвід і знання слухачів, активізується їхня пізнавальна діяльність. Учителю має можливість отримати зворотний зв'язок, дані про успіхи та ускладнення...» (Пометун, 2017, с. 76).

З метою формування ПКК майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи у процесі професійної підготовки ми використовуємо різні види інтерактивної лекції, з-поміж яких особливу увагу звертаємо на *лекцію із заздалегідь запланованими помилками, лекцію-конференцію та лекцію-екскурсію*. Проведення таких лекцій передбачає організацію передусім фронтальної роботи — взаємодію викладача і студентів, коли всі студенти одночасно виконують однакову роботу, обговорюють, порівнюють і узагальнюють отримані результати. Організація фронтальної роботи надає можливість працювати з усіма студентами одночасно, спілкуватися з ними, залучати їх до обговорення питань, що розглядаються на лекції. Це сприяє, по-перше, розвитку взаємної довіри між студентами, а також між студентами та викладачем, по-друге, вихованню почуття колективізму, по-третє, формуванню вміння активно слухати, обмінюватися думками, порівнювати їх зі своїми, логічно міркувати, аналізувати думки інших, знаходити помилки в судженнях тощо. Усе це уможливорює формування відповідного рівня ПКК як важливого складника професіоналізму майбутніх фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи. Проаналізуємо більш детально використання зазначених вище різновидів інтерактивної лекції.

Лекція із заздалегідь запланованими помилками. Необхідність розвитку у студентів — майбутніх фахівців інформаційно-бібліотечної

галузі вмінь оперативно аналізувати професійні ситуації, виступати в ролі експертів, опонентів, рецензентів, виокремлювати неправильну чи неточну інформацію зумовлює необхідність розроблення й використання в процесі їхньої професійної підготовки лекції із заздалегідь запланованими помилками. Така лекція, зазначає В. Ортинський, розрахована на стимулювання студентів до постійного контролю пропонованої інформації, пошуку помилок (Ортинський, 2019, с. 201).

На етапі підготовки до проведення лекції із заздалегідь запланованими помилками необхідно навмисно ввести до її тексту певну кількість помилок змістового чи фактологічного характеру, про що на початку самої лекції повідомити студентам. Їхнє завдання — знайти ці помилки та виправити їх. Наприклад, розглядаючи розвиток діловодства у XV–XIX ст., зокрема колегіальне діловодство (дисципліна «Концепція професійного спрямування. Вступ до фаху»), до його характерних особливостей можна додатково ввести кілька ознак наказового діловодства, яке студенти вивчали напередодні. Уважний студент, який опанував матеріал минулої лекції, зможе одразу помітити помилку і, відповідно, виправити її. Така робота сприяє систематизації знань, розвитку мотивації до опанування новими знаннями, бажання знайти й виправити помилки. Досвід читання лекцій із заздалегідь запланованими помилками свідчить, що студенти не одразу, але з часом, як правило, починають знаходити заплановані помилки (їх перелік слід надати на заключному етапі заняття), а це вказує на розвиток їхньої довільної уваги, пам'яті, активної мисленнєвої діяльності.

Згодом, під час проведення лекції із заздалегідь запланованими помилками, варто залучати студентів до групових форм роботи, — почати заняття з розподілу студентів на кілька підгруп, завданням кожної з яких буде першими знайти й виправити всі заплановані помилки. Така робота значно підвищує мотивацію студентів до навчання й спілкування, пробуджує дух змагання, зацікавлює тим, що студенти підгрупи, яка одержить перемогу, мають право дати завдання студентам інших підгруп. Це може бути завдання творчого характеру, наприклад, підібрати п'ять-сім висловлювань відомих людей про інформацію і її роль у житті людини або п'ять-десять прислів'їв про важливість навчання тощо, також можна поставити завдання підготувати інформаційне повідомлення на 3–5 хв. на тему «Фахівець із надання інформації: основні робочі місця» та ін. Перевіркою виконання таких завдань бажано розпочинати роботу на практичних заняттях.

Отже, лекція із заздалегідь запланованими помилками не лише виконує діагностичну та контрольну функції, але й також стимулює активну мисленнєву діяльність студентів, їх комунікативну взаємодію,

розвиває увагу, пам'ять, сприймання, формує емоційно-вольову сферу, виховує культуру поведінки, тобто сприяє формуванню у майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи високого рівня ПКК як важливого складника їхнього професіоналізму.

Лекція-конференція. Така лекція зосереджує і мобілізує духовні сили студентів, розвиває пізнавальні інтереси, забезпечує повноцінне повторення й закріплення навчального матеріалу. Як указує В. Оргинський, лекцію-конференцію «проводять як науково-практичне заняття, із поставленою проблемою й системою доповідей, тривалістю 5–10 хв. Кожен виступ репрезентує логічно завершений текст, заздалегідь підготовлений у межах запропонованої викладачем програми. Сукупність представлених текстів дасть змогу всебічно висвітлити проблему. Наприкінці лекції викладач підбиває підсумки самостійної роботи й виступів студентів, доповнюючи або/та уточнюючи запропоновану інформацію, і формулює основні висновки» (Оргинський, 2019, с. 201).

Отже, готуючи лекцію-конференцію, наприклад, із дисципліни «Лінгвістичні основи документознавства», можна завчасно запропонувати 3–4 студентам підготувати певні теми для доповіді, які б послідовно розкривали загальну тему заняття «Редагування текстів офіційно-ділового стилю». Слід зауважити, що студентам потрібно надавати індивідуальні консультації по суті питання й добору літератури, тим самим організовуючи індивідуальну роботу майбутніх фахівців. Решті студентів можна порадити підготуватися до обговорення, щоб під час самої лекції вони змогли ставити доповідачам запитання, висловлювати критичні судження і доповнення. Під час проведення лекції-конференції «викладач може дещо узагальнити матеріал, допомогти “лектору-початківцю” з числа студентів, якщо йому не зовсім вдається відповісти на питання аудиторії» (Баліцька, 2015, с. 136) або запропонувати охочим слухачам надати таку допомогу. Для більш ефективного проведення, така лекція, на наш погляд, потребує зміни просторового розташування слухачів: слід розміщувати студентів не один за одним, а у вигляді амфітеатру, що одразу змінить психологічний клімат в аудиторії, сприятиме діалогічному включенню у спілкування, зокрема за допомогою невербальних засобів — пози, міміки, жестів тощо, активізує бажання висловити думки з приводу проведеного заняття, внести пропозиції щодо покращення підготовки, організації і проведення таких лекцій.

Використання методу лекції-конференції має, без перебільшень, важливе значення для формування ПКК як важливого складника професіоналізму у майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи: її системна організація і проведення значно підвищує роль самопідготовки студентів, сприяє вихованню у них самостійності,

упевненості у власних силах; підготовка і презентація доповідей, критичні виступи розвивають мислення, формують інтерес, перетворюють малоефективну традиційну лекцію в захоплююче порівняння думок, поглядів, відстоювання власних позицій і переконань у вільній дискусії тощо.

Лекція-екскурсія. Слово «екскурсія» латинського походження, воно означає «вилазку», відвідування якогось місця чи об'єкта з метою його вивчення. Лекція-екскурсія — це особлива організація взаємодії викладача і студентів. Як вказує О. Баліцька, вона «...проводиться не у звичайній для всіх аудиторії, а передбачає виїзд безпосередньо до ... музеїв, полігонів тощо. Сама обстановка стає своєрідною наочністю, яку неможливо відтворити в умовах навчального закладу» (Баліцька, 2015, с. 136–137).

У процесі вивчення дисциплін професійної та практичної підготовки («Архівознавство», «Бібліотекознавство та книгознавство», «Музеєзнавство», «Інформаційно-аналітична діяльність») для студентів спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» під час проведення лекцій важливого значення набуває організація екскурсій до бібліотек, архівів, музеїв навчального закладу та міста, ознайомлення з роботою їхніх структурних підрозділів, документними ресурсами, які забезпечують і обслуговують діяльність організації та її управління, матеріально-технічним оснащенням тощо.

Під час лекції-екскурсії безумовно виникає жваве обговорення отриманої інформації, викладач відповідає на запитання студентів і ставив запитання сам, на які студенти, як показує досвід, добровільно дають відповіді, доповнюючи одне одного, обмінюючись думками. Наприкінці заняття під час підбиття підсумків і узагальнення отриманої інформації, студентам можна дати групові й індивідуальні завдання, наприклад, зробити записи про основні враження, підготувати есе тощо.

Доцільно використовувати й інший варіант проведення лекції-екскурсії, із організацією диференційованої групової роботи студентів (переважно у структурних підрозділах освітнього закладу — відділі кадрів, навчальному відділі, архіві, бухгалтерії, відділі працевлаштування та ін.): групу студентів треба поділити на підгрупи, кожна з яких має отримати свій маршрут екскурсії та своє завдання (*ознайомитися..., проаналізувати..., знайти..., вивчити..., порівняти...* тощо). На початку другої години лекції студенти групи мають зібратися в призначеному місці (наприклад, лекційній аудиторії), де прозвітувати перед викладачем та іншими студентами щодо вирішення поставлених перед ними завдань, відповісти на питання, обговорити дискусійні моменти, внести пропозиції щодо поліпшення роботи підрозділу.

За допомогою комп'ютерної техніки та мережі Інтернет (web-тур) можливе проведення на практичних та семінарських заняттях, спецкурсах, предметних гуртках тощо мінілекцій-екскурсій з організацією фронтальної роботи студентів. Застосування інтернет-технологій для відвідання музеїв в онлайн-режимі значно скоротить час на подолання відстані, розширить світогляд, сприятиме набуттю нових знань, формуванню ціннісного ставлення до культурного надбання людства. Так, наприклад, на заняттях з музеєзнавства можна використовувати сайт: «Віртуальний тур українськими музеями просто неба» — <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>; на заняттях із бібліотекознавства та книгознавства — сайт «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського»: <https://museum-portal.com/ua/museum/natsionalna-biblioteka-ukrainy-im-v-i-vernadsckogo>; на заняттях з інформаційно-аналітичної діяльності — сайт «Музей Інституту проблем реєстрації інформації»: <https://museum-portal.com/ua/museum/muzej-institutu-problem-reyestratsii-informatsii> тощо.

Підсумовуючи, зауважимо, що проведення лекцій-екскурсій сприяє накопиченню у студентів-майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи наукових, життєвих фактів, збагачує чуттєвий досвід, формує уміння помічати, бачити окремі деталі, їх місце в загальній системі взаємообумовлених явищ, сприяє розвитку емпіричного мислення, виховує зацікавленість, уважність, візуальну культуру, морально-естетичне ставлення до дійсності, тобто сприяє ефективному формуванню їхнього професіоналізму.

Висновки. Отже, використання дидактичного методу інтерактивної лекції спонукає майбутніх фахівців інформаційно-бібліотечної галузі до активної мисленнєвої та професійно-комунікативної діяльності у процесі оволодіння навчальним матеріалом, спрямовує їх головним чином не на отримання готових знань, їх запам'ятовування й відтворення, а на самостійне оволодіння знаннями, забезпечує розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, творчого мислення, умінь і навичок самостійної розумової праці, формування ПКК як невід'ємного складника професійної компетентності.

Перспективою подальших досліджень є розвідки, зосереджені на питаннях щодо використання різноманітних форм та засобів організації професійної підготовки майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи.

Список посилань

- Баліцька, О. (2015). Інноваційні технології у викладанні лекцій для вищих навчальних закладів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*, 43, 134–137.

- Єрмолаєва, Г. (2021). Використання методу сторітелінгу в процесі викладання фахових дисциплін для бакалаврів інформаційної, бібліотечної та архівної справи. *Вісник ХДАК*, 59, 44–52.
- Кузьминський, А. І. (2017). *Педагогіка вищої школи*. Знання.
- Малик, Г. (2011). *Педагогічні умови реалізації компетентнісного підходу у професійній підготовці майбутнього документознавця* [Дис. канд. пед. наук]. Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ.
- Ортинський, В. (2019). *Педагогіка вищої школи*. Центр учбової літератури.
- Пометун, О. (2017). *Інтерактивні методики та система навчання*. Шкільний світ.
- Соляник, А. (2017). Сучасні тренди модернізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти України. *Вісник Книжкової палати*, 1, 21–24.
- Шленьова, М. (2021). Гейміфікація як інструмент підвищення ефективності навчання майбутніх бібліотекарів. *Вісник ХДАК*, 59, 53–58.

References

- Balitska, O. (2015). Innovative technologies in teaching lectures for higher education institutions. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemu*, 43, 134–137. [In Ukrainian].
- Ermolaeva, G. (2021). Using the storytelling method in the process of teaching professional disciplines for bachelors of information, library and archival affairs. *Visnyk KhDAK*, 59, 44–52. [In Ukrainian].
- Kuzminsky, A. I. (2017). *Pedagogy of high school*. Znannia. [In Ukrainian].
- Malik, G. (2011). *Pedagogical conditions of realization of the competence approach in professional training of the future document scientist* [Dis. Candidate of Pedagogical Sciences]. Borys Grinchenko University of Kyiv. Kyiv. [In Ukrainian].
- Ortinsky, V. L. (2019). *Pedagogy of high school*. Tsentr uchbovoi literatury. [In Ukrainian].
- Pometun, O. (2017). *Interactive methods and learning system*. Shkilnyi svit. [In Ukrainian].
- Solyanik, A. (2017). Current trends in the modernization of higher library and information education in Ukraine. *Visnyk Knyzhkovoi palaty*, 1, 21–24. [In Ukrainian].
- Shlenova, M. (2021). Gamification as a tool to increase the effectiveness of training of future librarians. *Visnyk KhDAK*, 59, 53–58. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 04.02.2022

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.08¹

УДК 477.43/.44+005.342:[930.251

О. М. Артеменкова

аспірант, спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ, Україна

artemenko415@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3226-9472>

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ГЕНЕАЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В АРХІВАХ УКРАЇНИ

Виконано аналіз теоретико-методологічних засад опанування інформаційних технологій як інструментарію генеалогічних досліджень в архівах України. Метою наукової розвідки є аналіз теоретичних та методологічних напрацювань провідних фахівців архівної справи України щодо інформаційного інструментарію підвищення ефективності здійснення генеалогічних досліджень. Проаналізовано стан застосування інформаційних технологій як елементу цифровізації архівного простору держави. У висновках розглянуто вплив інформатизації та цифровізації на розвиток вітчизняної архівної справи загалом і здійснення генеалогічних досліджень зокрема.

Ключові слова: архів, архівна справа, архівні документи, генеалогічне дослідження, інформація.

O. Artemenkova

PhD student, specialty 029 Information, Library and Archival Affairs, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

INFORMATION TOOLS OF GENEALOGICAL RESEARCH IN THE ARCHIVES OF UKRAINE

The problem statement. The introduction and widespread use of the latest technologies for storing and disseminating information, which significantly improves the quality and efficiency of archivists, provides the fastest access to the archives of ordinary citizens and researchers from around the world is an urgent task in archiving.

The purpose of the research is to analyze the theoretical developments of the leading specialists of archival affairs of Ukraine on the latest trends in the introduction of digitization tools in domestic archives in the context of genealogical research.

The methodology. The methodological basis of the study were general scientific principles (complexity, systematics and comprehensiveness of knowledge) and general scientific methods (analysis, synthesis, generalization). The leading role was played by source studies methods (critical, heuristic), the application of which made it possible to identify the information possibilities of sources and comprehensively process materials.

The results. Analysis of research on the formation, development and implementation of information technology as an effective tool in the archival

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

field in general and genealogical research in archives in particular, shows the significant achievements of domestic scientists in studying this issue. Thanks to the active development and introduction of information technology, new opportunities are emerging to learn about one's origins and history. It is information technology and general digitalization that enable the average Ukrainian to find all the information about their ancestors without leaving home 24/7.

The scientific novelty. Theoretical developments of the leading specialists of archival affairs of Ukraine on the latest trends in the introduction of digitization tools in domestic archives in the context of genealogical research are analyzed. We divided the total source base of the chosen research topic into three groups. The first group includes regulations on the archives of Ukraine; the Constitution of Ukraine; laws of Ukraine relating to archives; organizational and administrative documents in the field of record keeping and archiving. The second group includes scientific publications on certain topics in archival science and archival affairs, source studies: dissertations and dissertation abstracts; monographs; textbooks and manuals; scientific articles; materials of scientific, scientific-practical conferences; dictionaries, etc. The third group consisted of information resources in the field of genealogy.

Conclusions. The rapid introduction of information technology, the development of the electronic environment as an integral part of the innovative development of the state, encourages archival institutions to modernize while studying, mastering and adapting to the Ukrainian realities of world experience. The generally accepted guidelines of the information society are the introduction of computer and telecommunication technologies, the development of information interaction on this basis at all levels of communication (from international to regional), which will further lead to the formation of a single effective national information space.

Keywords: *archive, archival file, archival documents, genealogical research, information.*

Актуальність теми дослідження. Демократизація та розширення доступу до документів українських архівів зумовили підвищений попит на замовлення від фізичних та юридичних осіб щодо пошуку інформації генеалогічного спрямування, здійснення дослідження родоводів. Виконання генеалогічних запитів поступово стає одним із провідних напрямів діяльності архівів України, які зберігають унікальну джерельну базу.

З огляду на це, актуальним завданням архівної справи є впровадження та широке використання новітніх технологій зберігання й поширення інформації, що значно підвищує якість і ефективність праці архівістів, забезпечує якнайшвидший доступ до архівів як пересічних громадян, так і дослідників зі всього світу.

Повноцінне та системне вивчення наукового інструментарію генеалогічних досліджень, які є невіддільною частиною розвитку їх теоретико-методологічної бази, розуміння українським суспільством свого

коріння та ідентичності практично неможливе без найширшого використання сучасних здобутків архівознавства та джерелознавчих галузей знань. Без знання попередніх напрацювань щодо цієї надзвичайно важливої для розуміння процесу державотворення теми складно рухатися далі, розвиваючи та вдосконалюючи методики вивчення.

Архівна справа нині органічно вписується в загальну концепцію цифрової трансформації всієї соціокультурної та суспільно-політичної сфери України. Водночас фахівці наголошують, що створення цифрового формату роботи архівів має базуватися на єдиних галузевих стандартах і правилах щодо створення, зберігання, обліку, опису, використання цифрових копій задля забезпечення єдиного механізму взаємодії органів влади всіх рівнів.

Складнощі впровадження інформаційних технологій зумовлені специфікою роботи архівних установ та стрімкістю розвитку їх техніко-технологічного забезпечення, що потребує постійної модифікації, організації навчання персоналу, удосконалення законодавчої бази відповідно до рівня розвитку інформаційних технологій.

Постановка проблеми. Питання цифровізації архівних фондів, широкого застосування інформаційних технологій останніми роками набуло особливого значення у зв'язку з активними кроками держави щодо реалізації програми переведення роботи архівів у цифровий формат. Проблеми, які постали перед фахівцями галузі з утілення великих цифрових проєктів, стосуються як оцифрування самих архівних фондів, так і створення єдиної платформи з дистанційного користування архівними послугами. Нині занепокоєння у фахівців галузі викликає імплементація результатів цифровізації, надійність технологій збереження інформації та використання, оскільки юридично ці питання поки недостатньо підкріплені й опрацьовані на законодавчому рівні. Застосування інформаційних технологій та загальна цифровізація галузі — це процес, який передбачає взаємодію не лише архівів, а і з державними органами (міністерствами, відомствами, установами і організаціями), оскільки це тісно пов'язано із впровадженням нових механізмів передання документів на зберігання. Також це потребує широкомасштабного розгортання фінансування модернізації вітчизняної архівної справи. Саме тому чітке розуміння можливостей застосування інформаційних технологій як інструментарію архівних досліджень у контексті сучасних цифрових викликів є вельми необхідним для підвищення ефективності цифровізації архівної галузі.

Мета статті — визначити внесок провідних фахівців архівної справи України в розроблення теоретичних засад цифровізації вітчизняних архівів у контексті генеалогічних досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині дедалі гостріше постає питання залучення сучасних інформаційних технологій у сфері документаційного забезпечення управління. Особливої актуальності ця проблема набуває в архівній галузі, фахівці якої працюють з величезними масивами документів, які мають свою специфіку. Неминуче постає завдання ретельної систематизації, зберігання й контролю значних за обсягами масивів інформації, що неможливо без застосування сучасних інформаційних технологій. Необхідність упровадження цифровізації в архівний простір України зумовлено тенденціями, які характеризують сучасний стан галузі та управління архівними фондами.

Нині в українських архівах створено і відбувається поступове наповнення бази цифрових копій найзапитованіших дослідниками документів, удосконалюються та викладаються у доступ каталоги та описи фондів. Але цей процес відбувається поступово, адже за браком ресурсів (коштів, кваліфікованих співробітників, технічного і програмного забезпечення) архіви досить повільно оцифровують свої фонди. За оцінками провідних спеціалістів галузі, навіть за умови достатнього фінансування для повного оцифрування цих найзапитованіших джерел українських архівів знадобляться роки наполегливої праці, адже об'єми колосальні.

Наголосимо, що питання цифровізації особливо гостро постало під час карантинних обмежень у 2020–2021 рр., коли читальні зали архівів були зачинені для відвідувачів.

Нині у зв'язку з воєнною агресією російської федерації проти незалежної України постало питання щодо неминучості тотального запровадження інноваційних цифрових технологій в архівну справу. Як зазначає Ю. Легун, роботи у цій галузі проводяться у трьох напрямках:

1. Створення спеціалізованих баз даних із занесенням персональної інформації.
2. Розробка та впровадження спеціалізованого програмного забезпечення для формування баз даних, генеалогічних таблиць, родоводів.
3. Розповсюдження генеалогічної інформації через Інтернет та соціальні мережі.
4. Створення спеціалізованої онлайн-платформи для професійного спілкування та обміну досвідом дослідників сімейної історії (Легун, 2006).

Аналіз наукових досліджень щодо формування, розвитку та впровадження інформаційних технологій як дієвого інструментарію в архівній сфері загалом та генеалогічних дослідженнях в архівах зокрема свідчить про значні напрацювання вітчизняних науковців у вивченні цього питання. Численні дослідження фахівців свідчать також про значний інтерес пересічних українців до архівних документів щодо підтвердження свого родинного походження.

Енциклопедія сучасної України подає визначення терміна «генеалогія» (грец. *γενεαλογία* — родовід) як допоміжної історичної дисципліни, «яка вивчає походження окремих осіб чи родів та встановлює споріднені зв'язки між ними» (Войтович & Голда, 2006). Отже, генеалогія — це наука, яка вивчає окрему людину через історію її роду.

Увага науковців до інформаційного інструментарію у генеалогічних дослідженнях відповідає загальноосвітній тенденції до перенесення акценту на вивчення людини, родини, мікроспільноти як окремих суб'єктів історії. Генеалогія — це галузь історичних досліджень, яка виявляє інтерес до окремої особистості, певних обставин життя її родини. Саме дослідження родоводів окремих сімей і створює нові можливості для детальнішого вивчення певних історичних подій.

Таким чином, діяльність архівів як зберігачів цінної історико-культурної спадщини останніми роками, які ознаменувалися тотальною інформатизацією всіх соціально-економічних відносин в українському суспільстві, зазнає значних системних змін. Насамперед інформатизація торкається комплексу проблем, які пов'язані із забезпеченням якісного доступу до генеалогічних джерел, що стало предметом досліджень фахівців з архівознавства, документознавства та джерелознавства.

Проте безпосередньо досліджень, які б виявляли основні тенденції та особливості впровадження інформаційних технологій у діяльність архівних установ при проведенні фахівцями різноманітних генеалогічних пошуків, вкрай недостатньо, зважаючи на підвищену увагу до цієї проблематики. Завдяки активному розвитку та впровадженню інформаційних технологій у громадян з'являються нові можливості для пізнання свого походження та історії свого роду. Саме інформаційні технології та загальна цифровізація надають можливість пересічному українцю знайти всю інформацію про своїх пращурів не виходячи з дому в режимі 24/7.

Важливими матеріалами в опрацюванні досліджуваної теми стали монографії, підручники та посібники, окремі публікації науковців та фахівців-практиків, присвячені питанням архівної справи загалом і генеалогічних досліджень в архівознавстві зокрема.

Першим комплексним дослідженням в українській історіографії джерельної бази генеалогії селян окремого великого регіону (Подільської губернії) за великий історичний проміжок часу є докторська дисертація Ю. Легуна (Легун, 2006). Науковцем опрацьовано широке коло архівних збірок, що дозволило визначити методіку їхньої розробки та отримати оптимальні результати у справі укладання селянських родоводів. Також автором встановлено, що, попри значні матеріальні втрати та розפורошеність, в архівах України, російської федерації

та Республіки Польща досі зберігаються окремі групи джерел, які дозволяють реконструювати родоводи селян Поділля до кінця XVIII ст.

Інформаційний потенціал українських генеалогічних джерел вперше комплексно дослідила Н. Лобко у своїй кандидатській дисертації, присвяченій визначенню особливостей генеалогічних студій в історичних дослідженнях (Лобко, 2008). Також нею розроблено власну ефективну методику використання різних видів архівних джерел.

У монографії І. Матяш (Матяш, 2000) репрезентовано результати комплексного дослідження історії становлення й розвитку вітчизняного архівознавства та архівної освіти у період 1920–1930-х рр. Авторкою переконливо доведено, що саме у цей період відбулося становлення української архівної справи зі створенням Головного архівного управління, губернських архівних комісій та Центрального архіву революції, впорядкування вертикалі архівних структур, формування основних напрямів наукової роботи в архівній справі, започаткування архівної аспірантури, становлення системи підготовки кадрів для архівних установ тощо.

Вагоме місце в підготовці молодого покоління архівістів посідає підручник з архівознавства, підготовлений за редакцією Я. Калакури та І. Матяш (Архівознавство, 2002), який розкриває сучасне українське архівознавство як цілісну систему наукового знання та навчальної дисципліни; зосереджує увагу на ключових питаннях нормативного регулювання організації архівної справи; основних засадах діяльності Національного архівного фонду України; принципах організації архівної справи та державних архівних установ. Зазначимо, що окреме місце в підручнику відведено питанню здійснення експертизи цінності архівних документів, шляхам комплектування державних архівів, застосуванню сучасних інформаційних технологій в опрацюванні архівних фондів, напрямам науково-дослідної роботи в архівах України.

Важливим джерелом для нашого дослідження є підручник Б. Кормича «Інформаційна безпека: організаційно-правові основи» (Кормич, 2008), в якому вперше комплексно репрезентовано системний аналіз організаційно-правових засад формування та реалізації політики інформаційної безпеки держави у сучасних реаліях. Автором узагальнено теоретико-методологічну базу та практичний досвід створення ефективного механізму інформаційної безпеки, розроблено робочу модель інформаційної безпеки у суспільстві, проведено ґрунтовний аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду формування правової бази інформаційної безпеки, представлено специфіку змісту, форм та методів інформаційної безпеки на трьох рівнях: людина–суспільство–державна.

Вагомим джерелом для вивчення предмета нашого дослідження є навчальний посібник під редакцією О. Матвієнка та М. Цивіна «Основи інформаційного менеджменту» (Матвієнко & Цивін, 2005), у якому викладено концепцію менеджменту інформаційних систем та узагальнено функції й завдання менеджерів інформаційних систем. Авторами представлено методологію нового напрямку в галузі управління — менеджменту проєктів та сформульовано основні підходи до вибору програмного й апаратного забезпечення для системи «електронний офіс». Наголошено, що «впровадження інформаційних технологій створює підґрунтя для розвитку нової культури праці і одночасно призводить до стратегічної переорієнтації» (Матвієнко & Цивін, 2005, с. 5).

Саме ці вищевказані джерела закладають ґрунтовну теоретико-методологічну основу дослідження інформаційних технологій як інструментарію оптимізації генеалогічних досліджень в архівах України.

Більшість наукових статей, проаналізованих та взятих до уваги в ході нашого дослідження, була опублікована в фаховому виданні «Архіви України». Зокрема Н. Буценко розглянула проблематику створення цілісної системи організації та виявлення документальних свідчень про події 1932–1933 рр. та особливості складання архівних фондів меморіального спрямування (Буценко, 2008) та дослідила долю архівів окупованої частини Донецької області у 2014–2015 рр. (Буценко, 2016).

Особливості функціонування вебсайтів архівного спрямування для проведення генеалогічних досліджень ґрунтовно досліджено О. Артеменковою. Усього сьогодні в Україні функціонують вебсайти 9 центральних державних архівів, 4 науково-дослідних архівних установ та ін., електронні ресурси 24 областей, більше 400 районів, близько 1000 галузевих трудових архівів (Артеменкова, 2020).

Багато використаних наукових розробок архівістів охоплюють актуальні питання з історії створення та функціонування вітчизняної системи архівних установ. Зокрема, у 2000 р. науковцями Національної академії наук України спільно з фахівцями Державного комітету архівів України укладено ґрунтовний довідник (Архівні установи України, 2000), до якого включено відомості про державні центральні, обласні та галузеві архіви, найбільші рукописні підрозділи провідних бібліотек країни, академічних інститутів та закладів вищої освіти, що мають фонди постійного зберігання архівних документів. Описові статті містять короткі відомості про історію архівної установи, її реквізити, обсяги, склад та зміст фондів тощо.

У статті М. Ковтун висвітлено історію становлення і розвитку фахового журналу «Архіви України» від 1947 р. (започаткування) по 1991 р. (радянський період). Також досліджено особливості розвитку вітчизняної

архівної періодики у часи репресій проти українського народу в 30-х рр. XX ст. (Ковтун, 2009).

Складнощі нормативно-правового забезпечення архівної цифровізації, зумовлені специфікою інформаційного середовища, стрімкістю розвитку техніко-технологічного забезпечення, що нині потребують постійної модифікації та удосконалення законодавчої бази, ґрунтовно проаналізовано у публікації Д. Василенко і Л. Бутко (Василенко & Бутко, 2021). Авторами наголошено, що лише «реалізація міжнародних проєктів і співпраця з донорськими міжнародними організаціями надасть новий імпульс для розвитку української архівної справи» (Василенко & Бутко, 2021, с. 86).

Окремої уваги потребують наукові праці Н. Христової. Дослідниця висвітлює питання архівної евристики, її історії та напрямів розвитку у сучасних реаліях; проблеми організації раціонального доступу до первинних архівних ресурсів в історичному контексті, адекватного суспільним потребам; створення науково-методичних підвалин щодо розроблення новітніх систем пошуку архівної інформації через упровадження кодованого архівного опису (Христова, 2009).

«Генеалогічні записки» — періодичне видання Українського генеалогічного товариства (УГТ), яке було засновано у 1999 р. 8-ю науковою геральдичною конференцією (Львів). Видається з 2000 р. окремими випусками та поширюється серед членів УГТ, а також передається провідним бібліотекам України та генеалогічним товариствам за кордоном. Це є збірник матеріалів з проблем генеалогії, родознавства, просолографії, особової геральдики та сфрагістики. Видання складається з окремих тематичних блоків та є потужним інформаційним інструментарієм вітчизняних генеалогічних досліджень. Детальна інформація та зміст всіх випусків збірника подано на сайті УГТ (<http://uht.org.ua/ua/articles/genzapysky/>). Цифрові версії «Генеалогічних записок» вип. 9–14 розміщуються на сайті Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z21ID=&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=juu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=PREF=&S21COLORTERMS=0&S21STR=genzap).

Важливе місце для нашого дослідження має науковий доробок К. Новохатського, який є співавтором підручника «Архівознавство» (1998–2002), міжархівних довідників «Государственные архивы Украинской ССР» (1988), «Архівні установи України» (2000), посібника «Нариси історії архівної справи в Україні» (2002). Дослідник свого часу ініціював та очолив роботу з розроблення першого в незалежній Україні словника архівної термінології «Архівістика» (1995–1998); є

співавтором та редактором «Основних правил роботи державних архівів України»; автором нормативно-методичних документів з архівної справи, статей з історії, архівознавства, архівного права, історичного краєзнавства тощо.

Наголосимо, що Костянтин Євгенович є співавтором Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» та одним з ініціаторів розроблення й упровадження автоматизованої інформаційної системи «Архівна та рукописна Україніка», тому саме його напрацювання є важливими для дослідження інформаційних технологій як інструментарію генеалогічних досліджень в українських архівних установах.

Вагомий внесок у розвиток архівної справи незалежної України зробив Г. Боряк — видатний український історик-архівіст, дослідник у галузі камеральної археографії. Вчений працює над оприлюдненням невідомих документів з історії української архівної справи; вивчає роль вітчизняних архівів у задоволенні суспільних потреб українського народу; досліджує проблеми та перспективи розвитку інформатизації архівної справи в Україні у перше десятиліття незалежності; опрацьовує питання інтеграції вітчизняних архівів та інформаційних систем; розглядає створення електронних архівів тощо.

Геннадій Володимирович є одним із провідних фахівців із вивчення основних тенденцій інформатизації архівної діяльності сучасних архівних установ України, зокрема, концепції формування баз даних, методики укладання електронних довідників та упорядкування цифрових зображень документів із залученням передового досвіду з надання архівних послуг у е-форматі провідними архівними установами світу. Тому у контексті нашого дослідження наукові напрацювання Г. Боряка є надзвичайно актуальними.

У контексті дослідження проблем застосування новітнього інструментарію при здійсненні генеалогічних розвідок важливими є напрацювання А. Кисельової, якою вивчено види архівних ресурсів, основні критерії їхньої класифікації та особливості типологічного складу фондів українських архівів, концептуальні засади презентації архівних ресурсів провідних державних архівів України у мережі Інтернет. Дослідницею доведено, що потенціал Інтернет-мережі для надання інформаційних послуг українськими архівними установами використовується поки недостатньо, тому нагальною потребою є цифровізація всіх процесів та розвиток ретроспективних повнотекстових архівних ресурсів. Крім того, авторкою запропоновано логічну модель сайту для розміщення як приватних, так і державних архівних інформаційних ресурсів, введення послуги електронного обслуговування в режимі реального часу.

Вагомим у нашому дослідженні є науковий доробок стосовно висвітлення стану розбудови регіональних та відомчих архівних установ. Зокрема, публікації М. Григорука (особливості діяльності Державного архіву Рівненської області), Г. Желнової (комплектування Миколаївського міського архіву), В. Жукі Т. Ткаченко (особливості комплектування Полтавського обласного державного архіву), Н. Платонової (сучасні методики презентації у Державному архіві Міністерства внутрішніх справ України), М. Шимченко (специфіка Державного архіву Житомирської області), Л. Юдіна (створення «Слобожанських родоводів» у Державному архіві Харківської області) тощо.

Важливим джерелом для нашого дослідження є термінологічний словник «Архівістика» (*Архівістика. Термінологічний словник, 1998*), який став першою спробою колективу новоствореного у 1994 р. Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства систематизувати напрацьовану термінологічну базу з архівістики. Саме цей словник став базовим для подальшого розвитку сучасної термінології в українському архівному термінознавстві.

Висновки. Здійснене дослідження сприяє логічному висновку, що виявлений інформаційний інструментарій дозволяє підвищити ефективність комплексного вивчення генеалогічних досліджень в архівах України, а це в подальшому призведе до популяризації серед українців пізнання свого коріння та утвердження української нації на світовій арені.

Сучасні вітчизняні генеалогічні дослідження базуються цілком на персональних даних — згадках імен, прізвищ, дат життя, місця проживання, членів родинного кола. Інформаційні джерела з цими відомостями слугують основою для історичних досліджень не тільки з генеалогії, але й соціально-економічних відносин, біографістики, етнографії, соціології, демографії та багатьох інших галузей знань. Таким чином, вивчення інформаційного інструментарію генеалогічних досліджень в українських архівних установах має міждисциплінарне значення, а вивчення джерельної бази надає цінний матеріал для багатьох суміжних галузей історичної науки.

Період соціальних трансформацій унеможлиблює успішний суспільний розвиток без взаємообміну та взаємозбагачення ідеями й інформацією. Стрімке впровадження інформаційних технологій, розбудова цифрового середовища як невід'ємного складника інноваційного розвитку держави спонукає архівні установи до модернізації одночасно з вивченням, освоєнням та адаптацією до українських реалій світового досвіду. Загально визнані орієнтири інформаційного суспільства — впровадження комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, розвиток на цій основі інформаційної взаємодії на всіх рівнях комунікації (від

міжнародної до регіональної), що у подальшому призведе до формування єдиного ефективного національного інформаційного простору.

Наголосимо, що сучасні наукові напрацювання корелюються з оновленням державної програми цифровізації щодо управління архівною справою, що у подальшому виведе архівну галузь України на новий рівень розвитку, зумовлений широким запровадженням інформаційних технологій в усіх виробничих процесах. Отже, сьогодні необхідно активізувати розвиток інформаційного інструментарію генеалогічних досліджень в архівах України.

Список посилань

- Артеменкова, О. М. (2020). Веб-сайти архівного спрямування у проведенні генеалогічних досліджень. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2, 63–69. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2021.238784>.
- Архівістика*. Термінологічний словник (1998). Новохатський, К. Є., Селіверстова, К. Т. та ін.
- Архіви установи України: Довідник* (2000). Алтухова, О. І., Андросов, С. І., Анохіна, Л. С. та ін. Державний комітет архівів України, Мін-во культури і мистецтв України; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського НАН України.
- Архівознавство: підручник* (2002). Калакура, Я., & Матяш, І. Видавничий дім «КМ Академія».
- Буценко, Н. Д. (2016). Доля архівних установ Донецької області в 2014–2015 роках: виклики часу. *Архіви України*, 5–6, 197–215. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2016_5-6_17.
- Буценко, Н. Д. (2008). Організація виявлення працівниками державних архівів документів про Голодомор 1932–1933 рр. та складання реєстрів фондів меморіального характеру. *Архіви України*, 5–6, 12–16. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2008_5-6\(262\)_2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2008_5-6(262)_2).
- Василенко, Д. П., & Бутко, Л. В. (2021). Нормативно-правове регулювання процесу цифровізації українського архівного простору. *Вісник ХДАК, Вип. 60*, 79–88. <file:///C:/Users/user/Downloads/14837-7543-PB.pdf>.
- Войтович, Л. В., & Голда, Д. М. (2006). Генеалогія. *Енциклопедія сучасної України*. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=29038.
- Ковтун, М. (2009). Питання архівознавства на сторінках журналу «Архіви України». *Студії з архівної справи та документознавства, Т. 17*, 82–87. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2009_17_15.
- Кормич, Б. А. (2008). *Інформаційна безпека: організаційно-правові основи*: навч. посіб. Кондор.
- Легун, Ю. В. (2006). *Джерела з генеалогії селян Подільської губернії: стан, збереження, інформаційне наповнення, класифікація (1793–1917 рр.)*. [Дисертація на здобуття ступеня доктора історичних наук зі спеціаль-

ності 07.00.06 Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни].

- Лобко, Н. В. (2008). *Інформаційний потенціал українських генеалогічних джерел та його використання в історичних дослідженнях*. [Дисертація на здобуття ступеня кандидата історичних наук зі спеціальності 07.00.06 Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни].
- Матвієнко, О. В., & Цивін, М. Н. (2005). *Основи менеджменту інформаційних систем*: навч. посіб. Центр навчальної літератури.
- Матяш, І. Б. (2000). *Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х років*.
- Христова, Н. (2009). *Архівне описування: історія та аспекти подальшого розвитку*. https://old.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_3_4_2009/21-27.pdf.

References

- Altukhova, O. I., Androsoy, S. I., Anokhina, L. S. (2000). *Archival institutions of Ukraine: Handbook*. [In Ukrainian].
- Artemenkova O. (2021). Websites of archival direction within conducting genealogical research. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiia*, 2, 63–69. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2021.238784> [In Ukrainian].
- Butsenko, N. D. (2008). Organization of discovery of documents about the Holodomor of 1932–1933 by employees of the state archives and compilation of registers of memorial funds. *Arkhivy Ukrainy*, 5–6, 12–16. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2008_5-6\(262\)_2](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2008_5-6(262)_2) [In Ukrainian].
- Butsenko, N. D. (2016). The fate of archival institutions of Donetsk region in 2014–2015: the challenges of time. *Arkhivy Ukrainy*, 5–6, 197–215. http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2016_5-6_17 [In Ukrainian].
- Hristova, N. (2009). *Archival description: history and aspects of further development*. https://old.archives.gov.ua/Publicat/AU/AU_3_4_2009/21-27.pdf [In Ukrainian].
- Kalakura, J., & Matyash, I. (2002). *Archival Studies: Textbook*. Publishing House “KM Academy”. [In Ukrainian].
- Kormich, B. A. (2008). *Information security: organizational and legal bases: textbook*. Condor. [In Ukrainian].
- Kovtun, M. (2009). Issues of archival science on the pages of the magazine “Archives of Ukraine”. *Studii z arkhivnoyi spravy ta dokumentoznavstva*, 17, 82–87. http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2009_17_15 [In Ukrainian].
- Legun, Yu. V. (2006). *Sources of Genealogy of Podillia Huberniya (county) Farmers: it's preservative, Informative additions and classification (1793–1917)*. [The dissertation on competition of a degree of the doctorates of historical sciences on a specialty 07.00.06 Historiography, source studies and special historical disciplines]. [In Ukrainian].
- Lobko, N. V. (2008). *Information potential of Ukrainian genealogical sources and its use in historical research*. [The dissertation on competition of a degree of the candidate of historical sciences on a specialty 07.00.06 Historiography, source studies and special historical disciplines]. [In Ukrainian].

-
- Matvienko, O. V., & Tsyvin, M. N. (2005). *Fundamentals of information systems management*: textbook. Center for Educational Literature. [In Ukrainian].
- Matyash, I. B. (2000). *Archival science and education in Ukraine in the 1920s and 1930s*. [In Ukrainian].
- Novokhatsky, K. E, Seliverstova, K. T. (1998). *Archival science*. Glossary of Terms. [In Ukrainian].
- Vasilenko, D. P., & Butko, L. V. (2021). Regulatory regulation of the process of digitization of the Ukrainian archival space. *Visnyk KHDAK*, 60, 79–88. file:///C:/Users/user/Downloads/14837-7543-PB.pdf. [In Ukrainian].
- Voytovych, L. V., & Holda, D. M. (2006). Genealogy. *Entsyklopediya suchasnoyi Ukrainy*. https://esu.com.ua/search_articles.php?id=29038. [In Ukrainian].
- Надійшла до редколегії 10.02.2022

Розділ 3. Прикладні соціокомунікаційні технології

Part 3. Applied Communication Technologies

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.09¹
УДК 004:028.8:316.472.4:355.01(477):(470+571)

Н. С. Вовк

кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності Національного університету «Львівська політехніка»

natalia.s.vovk@lpnu.ua

https://orcid.org/0000-0002-2470-7188

ВИКОРИСТАННЯ БІБЛІОТЕЧНИХ СТОРІНОК У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ З МЕТОЮ МОРАЛЬНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДТРИМКИ ЧИТАЧІВ У БЕРЕЗНІ-КВІТНІ 2022 РОКУ

Розглянуто особливості проведення просвітницьких заходів сучасними бібліотеками, визначено основні напрями використання соціальних мереж бібліотеками. Означено, що більшість сторінок публічних бібліотек у соціальних мережах публікують дописи про проведені чи заплановані заходи культурно-просвітницького спрямування, відповідні на інформаційні запити користувачів, оголошення про новинки бібліотечного фонду тощо. Проаналізовано особливості культурно-просвітницької діяльності та морально-інформаційної підтримки користувачів бібліотек із початку повномасштабної російсько-української війни (період аналізу 24.02.2022–30.04.2022 рр.). Аналіз виконано на основі дописів на сторінках у соціальній мережі п'яти українських бібліотек з різних регіонів держави. Подано результати дослідження у вигляді детальної характеристики дописів бібліотек та в табличній формі за такими критеріями: кількість дописів, регулярність дописів, характер дописів, кількість проведених просвітницьких заходів.

Ключові слова: культурно-просвітницька діяльність, морально-інформаційна підтримка, соціальні мережі, російсько-українська війна, допис.

N. S. Vovk

PhD in History, Associate Professor, Department of Social Communications and information activities, Lviv Polytechnic National University

THE USING OF LIBRARY SOCIAL NETWORKS PROFILES FOR THE MORAL AND INFORMATIONAL SUPPORT OF READERS IN MARCH-APRIL OF 2022

The scientific topicality. The development of libraries in recent decades has been marked by the transformation of their functions: modern book collection is not only the preservation of books and publishing books, but also cultural

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

and educational functions (educating young people of the best human and civic qualities, intellectual development, important events of the year, promotion and use of information and library resources of the book collection, etc.). The library became especially relevant as information and resource center during the COVID-19 pandemic.

The purpose of research is to analyze the representation of libraries in social networks for cultural and educational activities among the population during the Russian-Ukrainian war.

The methodology. In the research such methods were used: the comparative method (comparison of the activities of libraries from different regions of Ukraine), the description methods (description of posts on “Facebook” social network), the analysis and data visualization (analysis of the latest research on educational and informational work of libraries through social networks; the results of the analysis of posts according to certain criteria), methods of comparison (comparison of the libraries activities in different Ukrainian regions) and generalization (conclusions on the activities of the library in the front areas and in the rear area).

The results. The peculiarities of cultural and educational activities and moral and informational support of library users since the beginning of the full-scale Russian-Ukrainian war (analysis period 24.02.2022–30.04.2022) are analyzed.

The scientific novelty. It is the first time of determination of the main directions of cultural and educational work and moral and informational support provided by libraries during the Russian-Ukrainian war.

The practical significance. The results of the research are presented in the form of a detailed description of library posts and in tabular form according to the following criteria: number of posts, regularity of posts, nature of posts and number of educational activities.

The conclusion. An analysis of library representations in different regions of Ukraine on social networks showed that all libraries have suspended book publishing for a short period of time (up to a month) since the beginning of full-scale Russian aggression in Ukraine, but at the same time provided informational support to the public. The articles of all libraries represent the educational and volunteer activities of librarians during the Russian-Ukrainian war. Social networks in this activity provide information support for such events and information support for the activities of both volunteers and internally displaced persons.

Key words: *cultural and educational activities, moral and information support, social networks, Russian-Ukrainian war, post.*

Актуальність теми дослідження. Розвиток бібліотек в останні десятиліття ознаменувався трансформацією їхніх функцій: сучасна книгозбірня займається не лише зберіганням книжкового фонду та видачою книг, а й культурно-просвітницькими функціями (виховання у молоді кращих людських і громадянських якостей, розширення інтелектуальних здібностей, формування педагогічної майстерності та компетентності, інформування про важливі події року, пропаганда й використання інформаційно-бібліотечних ресурсів книгозбірні тощо). Особливої актуальності бібліотеки як інформаційно-ресурсні центри набули в час

пандемії COVID-19, коли в межах своєї основної діяльності працівники організували різноманітні майстер-класи, виставки, онлайн-заходи для молоді, різні курси, семінари та ін. Загострилася потреба такої діяльності під час повномасштабного вторгнення рф в Україну, коли велика кількість бібліотек спершу змушена була припинити свою діяльність, а згодом — відновити її, сфокусувавши свою роботу саме на підтримці читачів та внутрішньо переміщених осіб. Така підтримка необхідна передусім з огляду на важке матеріальне становища (частина книгозбірень стала тимчасовим прихистком для осіб, які втратили житло) та зважаючи на психологічний і моральний стани населення, його патріотичний та бойовий настрої. Бібліотеки стали центрами підтримки української ідеї, згуртованості народу навколо незалежності України.

Постановка проблеми. Із повномасштабним вторгненням російської федерації на територію України бібліотеки, як й інші культурно-мистецькі організації на більшій частині території нашої держави, перейшли в онлайн-формат. Ключовим напрямом їхньої діяльності стала морально-інформаційна та психологічна підтримка населення, особливо вимушено внутрішньопереміщених осіб. Книгозбірні розпочали просвітницьку роботу серед населення, здійснювали волонтерську діяльність та проводили різноманітні заходи для популяризації української культури. Така діяльність супроводжувалася інформаційною підтримкою у мережі Інтернет. Ключовим ресурсом поширення інформації про такі заходи були сторінки бібліотек у соціальних мережах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання просвітницької діяльності сучасних бібліотек розглянуто у працях таких українських дослідників: Ю. Мишко, О. Великосельська, О. Кузьменко та В. Загуменна. Щодо питання інформаційного супроводу діяльності бібліотек через соціальні мережі, то його вивчено в працях С. Цибалюк та Н. Добрянської, Р. Іваськів та інших.

Мета статті — проаналізувати діяльність українських бібліотек з початку повномасштабного вторгнення рф на територію України крізь призму дописів на офіційних сторінках книгозбірень у соціальних мережах. Для досягнення мети використано описовий метод (подано опис дописів у соціальній мережі Facebook), метод аналізу та візуалізації даних (здійснено аналіз останніх досліджень щодо просвітницької та інформаційної роботи бібліотек через соціальні мережі; подано результати аналізу дописів за визначеними критеріями), порівняльний аналіз (проведено порівняння діяльності бібліотек із різних регіонів України) та метод узагальнення (подано висновки про діяльність бібліотек у прифронтових зонах та в зоні тилу).

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сучасних бібліотечних установ як інформаційно-ресурсних та культурно-освітніх центрів спричинений широким використанням соціальних медіа у всіх сферах життя суспільства. Публічні бібліотеки серед перших включилися в трансформацію інформаційного середовища та почали розробляти нові технології бібліотечно-інформаційного обслуговування та культурно-просвітницької діяльності (Кузьменко, Загуменна, 2020, с. 26). Більшість сторінок публічних бібліотек у соціальних мережах публікують дописи про проведені чи заплановані заходи культурно-просвітницького спрямування, відповіді на інформаційні запити користувачів, оголошення про новинки бібліотечного фонду тощо.

Вивчення літературних джерел показує, що термін культурно-просвітницької діяльності розглядають як організаційне поєднання засобів та методів впливу і працівників, які спроможні організувати такі заходи за власними ідейно-тематичними задумами. До основних заходів культурно-просвітницької діяльності сучасних публічних бібліотек належать такі: організація книжково-інформаційних виставок (у традиційному та електронному форматах), інформування читачів про проведення різноманітних заходів та подій, які відбуваються як у самій бібліотеці, так і в інших книгозбірнях, презентації книг, творчих робіт, електронних презентацій, відеороликів тощо (Мишко, 2018, с. 43).

Важливим напрямом такої діяльності бібліотек є формування їх іміджу у суспільстві. За словами О. Великосельської, така діяльність може сформувати як позитивний, так і негативний імідж, оскільки такі просвітницькі заходи проводяться задля читачів та за їх активної участі. І як результат такої співпраці формується громадська думка, колективний досвід відвідування таких заходів і самих бібліотек. Відповідно, до книгозбірень звертатимуться не лише для отримання книг чи іншої інформації, а частіше такі звернення будуть як до осередку культурного збагачення, творчої та інтелектуальної діяльності, центру неформального спілкування, місцем відпочинку, проведення дозвілля (Великосельська, 2016). Але саме такі види діяльності є ключовими напрямами розвитку сучасних бібліотек як соціально-комунікаційних центрів.

Для залучення цільової аудиторії до участі в таких заходах бібліотеки використовують усі наявні ресурси та методи. Проте найпопулярнішим і найбільш продуктивним ресурсом сьогодення залишаються представництва бібліотек у соціальних медіа. Українська бібліотечна спільнота теж доволі широко представлена на просторах онлайн-осередків. Активізація медійної діяльності сьогодні вможливорює просування бібліотеки і формування її іміджу, а також створює сприятливі

умови для розвитку бібліотечного фахівця як особистості і професіонала (Вовк, Жаворонко, 2021, с. 25). Основними напрямками використання соціальних мереж бібліотеками виокремлюють такі:

- ведення професійного профілю бібліотеки;
- публікація контенту, який розкриває діяльність бібліотеки, її продукти та послуги;
- републікація і мікроблогінг повідомлень, які становлять інтерес для професійної спільноти та читачів;
- комунікаційний канал з користувачами (написання коментарів, моніторинг обговорень під власним контентом, опитування) (Маранчак, 2021, с. 61).

До основних соціальних мереж, які вже сьогодні активно використовують публічні бібліотеки, належать Facebook, Instagram, інколи – YouTube. Практично залишаються не задіяні соціальні мережі TikTok та Telegram, хоча саме ці мережі є найпопулярніші серед молоді. Кожна соціальна мережа має свою цільову аудиторію. У Facebook переважає більш досвідчена аудиторія, яка відповідає певним запитам і ознакам (Маранчак, 2021, с. 61). Ця соціальна мережа є вже досить «дорослою» і, відповідно, в більшості використовується для комунікації і поширення інформації серед населення вікової категорії «30+». За іншими дослідженнями визначено, що найбільша частина користувачів соціальної мережі Facebook – це особи віком 35–44 років (35%). Це активна частина підписників, які часто користуються інформаційними послугами, відвідують бібліотечні заходи та підтримують з нами постійний зв'язок (Цимбалюк & Добрянська, 2021, с. 190).

Своєрідним проривом у розвитку соціальної мережі Instagram стали 2019–2021 рр. Водночас як аудиторія соціальної мережі Facebook змінилася структурно (збільшився середній вік користувачів), соціальна мережа Instagram об'єднала цільову аудиторію молодого віку (14–25 років), графічне наповнення мережі приваблює щораз більшу кількість користувачів (Вовк & Жаворонко, 2021, с. 26). Хостинг Instagram, як і Facebook, на сьогодні є найбільшою соціальною мережею, якою користуються понад 1 млрд людей у світі (Іваськів, 2020, с. 88).

Беручи до уваги зазначені ключові показники аналізу цільової аудиторії соціальних мереж, сучасні бібліотеки розгорнули своє представництво у більшості в зрілій соцмережі Facebook. Для аналізу інформаційних дописів у соціальній мережі обрано сторінки таких публічних бібліотек України:

1. Бібліотека На Мулярській (м. Львів);
2. Тернопільська обласна бібліотека для молоді (м. Тернопіль);
3. Бібліотека на Вишгородській, 29 (м. Київ);

4. Центральна міська бібліотека ім. І. Франка (м. Одеса);
5. Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. Чижевського (м. Кропивницький).

Під час аналізу сторінки названих бібліотек, особливу увагу приділено аналізу дописів після 24 лютого 2022 р. Початок повномасштабного російського вторгнення на територію України спричинив у кожного громадянина відчуття невизначеності та нерозуміння всієї ситуації, спричинені страхом та панікою. Своєрідний ступор виник і в діяльності різних установ, зокрема і бібліотечних. Керівництву усіх організацій, як на Заході України, так і на прифронтовій території, знадобилося декілька днів для прийняття рішень щодо подальшого функціонування. Беручи до уваги активні бойові дії, а також патріотичний дух українського народу, усі організації та установи, попри виконання своїх функціональних обов'язків, пильну увагу приділили волонтерській діяльності, спрямованій на допомогу як Збройним силам України, так і тимчасово внутрішньо переміщеним особам. Вагому роль і морально-інформаційну підтримку у цьому напрямі здійснюють публічні бібліотеки.

У результаті аналізу дописів бібліотек у період 24.02.2022 р. – 30.04.2022 р. визначено, що окрім інформування населення про нові надходження до бібліотечного фонду, працівники книгозбірень за підтримки працівників інших установ (соціальних служб, психологічних центрів, культурно-мистецьких центрів тощо) проводили й морально-інформаційну підтримку населення.

Бібліотека На Мулярській – представництво в соціальних мережах Центральної міської бібліотеки імені Лесі Українки. Сьогодні ця бібліотека – сучасний просвітницький, культурно-інформаційний центр.

Повноцінну роботу після вторгнення російської федерації бібліотека відновила 14.03.2022 р. Але з перших днів війни бібліотека активно долучилася до волонтерської діяльності. Перші дописи від 24–28 лютого є републікаціями інших дописів про надання тимчасового помешкання для вимушених внутрішньо переміщених осіб, збір гуманітарної допомоги тощо.

З дописів Бібліотеки на Мулярській висновуємо про підтримку і внутрішньо переміщених осіб. У відеодописі від 15.03.2022 р. «Біженець, який вкрав наше сердечко – Фредд» бачимо, що бібліотека також на певний час стала таким тимчасовим притулком не лише для людей, а й для собаки. Окремі дописи інформують про організацію перегляду мультфільмів дітьми, які приїхали із зони бойових дій, огляд наявної дитячої літератури тощо. У бібліотеці проводиться збір українських книжок для українців у Польщі.

Для збереження психологічного здоров'я бібліотекою було організовано зустріч із практикуючим терапевтом, психологом Оленою Дівеєвою (допис на сторінці від 12.04.2022 р.).

Значна кількість дописів інформує про наявні книги, які розкривають основні історичні події (Євген Магда «Гібридна агресія Росії. Уроки для Європи»; Володимир Станчишин «Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності»), та книги для психологічної підтримки (Сергій Плохій «Стіни в моїй голові. Жити з тривожністю і депресією», Джудит Герман «Психологічна травма та шлях до видужання. Наслідки насильства — від знущань у сім'ї до політичного терору»).

Тернопільська обласна бібліотека для молоді (ТОБМ) — сучасний культурно-дозвіллевий центр, який поєднує функції бібліотеки, інтернет-кафе, виставкової зали, місця для зустрічей і проведення екскурсійних програм, модного простору для дозвілля та навчання молоді. ТОБМ провадить свою рекламно-інформаційну роботу і у соціальних мережах, зокрема у Facebook. (Вовк & Жаворонко, 2021, с. 26). Першим дописом аналізованого періоду у соціальній мережі ТОБМ інформує, що із введенням в Україні воєнного стану бібліотека тимчасово припиняє проведення масових заходів усіх форм, зокрема занять клубів, курсів (допис від 24.02.2022 р.). Наступний допис датований вже 7 березням 2022 р., що свідчить про певну паузу в інформаційному супроводі своєї діяльності в соціальних медіа. У подальшому знаходимо допис (від 09.03.2022 р.) про організацію «розвантажувальних» заходів для молоді за окремим графіком.

На сторінці знаходимо також дописи, присвячені інформаційній та психологічній підтримці населенню, наприклад: як розважити дітей (і не лише) в умовах ізоляції; поради для підлітків під час війни; poradnik, у якому зібрано інформацію, що допоможе вижити, боротися й перемогти у складних умовах бойових дій та ін. Особливу увагу в дописах звернено на необхідності розголошення причин російсько-української війни. Так, у дописі від 18.03.2022 р. знаходимо інформацію про зустріч із тернопільськими літераторами, які презентували свої твори на авторських читаннях «Вірші, народжені війною», організованих ТОБМ. Окремі заходи, організовані бібліотекою, присвячені і зниженню рівня тривожності, спричиненого війною. Зокрема проведено зустріч з Елеонорою Яценко, кандидаткою педагогічних наук, доценткою Західноукраїнського національного університету на тему «Як управляти стресом в умовах війни» (допис від 23.03.2022 р.). Деякі дописи свідчать про організацію заходів, присвячених підняттю морального духу українського народу, наприклад: вечір патріотичної та духовної пісні (допис від 06.04.2022 р.), літературно-музичний вечір «Воскресає Україна!» (допис від 07.04.2022 р.). 12 квітня 2022 р. опублікований допис про зустріч («ЕкоНастрій») із

директором Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Іваном Гером, який розповів про злочини проти доквілля, які чинить ворог, та їх наслідки.

Бібліотека на Вишгородській, 29 працює з 1954 р. До повномасштабної російської агресії проти України бібліотека мала назву – Бібліотека імені Олександра Грибоєдова. Проте в дописі від 03.03.2022 р. зазначено, що бібліотека відмовляється від імені російського письменника Олександра Сергійовича Грибоєдова і до узгодження перейменування буде називатися Бібліотека на Вишгородській, 29. Своєрідною «візитівкою» бібліотеки стали Києвознавчий клуб «Кияни» та киевознавчомотиваційний проект «Київ. Місто твоє і моє». У результаті російської агресії бібліотека, як й інші подібні установи, на деякий час призупинила активну книговидачу. З повідомлення на сторінці бібліотеки в мережі Facebook бачимо, що частково робота бібліотеки була відновлена з 29.03.2022 р. Проте протягом цього місяця від початку повномасштабної війни на сторінці книгозбірні з'являлися патріотичні дописи для підтримки бойового та морального духу.

Дописи на сторінці бібліотеки розділено за тематичними групами, кожна з яких має свій хеш-тег: #цікаво_знати, #вірш_дня, #київ_місто_твоє_і_моє, #літературний_календар, #історичний_конспект, #цікаво_знати, #бібліотекар_інфо, #книгоцитати. У рубриці #вірш_дня щодня подано сучасні патріотичні вірші. Рубрика «Історичний конспект», яка з'явилася 11 квітня, містить добре відомі факти з історії України від самого її початку і до сьогодення. Особливої уваги потребує рубрика #варто_знати, де подано важливу інформацію, зокрема про дії в разі виявлення вибухонебезпечних предметів.

Допис від 02.04.2022 р. представляє інформацію про проведену концертну програму «З Україною у серці» для біженців від російської агресії та мешканців німецького села бібліотекаркою та організаторкою літературно-музичної вітальні «Крила». З дописів (від 07.04.2022 р. та 18.04.2022 р.) бачимо, що бібліотекарі активно долучаються до волонтерської роботи, наприклад, збираючи кошти для добровольчого батальйону «Свобода». Налагоджена також і співпраця із волонтерами, які беруть літературу для тих, хто не в змозі прийти сам.

Центральна міська бібліотека ім. І. Франка (м. Одеса) очолює Централізовану бібліотечну систему для дорослих Одещини. На сьогодні бібліотека є інформаційним, культурним, дозвіллевим центром, у книгозбірні налагоджені творчі, партнерські взаємини зі всілякими соціокультурними групами, державними та культурними установами, творчими спілками, неформальними об'єднаннями. Аналізуючи сторінку бібліотеки у соціальній мережі, бачимо, що регулярність дописів

відсутня. Деякі дописи на сторінці бібліотеки є републікаціями зі сторінки Бібліотека ЦБС Одеса. Після вторгнення російської федерації перший допис датовано 28 лютого і присвячений він італійському композитору Джоаккіно Россіні. З подальших дописів, зокрема від 13.03.2022 р., дізнаємося, що відновлює роботу гурток любителів української мови «Мрія», у якому брали участь і знавці української мови, і ті, хто хотів її вивчити. Попри таку ініціативу, слід зазначити, що невелику частину дописів після 24.02.2022 р. досі створено російською мовою (3 републікації, 1 власна публікація) і назву сторінки бібліотеки у соціальній мережі Facebook також створено російською мовою.

У результаті аналізу представленої інформації дізнаємося, що книгозбірнями ЦБС для дорослих організовано онлайн-семінар про роботу бібліотек Одещини під час воєнного стану. До Всесвітнього дня книги та авторського права у бібліотеці презентували книжкову виставку «Український дивосвіт». З допису від 23.04.2022 р. бачимо, що, за словами бібліотекарів, зараз особливу увагу читачів привертає література про історію, культуру та визначні особи України. Тому на виставці були представлені ілюстровані видання про життя та творчість символів української літератури – Тараса Шевченка та Лесі Українки, про знаменитих гетьманів, князів, про борців за незалежність країни.

Останній допис від 29.04.2022 р. подає результати проведеного соціологічного опитування ЦБС для дорослих «Книга під час воєнного стану». Згідно з цим опитуванням, 80% респондентів зазначили, що книги є потужним антидепресантом.

Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. Чижевського (м. Кропивницький) – одна з найстаріших в Україні, найбільша за обсягом фондів книгозбірня області. Виконує функції головної бібліотеки регіону, координує діяльність бібліотек області, надає їм науково-методичну допомогу. Перший допис аналізованого періоду від 25.02.2022 р. присвячений діям у надзвичайних ситуаціях. Відповідно до коментарів до цього відеодопису, інформація була актуальною і важливою. Бібліотека Чижевського з перших днів російської агресії активно долучилася до волонтерської діяльності: невинно проводить промоакції, майстер-класи, перегляди літератури та творчих зустрічей, запрошує внутрішньо переміщених осіб до головної книгозбірні області. Так, з допису від 21.04.2022 р. дізнаємося, що на Великодні майстер-класи до Марії Грім завітали кропивничани та вимушені переселенці із сусідніх регіонів.

Бібліотека запровадила просвітницький проєкт «Україна у роки Другої світової війни: маловідомі сторінки», результати також представлено і в дописах у соціальній мережі. Актуальними є віртуальні виставки з циклу виставок «Школа виживання: поведінка населення під

час воєнних дій». Разом з Навчально-методичним центром цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Кіровоградської області бібліотека провела навчальний захід «Вчимося діяти у надзвичайних ситуаціях», який книгозбірня започаткувала напередодні війни.

З допису від 11.03.2022 р. бачимо, що у бібліотеці проведено Флешмоб дитячих малюнків. Бібліотекарі у центрах для внутрішньо переміщених осіб проводять різні просвітницькі заходи, наприклад, читання вголос, перегляд літератури, майстер-клас з робототехніки та майстер-класи із виготовлення листівки «З Україною в серці» та поробок в техніці квілінгу. Гості міста взяли участь у літературній вікторині «Літературний бутерброд» (допис від 18.04.2022 р.).

Окремі дописи присвячені психологічній підтримці населення, наприклад: поради від психологів ДСНС, симптом фантомної сирени, 6 вправ проти стресу та ін. При бібліотеці функціонують і різноманітні клуби для дозвілля, зокрема Клуб розмовної англійської мови, Клуб віртуальних подорожей.

У таблиці 1 представлено результати аналізу сторінок усіх п'яти бібліотек за визначеними критеріями.

Таблиця 1.

Результати аналізу сторінок бібліотек у соціальній мережі Facebook (24.02.2022–30.04.2022 рр.)

Критерій аналізу сторінки у соціальній мережі	Бібліотека на Мулярській	Тернопільська обласна бібліотека для молоді	Бібліотека на Вишгородській, 29	Центральна міська бібліотека ім. І. Франка	Обласна універсальна наукова бібліотека ім. Д. Чижевського
Кількість дописів	85	66	106	32	197
Регулярність дописів	Деякі дописи на 1–2 дні	1 допис на 1–2 дні	Деякі дописи на 1 день	1 допис на 4–5 днів	Деякі дописи на 1 день
Характер дописів (повідомлення, пояснення, прохання, вітання, емоції, підтримка)	Повідомлення, вітання, емоції, підтримка	Повідомлення, вітання, емоції, підтримка	Повідомлення, емоції, підтримка	Повідомлення, емоції, підтримка	Повідомлення, вітання, підтримка
Кількість проведених просвітницьких заходів	14	29	-	10	48

Висновки. Аналіз представництв п'яти бібліотек із різних регіонів України (захід, центр, північ) у соціальних мережах засвідчив, що всі книгозбірні з початку повномасштабної російської агресії на території України на короткий період часу (до місяця) призупинили книговидачу, але водночас надавали інформаційну підтримку населенню. Дописи усіх бібліотек аналізованого періоду представляють більшою мірою просвітницьку та волонтерську діяльність бібліотекарів у період російсько-української війни. Бібліотеки, які перебувають у прифронтовій частині, у зв'язку зі складною ситуацією, не могли проводити таку ж активну діяльність як бібліотеки у тилу — на Заході країни. Соціальні мережі у цій діяльності надають інформаційний супровід таких заходів та інформаційну підтримку діяльності як волонтерів, так і внутрішньо переміщених осіб. У подальших дослідженнях слід проаналізувати просвітницьку та морально-інформаційну підтримку усіх бібліотек окремих регіонів України, оскільки, зрозуміло, саме такий аналіз за регіонами зможе представити цілісне бачення ролі бібліотек у такій діяльності.

Список посилань

- Великосельська, О. (2016). Культурно-просвітницька робота бібліотеки як основа створення інтелектуального та культурного середовища університету. *Просвітницька діяльність бібліотек вищої школи: проблеми, пошук, перспективи: матеріали наук.-практ. конф., Хмельницький*. Отримано Квітня 4, 2021 з <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/4660/1/%d0%92%d0%b5%d0%bb%d0%b8%d0%ba%d0%be%d1%81%d0%b5%d0%bb%d1%8c%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0.pdf>
- Вовк, Н., & Жаворонко, С. (2021). Позиціонування бібліотеки у молодіжному інтернет-середовищі. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 2, 23–32.
- Іваськів, Р. (2020). Застосування соціальних медіа для підвищення ефективності бібліотечних інформаційних систем. *Кваліологія книги*, 1, 84–92.
- Кузьменко, О., & Загуменна, В. (2020). Бібліотека як соціокультурний публічний простір: трансформаційні зміни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 24–31.
- Маранчак, М. (2021). Онлайн-репутація бібліотеки в період пандемії COVID-19. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 3, 58–63.
- Мишко, Ю. (2018). Інноваційні форми культурно-просвітницької діяльності дитячих бібліотек України. *Інтегровані комунікації*, 6, 41–49.
- Цимбалюк, С., & Добрянська, Н. (2021). Соціальні мережі як дієвий інструмент розкриття бібліотечного фонду в умовах карантинних обмежень. *Нова модель інформаційного образу бібліотеки: зміна традиційного сприйняття її призначення та функцій: матеріали III науково-практичної інтернет-конференції, Ужгород*. 185–194. Видавництво Олександри Гаркуші.

References

- Ivaskiv, R. (2020). The use of social media to improve the efficiency of library information systems. *Qualification Book, No. 1*, pp. 84–92. [In Ukrainian].
- Kuzmenko, O., & Zahumenna, V. (2020). Library as a socio-cultural public space: transformational changes. *Library science. Record Studies. Informology, 4*, 24–31. [In Ukrainian].
- Maranchak, M. (2021). Online reputation of the library during the COVID-19 pandemic. *Library science. Record Studies. Informology, 3*, 58–63. [In Ukrainian].
- Myshko, Yu. (2018). Innovative forms of cultural and educational activities of children's libraries in Ukraine. *Integrated communications, 6*, 41–49. [In Ukrainian].
- Tsymbaliuk, S., & Dobrianska, N. (2021). Social networks as an effective tool for opening the library fund under quarantine restrictions. *A new model of the information image of the library: a change in the traditional perception of its purpose and functions: materials of the III scientific-practical Internet conference, Uzhhorod*. 185–194. Vydavnytstvo Oleksandry Harkushi. [In Ukrainian].
- Velykoselska, O. (2016). Cultural and educational work of the library as a basis for creating an intellectual and cultural environment of the university. *Educational activity of higher school libraries: problems, search, prospects: materials of scientific-practical. conf., Khmelnytskyi*. Retrieved April 4, 2021, from <http://elar.khnu.km.ua/jspui/bitstream/123456789/4660/1/%d0%92%d0%b5%d0%bb%d0%b8%d0%ba%d0%be%d1%81%d0%b5%d0%bb%d1%8c%d1%81%d1%8c%d0%ba%d0%b0.pdf> [In Ukrainian].
- Vovk, N., & Zhavoronko, S. (2021). Positioning of the library in the youth Internet environment. *Library science. Record Studies. Informology, 2*, 23–32. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 31.05.2022

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.10¹

УДК 009+ 004.9

С. С. Федушко

кандидат технічних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

solomiia.s.fedushko@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-7548-585>

Ю. О. Сєров

кандидат технічних наук, доцент, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

yurii.o.sierov@lpnu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5293-4791>

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛУ ТА ДАНИХ СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ПРОФІЛЮ ВЕБКРИСУВАЧА

Розглянуто комплекс заходів щодо формування професійного профілю вебкористувача. Здійснено аналіз функціоналу та даних спеціалізованих онлайн-сервісів для створення професійного профілю вебкористувача. Досліджено методи представлення та популяризації наукового доробку українських учених у світовому інфопросторі задля підтвердження їх високого професійного рівня, налагодження комунікацій українських науковців з ученими світу, підвищення індивідуальних рейтингових показників авторів, видань та установ.

Ключові слова: вебпрофіль користувача, інформаційний ресурс, дані, професійний профіль, соціальна мережа, спеціалізований онлайн-сервіс.

S. S. Fedushko

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Lviv

Yu. O. Sierov

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor, Lviv Polytechnic National University, Lviv

ANALYSIS OF FUNCTIONS AND DATA OF SPECIALIZED ONLINE SERVICES FOR FORMING A PROFESSIONAL PROFILE OF A WEB USER

The scientific topicality. For a modern scientist with progressive views and ambitious career and personal growth plans, it is critical to form a professional web profile and promote the own activities through specialized online services. Ukrainian scientists have actively used online services to form a reputation among foreign colleagues. The prospect of high-quality online communication between foreign partners has prompted web profiles creation in specialized online services.

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

Web user profile data is crucial for finding business partners in Ukraine and abroad in science, sharing experiences, and receiving recommendations from professionals in various fields. The country's desire for a world level of development of society includes the formation of a competitive level of education, which is formed by scientific personnel with international experience and knowledge. The world community actively uses information and communication technologies in its activities, particularly specialized online services.

The purpose of research is to analyze the functions and data of specialized online services to form a professional web user profile on the example of a scientist profile.

The methodology. The comparative method, description methods, analysis and visualization of data, comparison, and generalization were used for the research.

The results. A set of measures analyses to form a web user professional profile is proposed. The analysis of the functionality and data of specialized online services for forming a professional profile of a web user is achieved. These services include ResearchGate, Academia.edu, LinkedIn, Mendeley, Google Scholar, etc.

The practical significance. Forming an effective web user profile is relevant for public officers, corporations, researchers for establishing international cooperation.

The conclusion. An approach to analyze the functions and data of specialized online services for forming a professional web user profile, creating and integrating user profile data in scientific, social networks, and open registers is proposed. The application of this approach maximizes the presentation of information about scientific publications and research work of the employee for the world scientific community. The use of additional means of integrating profile data reduces time and simplifies integrating data between scientific, social networks and open registers.

Keywords: *user web profile, information resource, data, professional profile, social network, specialized online service.*

Актуальність теми та постановка проблеми дослідження. Для сучасного науковця з прогресивними поглядами та амбітними планами щодо кар'єрного та особистого зростання є критично важливими фахове формування власного вебпрофілю науковця та популяризація своєї діяльності у спеціалізованих онлайн-сервісах. До таких сервісів належать усі соціальні мережі та інформаційні ресурси, які є доступними на безкоштовній та платній основі у мережі Інтернет. Наприклад, ResearchGate, Academia.edu, LinkedIn, Figshare, CrossRef, Scopus, ArXiv.org, Google Scholar та інші інформаційні сервіси. Дані профілю вебкористувача є ключовим елементом для пошуку потенційних бізнеспартнерів в Україні і закордоном, для обміну досвідом та отримання рекомендацій від фахових спеціалістів з різних галузей.

Успішний профіль вебкористувача є актуальним для працівників державних органів, приватних фірм, а особливо для науковців,

які зацікавлені в налагодженні та підтриманні міжнародної співпраці. Прагнення країни до світового рівня розвитку суспільства не може не обійти стороною і бажання формування конкурентоспроможного рівня розвитку освіти, яку забезпечують наукові кадри з міжнародним досвідом та знаннями. Світова спільнота активно використовує у своїй діяльності інформаційно-комунікаційні технології, зокрема спеціалізовані онлайн-сервіси.

За час поглибленої дистанційної роботи у зв'язку з всесвітньою пандемією спеціалізовані онлайн-сервіси вже давно стали невіддільною частиною життя українського соціуму. Згідно з даними GlobalLogic, за рік карантину кількість користувачів соціальних мереж в Україні зростає на 7 млн та досягла 60% від усього населення країни (GlobalLogic, 2021). У нашій країні на початок 2019 р. зафіксовано близько 19 млн користувачів, які регулярно користуються соціальними мережами, а у 2021 р. кількість користувачів становить 26 млн (GlobalLogic, 2021). Нещодавно спеціалізовані онлайн-сервіси розпочали активно використовувати й українські науковці для створення репутації серед вітчизняних та закордонних колег. Перспектива можливості якісної онлайн-комунікації між вітчизняними й закордонними партнерами спонукала їх до створення вебпрофільів в онлайн-сервісах.

Мета статті — проаналізувати функціонал та дані спеціалізованих онлайн-сервісів для формування професійного профілю вебкористувача на прикладі профілю науковця, що надають змогу ефективно і з мінімальними витратами популяризувати особистий бренд у мережі Інтернет.

Можливості та функціонал наукових спільнот у мережі Інтернет. У спеціалізованих онлайн-сервісах учасники створюють власні вебпрофілі, приєднуючись до груп за науковими інтересами, дискутують на форумах. Частина спеціалізованих онлайн-сервісів відіграють роль інформаційної платформи для подій та заходів з наукової сфери. Потрібно розвивати тенденцію розповідати про здобутки українських вчених у мережі Інтернет. Закордонні науковці приділяють значну увагу не тільки науковим здобуткам, а й їх популяризації серед колег та громадськості. Більшість соціальних мереж для науковців пропонують доволі широкий функціонал, який допомагає їм рекламувати свою діяльність та привернути увагу однодумців у науковій сфері: реєстрація науковців та пошук у цій мережі; інструменти для створення професійного резюме чи портфолію; електронний архів актуальних та найновіших публікацій; база вакансій світових університетів; інструменти статистики, що надають змогу проаналізувати країни, пошукові запити, частоту входу на персональну сторінку, перегляду, коментарів та рецензій конкретних

публікацій; можливості приватної переписки та ін. Сьогодні існує не один десяток вебспільнот, які дозволяють кожному науковцю представити результати своїх робіт світовій громаді. Визначившись зі сферою наукових зацікавлень, науковець має можливість безкоштовно використовувати ряд віртуальних спільнот, як міжнародних, так і вітчизняних. Найпопулярнішими віртуальними спільнотами, які вможливають представити науковцеві свій інформаційний образ академічній спільноті, є Academia.edu, ResearchGate, Figshare, ArXiv.org, Google Scholar, Mendeley, Twitter, Facebook, LinkedIn та інші популярні соціальні мережі.

Academia.edu — це універсальна соціальна мережа для співпраці вчених усіх сфер науки. У ній зареєстровано понад 179 млн користувачів, які завантажили понад 28 млн наукових робіт, щоденно понад 20 млн надають рекомендацій. Мережу використовують для ознайомлення зі своїми науковими статтями колег, відстеження їхнього цитування і стеження за новинами досліджень і розробок за іменами й ключовими словами. Academia.edu бере участь у рухах «відкрита наука» і «відкритий доступ», забезпечуючи рецензування й відгуки на статті в процесі їхнього створення.

ResearchGate — це науковий портал та соціальна мережа, засіб співробітництва між вченими з будь-яких наукових напрямів досліджень. Ця соціальна мережа для науковців налічує понад 17,5 млн учасників. Аналітичний ресурс ResearchGate виконує функцію архіву наукових праць, профілів науковців з формування їхніх рейтингів, майданчика для пошуку роботи та налагодження міжнародної наукової співпраці, а також спрощує діяльність використання вебзастосунку.

Figshare — це хмарний сервіс для зберігання та управління науковими документами. Хмарний сервіс, що дозволяє надійно та приватно керувати науковими документами та зробити результати досліджень доступними і цитованими. Реалізує синхронізацію «на вимогу» всіх даних профілю ORCID та надає DOI для усіх документів. Користувач має можливість переглядати статистику цитувань документів.

ArXiv.org — це архів електронних наукових публікацій та їх препринтів з унікальною ідентифікацією робіт. Щомісячно зареєстровані користувачі-автори виставляють у сервісі ArXiv.org понад 16 тис. наукових праць для вільного доступу, загалом за 30 років автори завантажили понад 2 млн наукових праць.

Google Scholar — це наукометрична база наукових публікацій. Як і універсальна пошукова система Google, Google Scholar повідомляє користувачеві назву, фрагмент тексту і гіперпосилання на документ. Робот Google Scholar відвідує тільки сайти, що мають відношення до науки, і збирає у свій індекс інформацію про місцезнаходження й зміст наукових

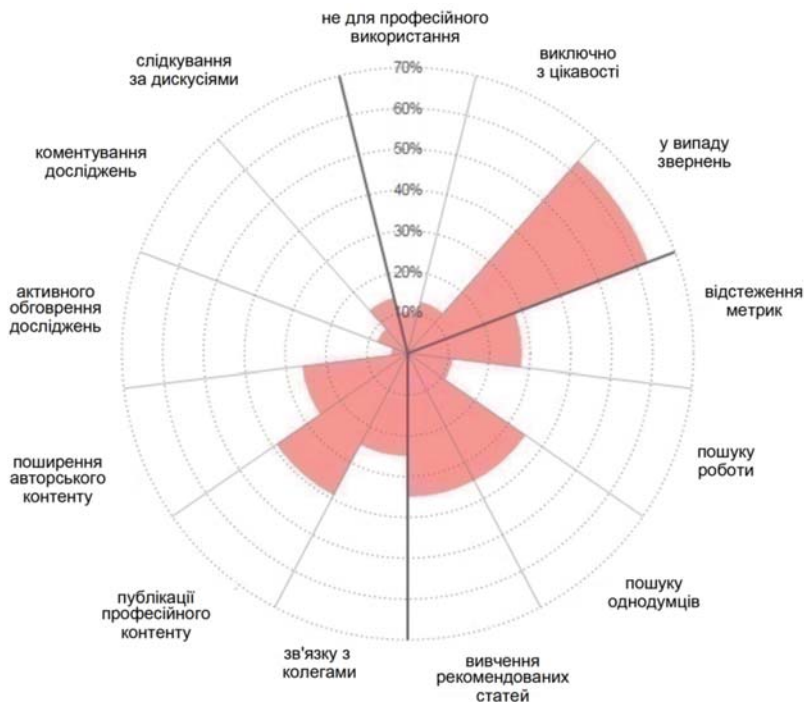

Рис. 1. Статистика функціонування сервісу Academia.edu

робіт. У базу даних потрапляють відомості як про безкоштовні повнотекстові статті, так і про ті, у яких доступні лише реферати або бібліографічні описи.

Mendeley — це унікальне рішення, яке об'єднує бібліографічний менеджер (засіб збору та каталогізації наукових статей) та соціальну мережу науковців для пошуку однодумців та вивчення трендів сучасних досліджень. За допомогою Mendeley користувач має можливість збирати статті та керувати власною електронною науковою бібліотекою. Здійснити резервне копіювання та синхронізацію цифрової бібліотеки, читати й анотувати статті у своїй бібліотеці, вести спільну роботу над статтями з колегами у відкритих та закритих групах, створити свій власний профіль в мережі та опублікувати для наукової спільноти результати своїх досліджень, шукати у мережі Mendeley наукові статті, рекомендації колег та однодумців та оглядати статистику переглядів матеріалів та профілів авторів.

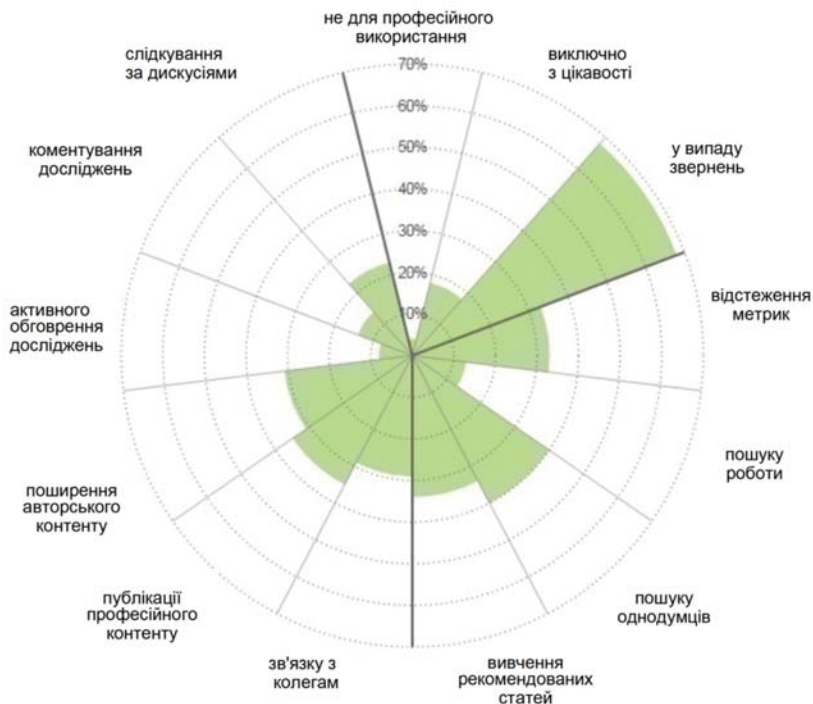

Рис. 2. Статистика функціонування сервісу ResearchGate

Аналіз даних онлайн-сервісів для формування профілю науковця.

Здійснивши аналіз статистики участі та наповнення вебпрофільів користувачів у наукових онлайн-сервісах, основних цілей використання спеціалізованих онлайн-сервісів для створення профілю науковця, отримано такі висновки:

У Twitter (понад 330 млн активних відвідувачів щомісяця) майже не відстежується метрика. Найбільше відображається хід обговорень.

У Facebook (понад 2,3 млрд активних відвідувачів щомісяця) не відстежується метрика, не обговорюють досліджень, більшість не використовує в професійних цілях.

У Academia.edu (понад 140 тис. нових користувачів щодня) найбільше відсотків при встановленні контакту, використовується в професійних цілях, активно не обговорюється дослідження.

У LinkedIn (303 млн активних користувачів щомісяця) при встановленні контакту найбільше відсотків, дослідження майже не обговорюються, метрика не відстежується, використовується в професійних цілях.

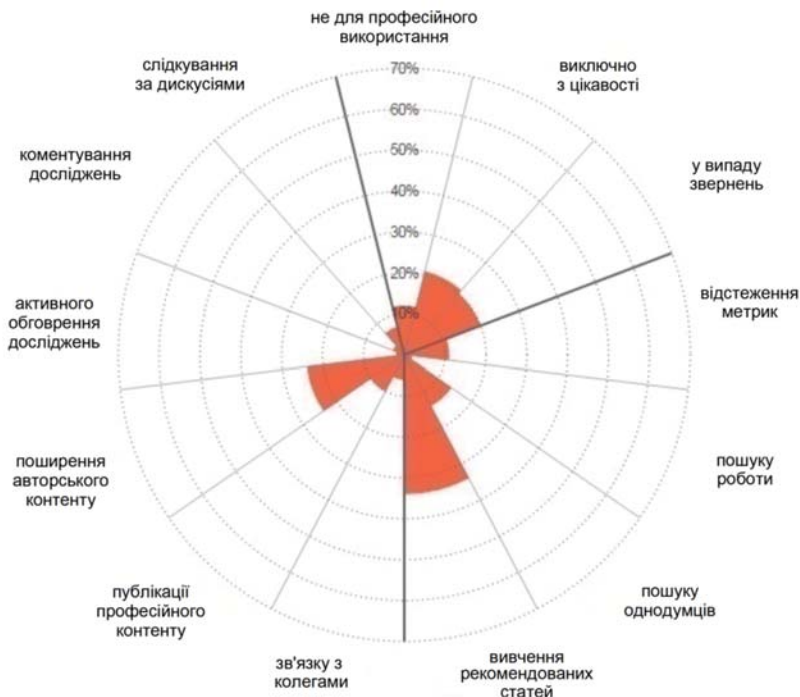

Рис. 3. Статистика функціонування сервісу Mendeley

ResearchGate (20 млн активних користувачів) використовується в професійних цілях, найбільше відсотків при встановленні контакту.

У Mendeley (30,7 млн документів) найбільше відкривають для себе рекомендовані папери, дослідження не обговорюється.

Висновки. У статті запропоновано підхід до аналізу функціоналу та даних спеціалізованих онлайн-сервісів для формування професійного профілю вебкористувача, створення, інтеграції даних профілів користувача в наукових соціальних мережах та відкритих реєстрах. Застосування означеного підходу забезпечує максимізацію представлення інформації про наукові публікації та дослідницьку роботу працівника для світової наукової спільноти. При цьому дослідник отримує значні можливості для розширення співпраці з науковцями та організаціями з інших країн. Значно зростають показники цитованості наукових публікацій. Застосування додаткових засобів інтеграції даних профілів дозволяє зменшити затрати часу та спростити процес інтеграції даних між науковими соціальними мережами й відкритими реєстрами.

Список посилань

- Борзих, М. (2003). Основні недоліки та переваги в управлінні й використанні брендів. *Вісник Тернопільської академії народного господарства*, 46, 94.
- За рік карантину кількість українських користувачів в соцмережах зросла на 7 млн і досягла 60% населення країни (2021). *Global Logic*. <https://www.globallogic.com/ua/about/news/social-media-during-quarantine/>
- Федушко, С., Мельник, Д., Серов Ю. (2011). Аналіз функціонування та організації віртуальних комунікативних середовищ українських науковців. *Вісник Львівської політехніки: Комп'ютерні науки та інформаційні технології*, 732, 293–305. Львів.
- Academia.edu* (2022). Retrieved from <https://academia.edu> [In English].
- Facebook* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com> [In English].
- Kolodeznikova, S., Neustroeva, E., Timofeeva, E. (2021). Personal brand of university teachers in the Arctic regions in the context of digitalization of education. *SHS Web of Conferences. EDP Sciences. Vol. 113*.
- LinkedIn* (2022). Retrieved from <https://www.linkedin.com> [In English].
- Mendeley* (2022). Retrieved from <https://www.mendeley.com> [In English].
- Researchgate* (2022). Retrieved from <https://www.researchgate.net> [In English].
- Twitter* (2022). Retrieved from <https://twitter.com> [In English].

References

- Academia.edu* (2022). Retrieved from <https://academia.edu> [In English].
- Borzikh, M. (2003). The main disadvantages and advantages in the management and use of brands. *Visnyk Ternopilskoi akademii narodnoho hospodarstva*, 46, 94. [In Ukrainian].
- During the quarantine year, the number of Ukrainian users on social networks increased by 7 million and reached 60% of the country's population (2021). *Global Logic*. <https://www.globallogic.com/ua/about/news/social-media-during-quarantine/> [In Ukrainian].
- Facebook* (2022). Retrieved from <https://www.facebook.com> [In English].
- Fedushko, S., Melnyk, D., Serov Yu. (2011). Analysis of the functioning and organization of virtual communicative environments of Ukrainian scientists. *Visnyk Lvivskoi politekhniki: Kompiuterni nauky ta informatsiini tekhnologii*, 732, 293–305. Lviv. [In Ukrainian].
- Kolodeznikova, S. I., Neustroeva, E. N., Timofeeva, E. K. (2021). Personal brand of university teachers in the Arctic regions in the context of digitalization of education. *SHS Web of Conferences. EDP Sciences. Vol. 113* [In English].
- LinkedIn* (2022). Retrieved from <https://www.linkedin.com> [In English].
- Mendeley* (2022). Retrieved from <https://www.mendeley.com> [In English].
- Researchgate* (2022). Retrieved from <https://www.researchgate.net> [In English].
- Twitter* (2022). Retrieved from <https://twitter.com> [In English].

Надійшла до редколегії 28.02.2022

https://doi.org/10.31516/2410-5333.061.11¹

УДК 316.77:125

М. В. Комова

доктор наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри соціальних комунікацій та інформаційної діяльності, Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

mariia.v.komova@lpnu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-4115-3690>

С. В. Жаворонко, студентка зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна

sofiia.zhavoronko.dk.2018@lpnu.ua

<http://orcid.org/0000-0002-6906-2547>

СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ КЕЙТЕРИНГОВОЇ КОМПАНІЇ

Розглянуто застосування комплексу соціально-комунікаційних технологій у соціальних мережах для формування бренду професійних та організаційних якостей кейтерингових компаній. Здійснено контент-аналіз профілів компаній у Facebook та Instagram. Досліджено комунікаційні ресурси контент-плану як елементів моделювання та планування діяльності компаній у контексті маркетингової стратегії. Визначено залежність популярності соціальної мережі та успішності діяльності компанії завдяки відкритості, адресності, доступності до ділової інформації в інформаційному просторі.

Ключові слова: *соціальна мережа, кейтерингова компанія, контент-план, публічність інформації, адресність інформації, цільова аудиторія.*

М. Komova

Doctor of Social Communication, associate professor, Department of Social Communication and Information Science, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

S. Zhavoronko

student of "Information, library and archival activities" specialty, Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

SOCIAL COMMUNICATION STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF A CATERING COMPANY

The relevance. Social networks are developing on horizontal social connections and are actively using modern means and technologies of network-type communication. Social networks are the most popular environment for disseminating business, political and cultural information. Therefore, it is logical that the promotion of brands and products of companies through social networks is wildly popular. Social networks are used as a space for building and

1 This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

promoting a brand, creating an image, as a communication platform or as a tool for direct sales of goods and services.

The purpose of research is to study ways to optimize the promotion of domestic catering companies in the information space with the help of social networks.

The methodology. The comparative method, description methods, analysis and visualization of data, comparison, and generalization were used for the research.

The results. Models of application of social communication and information technologies for building a brand of successful business in the field of catering, its promotion in social networks are offered.

The scientific topicality. Network channels have a powerful potential to promote the company's brand, spread its products through the use of non-traditional business and commercial technologies. Catering companies are developing as a highly profitable and promising activity. They are gaining momentum, albeit in a highly competitive environment. To successfully exist in the market of restaurant services and increase profits, catering companies promote their activities on social networks, use virtual space to promote goods, services and advertising.

The practical significance. Formation of a content plan in line with the current planning of the catering company, identifying and meeting the information needs of the target audience.

The conclusion. Social networks are an information, technological, communication basis for building and implementing a strategy for the development of a catering company. They have significant information potential to promote the activities of the company, the necessary functionality to effectively promote brands, products and services. This type of new media provides an opportunity to: post in the company's profile about goods and services, their competitive advantages, features; announce company events; hold charitable competitions and actions; advertise to target and non-target audiences.

Keywords: *social network, catering company, content plan, publicity of information, targeting of information, target audience.*

Актуальність теми дослідження. Характерною ознакою інформаційного суспільства є розгалужені соціальні мережі, які ґрунтуються на горизонтальних соціальних зв'язках і активно використовують сучасні засоби й технології комунікації мережевого типу. Соціальні мережі – це найпопулярніше середовище для поширення бізнесової, політичної, культурної інформації. Саме тому просування брендів і продукції компаній через соціальні мережі неабияк популярне. Залежно від цілей компаній соціальні мережі використовують як простір для створення і просування бренду, формування іміджу, як комунікаційну платформу або ж як інструмент прямих продаж товарів та послуг. Соціальні мережі – апробований та ефективний канал комунікації виробників товарів і послуг зі споживачами. Вони виявляють особливості, що відрізняють їх від решти медіа. Мережеві канали володіють неабияким потенціалом для просування бренду компанії, поширення її продукції за допомогою

використання нетрадиційних бізнесових та комерційних технологій. Кейтерингові компанії розвиваються як високоприбутковий та перспективний вид діяльності у сфері ресторанного і готельного бізнесу, набуваючи швидких темпів розвитку, хоча й перебувають в умовах жорсткої конкуренції. Для успішного ведення бізнесу у сфері ресторанного обслуговування кейтерингові компанії популяризують свою діяльність у соціальних мережах, використовуючи віртуальний простір для просування товарів, послуг і реклами. Якість рекламування та надання послуг з широким використанням мережевого простору є невіддільними складовими ефективності ресторанного бізнесу.

Постановка проблеми. Формування бренду кейтерингової компанії залежить від розвитку її професійних та комунікаційних якостей, ефективного застосування комплексу соціально-комунікаційних технологій для просування товарів і послуг у соціальних мережах.

Методологія дослідження охоплює загальнонаукові та міждисциплінарні методи, зокрема інструментарій методу моделювання із застосуванням принципів системності, ієрархічності, структурності, візуалізації. Це дозволяє розглядати кейтерингову діяльність у комплексі та взаємозв'язках загального процесу просування підприємства малого бізнесу в соціальних мережах.

Мета статті — визначити способи оптимізації просування діяльності вітчизняних кейтерингових компаній в інформаційному просторі за допомогою соціальних мереж.

Для досягнення визначеної мети передбачено виконання таких **завдань**:

- визначити роль та потенціал інструментів соціальних мереж для просування й продажу послуг кейтерингової компанії;
- проаналізувати маркетингову діяльність, брендинг та комунікацію з аудиторією споживачів послуг кейтерингової компанії в соціальних мережах;
- визначити ефективні методи та засоби популяризації діяльності кейтерингової компанії в соціальних мережах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Реалії суспільного життя підтверджують і розвивають теорію інформаційного суспільства, запропоновану М. Кастельсом (Castells, 2005; Castells, 2000).

Соціолог вивчає питання економічної та соціальної динаміки під час інформаційної ери. Його теорія інформаційного суспільства основана на фундаментальному впливі інформаційних технологій на сучасний світ. Для світової економіки властивий миттєвий потік та обмін інформацією, капіталом і культурною комунікацією. Ці потоки зумовлюють, регулюють, контролюють споживання й виробництво, попит і пропозицію

товарів та послуг не тільки на національному рівні, але й у глобальному масштабі. Однак прискорені темпи інновацій властиві не тільки політичній, але й соціально-економічній сфері. Нові соціальні та економічні зміни в країнах з розвинутою економікою зумовлені широким використанням потенціалу інтернет-технологій і ресурсів. Це спричиняє високі вимоги до кваліфікації учасників бізнесових процесів.

Сучасне виробництво базується на освічених верствах населення віком від 25 до 40 років, виявляє надзвичайну гнучкість та індивідуалізацію праці, поглиблення сегментованості соціальної структури (Castells, 2000). Сегментованість бізнесової і соціальної структури — характерна ознака ділової активності в країнах з розвинутою економікою. Така ж тенденція поширюється й на українському ринку послуг.

Тенденції розвитку та прогнози використання соціально-комунікаційних, інформаційних, бізнесових технологій, зокрема SMM у сфері організації ресторанного обслуговування, є актуальними темами економічних та маркетингових досліджень (Усіна, Сегеда, 2012; Ратова, Попеляр, 2022). Значну популяризаторську роль відіграє поширення в інформаційному просторі аналітико-інформаційних повідомлень, рекламних матеріалів, висвітлення PR-кампаній кейтерингових фірм (Все о Кейтеринге, 2022; Кейтеринг, 2022; Топ-5, 2019). Становлення ринку кейтерингових послуг розглядають у контексті розвитку ресторанного і готельного обслуговування (Головка, 2013; П'ятницька, 2011). Послуги кейтерингових компаній різноманітні: за локацією — організація ресторанного обслуговування в приміщенні і поза ним на вибір клієнта; за переважним типом споживача й особливістю надання послуги — організація спланованого ресторанного обслуговування і роздрібна торгівля; за цільовою аудиторією — індивідуальне та VIP-обслуговування (Студенець, 2013).

Інтернет-бізнес — сфера, яка стрімко розвивається. Ефективна діяльність кейтерингових компаній потребує систематичного вивчення, запозичення передових професійних та бізнесових технологій, їхньої адаптації до конкретних умов ділової активності, а також вдосконалення і розвитку компетентностей працівників. Для цього можна з успіхом використати різноманітні онлайн-курси, які поширюють інтерактивний навчальний контент, наприклад, «Prometeus» (Prometeus, 2022). Центр франкомовних програм готує серію онлайн-конференцій із відомими фахівцями в програмі +E, зокрема щодо успішного ведення бізнесу з використанням ресурсів інтернет-маркетингу в міжнародному масштабі (Блетері, 2022).

Виклад основного матеріалу дослідження. Кейтерингові компанії динамічно розвиваються, вдосконалюють прийоми роботи із замовниками,

розширюючи перелік послуг. Вони виявляють себе як високоприбуткові та перспективні підприємства у сфері ресторанного бізнесу (Архіпов, Русавська, 2009). Кейтерингові компанії, активно використовуючи ресурси соціальних мереж, формують свій бренд завдяки демонстрації таких професійних та організаційних якостей:

- мобільність діяльності, завдяки якій компанія здійснює обслуговування замовників без обмеження у часі і місці проведення заходу;
- ощадність коштів і часу замовника, завдяки якій компанія виконує замовлення на ресторанне обслуговування за одним повідомленням клієнта;
- професіоналізм персоналу, завдяки якому компанія забезпечує різноманітне і смачне меню, ввічливе обслуговування, гарний настрій та приємні спогади;
- масштабованість діяльності, завдяки якій компанія забезпечує якісне ресторанне обслуговування гостей у малій, великій залі, на природі без обмежень;
- естетичність оформлення інтер'єру, завдяки чому компанія виконує тематичне оформлення приміщення, сервірування святкових столів зважаючи на побажання замовників.

Компанія, використовуючи інструментарій Facebook та Instagram, намагається візуалізувати виняткову мобільність своєї кейтерингової діяльності, різноманітність кухні, широкий спектр і комплексність послуг, результативне маркетингове планування, високу культуру обслуговування.

Ринок кейтерингових послуг швидко розвивається. Це пов'язано зі зростанням корпоративної культури компаній, відносною доступністю та зручністю цієї послуги: кейтерингова компанія організовує бенкет, а клієнт лише обирає місце його проведення, затверджує меню та сплачує замовлення.

З-поміж українських кейтерингових компаній можна виокремити «Фігаро-Кейтерінг», яка плідно працює в різних містах України і визначає стандарти на українському ринку кейтерингу. За час своєї діяльності фірма провела численні заходи як для індивідуальних клієнтів, так і відомих компаній. Постійними клієнтами стали «Danone», «Космо», «Mary Kay», «Київстар», «Одеський міжнародний кінофестиваль».

Високі стандарти кейтерингового обслуговування від команди «Фігаро-Кейтерінг» ґрунтуються на поєднанні таких чинників:

- дотримання традицій та творче використання кращого досвіду кулінарного мистецтва;
- активне використання інформаційних технологій, широка присутність компанії в інформаційному просторі за допомогою сайту, сторінок у соціальних мережах Facebook, Instagram;

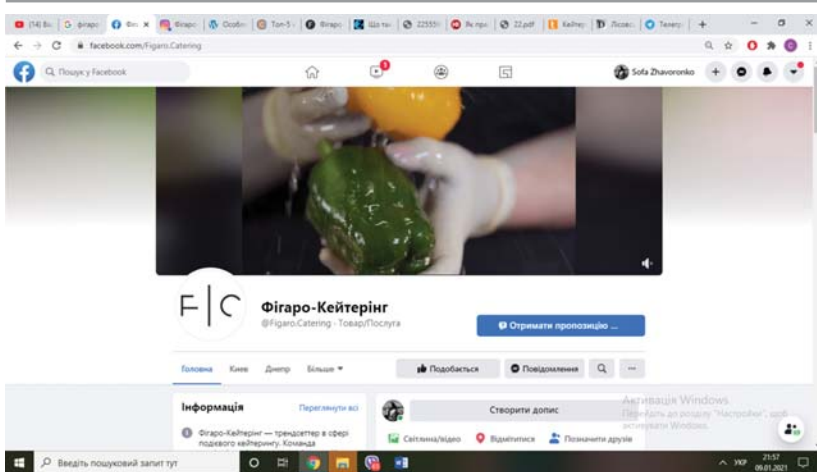

Рис. 1. Сторінка «Фігаро-Кейтерінг» у соціальній мережі «Facebook»

- забезпечення сучасним обладнанням, прикрасами для естетичного оформлення страв та напоїв на обраній клієнтом локації;
- використання інноваційних підходів в організаційній, бізнесовій діяльності.

«Фігаро-Кейтерінг» широко висвітлює свою діяльність у соціальних мережах, використовуючи відгуки клієнтів як об'єктивні свідчення професійного, креативного та індивідуального підходів до організації заходів компанії (рис. 1).

Про інваріантність професіоналізму під час надання послуги подієвого кейтерингу на фуршетгах, бенкетгах, шведських столах, кавпаузах на корпоративних, освітніх, державних заходах та приватних урочистостях розповідає візуал сторінки в Instagram.

На сторінці в Instagram часто проводять прямі ефіри на актуальні теми, що налагоджує і розвиває комунікацію, зворотний зв'язок з клієнтами в соціальних мережах (рис. 2).

Компанія «Фігаро-Кейтерінг» створила спеціалізований інтерактивний сайт, де можна безпосередньо ознайомитися з організаційною та кулінарною, довідковою інформацією, задати запитання, надіслати за явку на ресторанне обслуговування для будь-яких заходів.

Використовуючи інформаційні технології, компанія «Фігаро-Кейтерінг» актуалізує форми обслуговування клієнтів. Під час карантину введено послугу організації online-корпоративу за допомогою zoom-зв'язку, для чого розроблено спеціальне меню для оперативної доставки

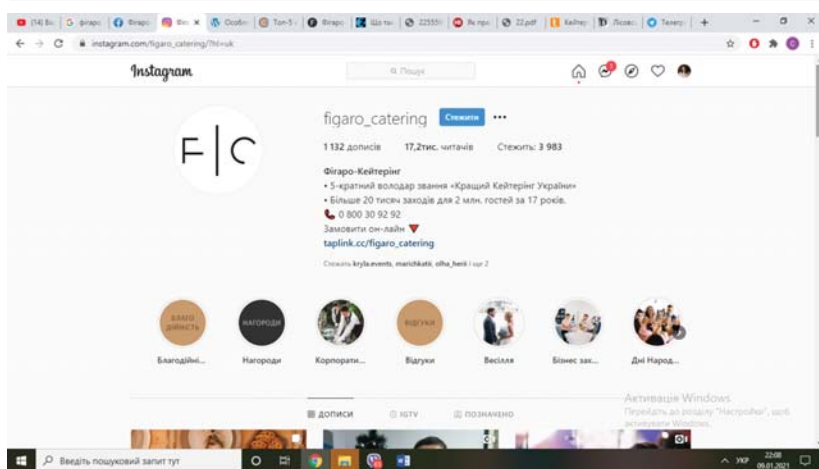

Рис. 2. Сторінка компанії в соціальній мережі «Instagram»

в зручних боксах у різні куточки міста в необхідний час. Компанія ефективно використовує свій телеграм-канал, у якому висвітлює:

- лайфхаки, інсайти, які зорієнтовують клієнтів щодо планування та організації заходів;
- локації для будь-яких подій будь-якого масштабу та їхні можливості;
- актуальні та сезонні страви, поради щодо сучасного столового та бізнесетикету від засновника компанії О. Котолупа;
- кейси подій, які відбулись за участі «Фігаро-Кейтеринг».

Цікавий досвід просування в інформаційному просторі накопичила кейтерингова компанія «Арт фуршет», що також працює із замовленнями різної складності, організовує святкування на будь-якій локації до 1000 осіб (рис. 3).

У Facebook створено профіль, який містить інформацію про компанію, дописи (рис. 4). Її переглядає певна кількість користувачів, однак ця соціальна мережа не користується такою ж популярністю, як Instagram, а тому має скромніші можливості для популяризації підприємства. Сторінка містить усі необхідні замовникам реквізити компанії.

Профіль компанії «Арт фуршет» в Instagram є активним, за ним стежать 8 572 користувачів (рис. 5). Титульна сторінка профілю містить головні відомості про компанію, форми роботи, довідкову інформацію для оперативного зв'язку та замовлення кейтерингового обслуговування.

Значним інформаційним, рекламним, комунікаційним потенціалом відрізняються закріплені stories, що містять фото і короткі описи (коментарі) до них про різноманітну актуальну для замовників інформацію:

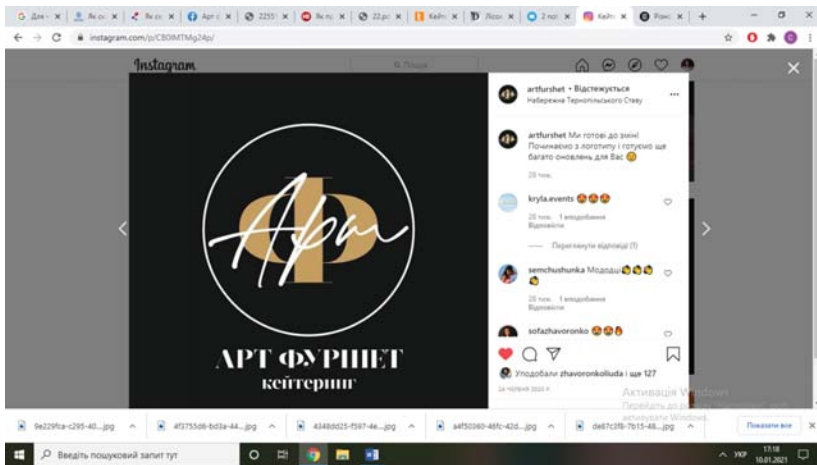

Рис. 3. Логотип компанії «Арт фуришет»

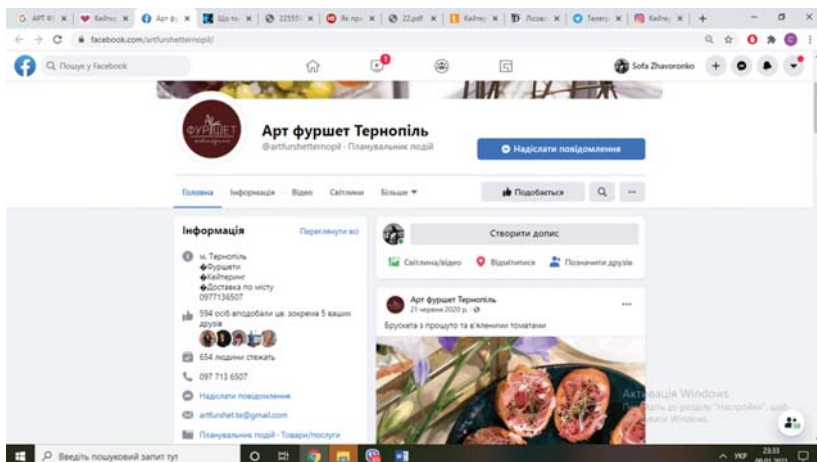

Рис. 4. Сторінка «Арт фуришет» в Facebook

бокси, відгуки, майстер-класи, робочі процеси, меню, солодкі фуршети, вечірки (рис. 6).

Естетичність композиції, привабливість кольорової гами stories, а також різноманітність і повнота контенту, який може зацікавити замовників із різними смаками й запитамі, має надзвичайно вагомим значенням для рекламування певної продукції, формування бренду компанії «Арт фуришет». Звичайно, передусім привертають увагу stories з фото готових боксів та описів вкладеної продукції, її ціни (рис. 7).

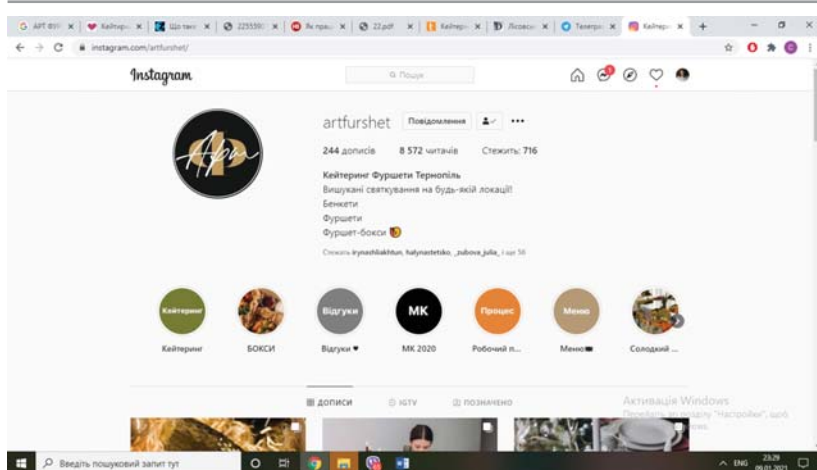

Рис. 5. Сторінка «Арт фурушет» в Instagram

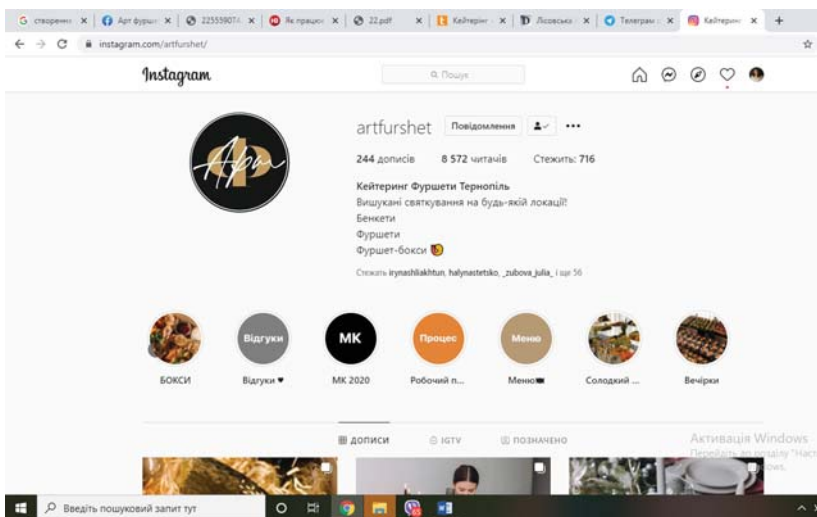

Рис. 6. Закріплені stories компанії «Арт фурушет»

Instagram Stories сповнені творчості і креативності, які надають контенту профілю індивідуальності, акцентують на брендингових особливостях, роблять впізнаваним образ кейтерингової компанії. Вагомий позитивний аспект ведення Instagram Stories — комунікаційний, оскільки поживляється взаємодія з цільовою і нецільовою аудиторіями.

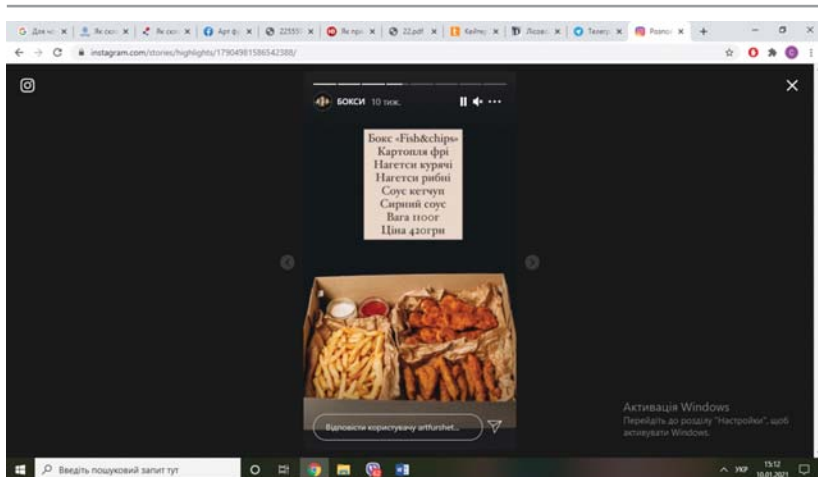

Рис. 7. Stories для сторінки «Арт фуршет»

Для створення креативних Stories використовують такі додатки:

- StoryArt, галерея якого містить понад 1000 варіантів оформлення обкладинок Stories, зокрема шаблони обкладинок вічних Stories;
- Моїо, який використовують для створення слайд-шоу з електронних оригіналів фотографій;
- Нуре Text, за допомогою якого створюють анімовані титри для фотографій та відео;
- Unfold, який забезпечує швидке і зручне створення контенту для бізнесу.

Візуалізація продукції компанії не тільки привертає увагу замовників, які визначилися із своїми пріоритетами, а й тих, хто ще «полює» в соціальних мережах на свій потенційний шанс кейтерингу (рис. 8).

Технологія створення Stories охоплює кілька творчих етапів: розроблення проєкту з використанням фото і відео матеріалів, складання тексту та його естетичне подання за допомогою різних шрифтів та анімації, добір музичного супроводу.

Вагомим організаційним ресурсом маркетингової стратегії кейтерингової компанії «Арт фуршет» є контент-план, тобто заздалегідь складений графік публікацій для соціальних мереж, блогу чи сайту. Контент-план як елемент короткострокового планування діяльності компанії надає такі переваги:

- покрокову реалізацію маркетингової стратегії;
- вибір актуальної теми;
- оптимальне дотримання логічної послідовності публікацій;
- врахування календаря святкових та ювілейних дат, акцій;

Рис. 8. Stories про замовлення святкового, новорічного меню

- ефективний зворотний зв'язок з клієнтами, реагування на зауваження і пропозиції в публікаціях;
- планування тематики і регулярності постингу на сайті.

Складання контент-плану компанії передбачає попереднє виконання підготовчих робіт та прийняття організаційно-технічних рішень щодо:

- визначення часових параметрів постів: періодичність на день; конкретні дати з урахуванням маркованих, святкових днів; оптимальний час для публікацій;
- визначення якісних параметрів постів: естетична привабливість; популярність викладу, стилістична легкість подання інформації; яскрава візуалізація тексту, баланс між відео та текстовим контентом, чергування текстових постів, відеороликів, постів із зображеннями;
- визначення тематики постів: поточні події з життя компанії; нова продукція або послуги; акційні заходи; перспективні заходи;
- вивчення й задоволення потреб цільової аудиторії: популярні та актуальні теми, які відповідають або співзвучні з інтересами цільової

- авдиторії, підписників; проведення тематичних вебінарів для окремих груп аудиторії, у яких особливо зацікавлена компанія;
- вивчення і використання кращого досвіду партнерів: аналіз постів та сторінок успішних і неуспішних конкурентів для запозичення маркетингових трендів, уникнення помилок, створення свого оригінального маркетингового почерку;
 - вирішення технічних питань: створення і редагування контент-плану з використанням технологічних ресурсів Google Документи.

Контент-план для сторінки «Арт фуршет» створюють у результаті внесення в спеціальний шаблон таких відомостей: дати і часу розміщення; виду та теми контенту; посилання на джерела інформації (рис. 9).

Для сторінки «Арт фуршет» створюють різні види контенту. Інформаційний контент використовують з метою надання замовникам корисної інформації, отримання довіри і лояльності замовників послуги, а не на прямі продажі. До такого контенту належать: новини компанії або галузі фірм, з якими вона співпрацює; описи товарів і послуг; відгуки; участь у професійних конкурсах, отримання нагород; історії успіху компанії; майстер-класи. Наприклад, про високий рівень обслуговування фуршету, брендіві магазини посуду компанії (рис. 10).

12.12.2020	Субота	Пост Рома	
13.12.2020	Неділя		1) Опитування про новорічний настрій 2) Гра НР фільми по емоджи
14.12.2020	Понеділок		
15.12.2020	Вівторок		
16.12.2020	Середа	Пост Декор світлий стіл	РЕКЛАМА Артфуд
17.12.2020	Четвер		
18.12.2020	П'ятниця		Опитування: 1) коли святкуєте Різдво 2) Без якої страви не обходиться ваше святкування
19.12.2020	Субота	Анонс Різдвяного(Новорічного) меню	Сторіс про musthave нр страви різних країн світу
20.12.2020	Неділя		
21.12.2020	Понеділок		
22.12.2020	Вівторок		
23.12.2020	Середа		РЕКЛАМА Артфуд
24.12.2020	Четвер		
25.12.2020	П'ятниця		Привітання з Різдвом
26.12.2020	Субота	Фото зимових святкувань	Анонс Різдвяного(Новорічного) меню
27.12.2020	Неділя		
28.12.2020	Понеділок		
29.12.2020	Вівторок		
30.12.2020	Середа		
31.12.2020	Четвер	Привітання від Артфуршет	

Рис. 9. Контент-план для сторінки

Рис. 10. Інформаційний допис

На сторінці «Арт фуршет» розважальний контент використовують для привернення уваги і виклику позитивних емоцій у клієнтів, залучення відвідувачів до взаємодії. Ефективну й дружню комунікацію допомагають налагодити опитування, конкурси, квести, жарти. Популярними є інтерактивні форми подання розважального контенту, наприклад, проведення розіграшу в прямому ефірі та обрання його переможців.

Маркетинговий контент використовують з метою безпосереднього продажу товару чи послуги. У постах демонструють товар (наповнення карток, відеоогляди, 3D анімація), вміщують відгуки користувачів та експертів про товар, повідомляють про акції (знижки на товар). Публікація маркетингового контенту ефективна в поєднанні з інформаційним і розважальним форматом (рис. 11).

Навчальний контент надає замовникам слушні поради з питань, які найчастіше ускладнюють замовлення банкету, вибір меню. У простій і зрозумілій формі кейтерингова компанія пропонує покрокові інструкції, а також формує добірки відгуків, веде колонки питань і відповідей.

Відеоконтент відтворює профіль діяльності компанії або візуалізує опис продукції у форматі відеоролика. Він є одним із найперспективніших засобів ділової комунікації компанії «Арт фуршет» (рис. 13).

Відеомаркетинг сприяє зростанню попиту на товари й послуги, є результатом творчої співпраці дизайнерів і рестораторів (рис. 14).

Висновки. Соціальні мережі оперують значним інформаційним потенціалом для просування діяльності кейтерингової компанії. Вони відзначаються необхідним функціоналом для ефективного просування

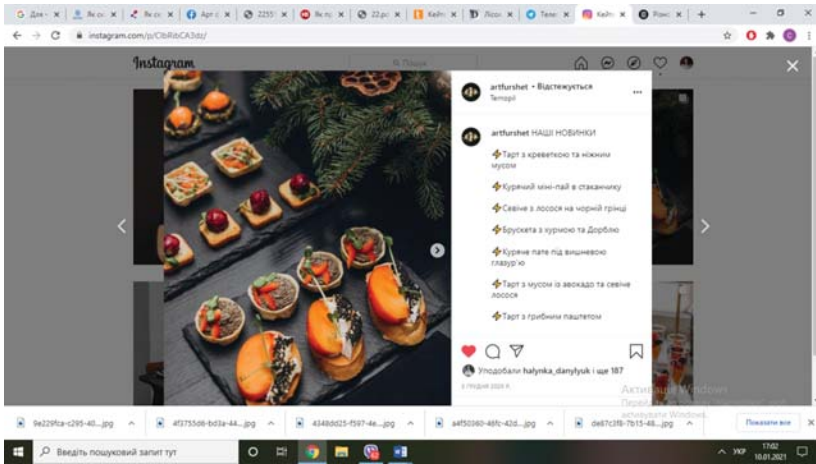

Рис. 11. Допиc про новинки в новорічному меню

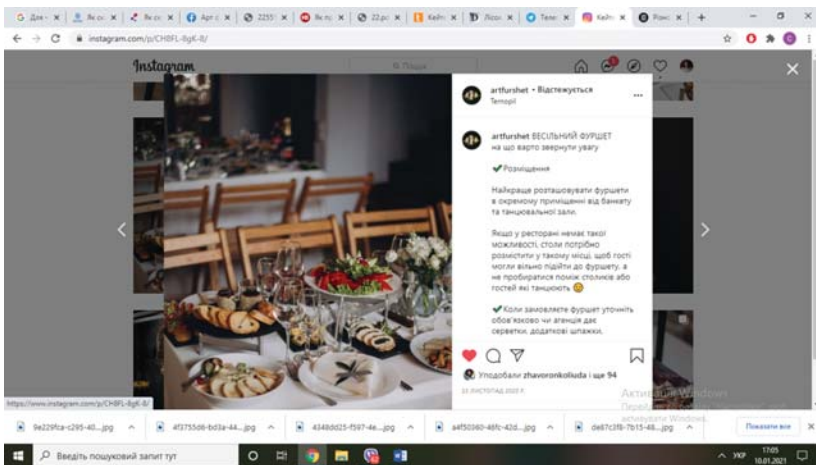

Рис. 12. Пост з мережі Instagram про правила, яких слід дотримувати під час організації весільного фуршету

брендів, товарів та послуг. Цей вид нових медіа дозволяє: розміщувати в профілі компанії пости про товари й послуги, їхні конкурентні переваги, особливості; анонсувати заходи компанії; проводити благодійні конкурси та акції; розміщувати рекламу для цільової і нецільової аудиторії.

Просування діяльності кейтерингової компанії «Арт фуршет» в інформаційному просторі за допомогою профілів фірми в Facebook або Instagram свідчить про ведення відкритої ділової активності.

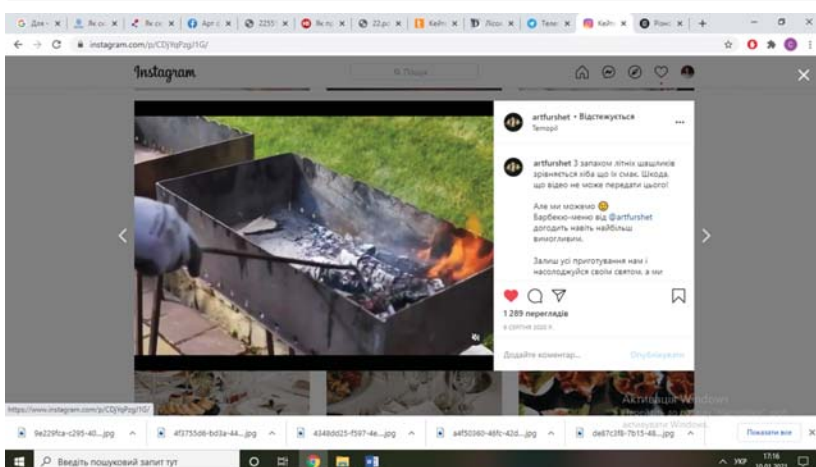

Рис. 13. Відеопост на сторінці

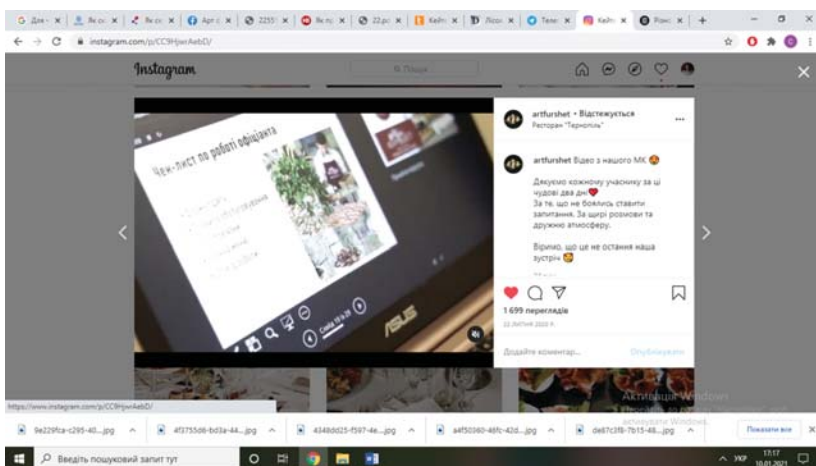

Рис. 14. Відео з майстер-класу

Публічність і доступність ділової інформації для широких кіл споживачів надає немало переваг:

- підвищує рівень довіри до компанії, що активізує продаж послуг; поліпшує зворотний зв'язок з клієнтами; сприяє налагодженню дружнього клімату в комунікації завдяки можливості поставити запитання, поскаржитися чи подякувати он-лайн та оперативно отримати відповідь;

- привертає увагу цільової аудиторії, рекламуючи послуги через соціальні мережі (саме тому клієнтам не потрібно регулярно відвідувати сайт), що дозволяє оперативно привернути увагу до бренду, проінформувати про нові акції, події та товари в асортименті;
- розширює коло цільової аудиторії за допомогою таргетованої реклами в соціальних мережах, уможливорює визначити категорію потенційних клієнтів, які зацікавлені в товарі чи послугі; це сприяє зростанню кількості клієнтів, яких не можна залучити іншими різновидами інтернет-реклами;
- дозволяє провести інтерактивні онлайн-заходи (конкурси, акції, розіграші), які в соціальних мережах набагато ефективніші; мережеві онлайн-заходи використовують простий інструментарій для їхнього проведення (підписки, «лайки», «репости»), а також мають значні соціально-психологічні ресурси для організації групової комунікації близьких за інтересами людей, що підвищує довіру до результатів різноманітних акцій.

Отже, соціальні мережі є ефективною інформаційною, технологічною, комунікаційною платформою для впровадження та реалізації стратегії розвитку кейтерингової компанії.

Список посилань

- Архіпов, В. В., & Русавська, В. А. (2009). *Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства*. Центр навчальної літератури.
- Блетері, П. (2022). «Інтернет маркетинг у Франції. Стратегії, що можна перейняти в Україні» від П'єріка Блетері. *Університет імені Альфреда Нобеля*. <https://duan.edu.ua/anonsy/internet-marketynh-u-frantsii-stratehii-shehomozhna-pereiniaty-v-ukraini-vid-pierika-bleteri.html>
- Головко, О. М. (2013). *Організація готельного господарства*. Центр навчальної літератури.
- Кейтеринг в Києве: обзор лучших компаний выездного обслуживания (2022). *Загранауца*. <https://kiev.zagranitsa.com/article/3547/keitering-v-kieve-obzor-luchshikh-kompanii-vyezdno-go-obsluzhivaniia>
- Кейтеринг в Одессе*. (2022). <http://catering.odessa.ua>
- П'ятницька, Н. О. (2011). *Організація обслуговування у закладах ресторанного господарства*. Центр навчальної літератури.
- Ратова, З. Т., & Попеляр, А. В. (2022). *Організація кейтерингу в Україні в умовах економічної кризи*. <http://intkonf.org/ratova-zt-popelyar-av-organizatsiya-keyteringu-v-ukrayini-v-umovah-ekonomichnoyi-krizi/>
- Студенець, В. (2013). Кейтеринг як інноваційна форма ресторанного бізнесу. *Міжнародний бізнес та замковий туризм в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку: збірник тез доповідей Міжнародного науково-практичної конференції*. (м. Тернопіль-Збараж, 28–29 квітня 2017 р.). ТНЕУ, 114–115.

- Топ-5 кейтеринговых компаний Украины (2019). *Checkpoint Business Media*. <https://ckp.in.ua/ru/lifestyle/15981>
- Усіна, А. І., & Сегеда, І. В. (2012). *Технологія ресторанної справи*. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова.
- Castells, M. (2000). Materials for an exploratory theory of the network society. *British Journal of Sociology*, 51 (1): 5-24. doi:10.1111/j.1468-4446.2000.00005.x
- Castells, M. (2000). *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society and Culture*. Wiley-Blackwell.
- Castells, M. (2005). *Network Society: From knowledge to Policy*. Johns Hopkins Center for Transatlantic Relations.
- Prometheus — найкращі онлайн-курси України та світу*. (2022). <https://prometheus.org.ua>

References

- Catering in Odesa*. (2022). <http://catering.odessa.ua> [In Russian].
- Arhipov, V. V., & Rusavska, V. A. (2009). *Organization of service in restaurants*. Tsentr navchalnoi literatury. [In Ukrainian].
- Bleteri, P. (2022). Internet marketing in France: Strategies that can be adopted in Ukraine. *Alfred Nobel University*. <https://duan.edu.ua/anonsy/internet-marketynh-u-frantsii-stratehii-shcho-mozhna-pereiniaty-v-ukraini-vid-pierika-bleteri.html> [In Ukrainian].
- Castells, M. (2000). Materials for an exploratory theory of the network society. *British Journal of Sociology*, 51 (1): 5-24. doi:10.1111/j.1468-4446.2000.00005.x [In English].
- Castells, M. (2000). *The Rise of the Network Society: The Information Age: Economy, Society and Culture*. Wiley-Blackwell. [In English].
- Castells, M. (2005). *Network Society: From knowledge to Policy*. Johns Hopkins Center for Transatlantic Relations. [In English].
- Catering in Kyiv: an overview of the best catering companies. (2022). *ZagraNica*. <https://kiev.zagranitsa.com/article/3547/keitering-v-kieve-obzor-luchshikh-kompanii-vyezdno-go-obsluzhivaniia> [In Russian]
- Holovko, O. M. (2013). *Organization of the hotel industry*. Tsentr navchalnoi literatury. [In Ukrainian].
- Piatnytska, N. O. (2011). *Organization of service in restaurants*. Tsentr navchalnoi literatury. [In Ukrainian].
- Prometheus — the best online courses in Ukraine and the world*. (2022). <https://prometheus.org.ua> [In Ukrainian].
- Ratova, Z. T., & Popeliar, A. V. (2022). *Organization of catering in Ukraine in the economic crisis*. <http://intkonf.org/ratova-zt-popeliar-av-organizatsiya-keyteringu-v-ukrayini-v-umovah-ekonomichnoyi-krizi/> [In Ukrainian].

-
- Studenets, V. (2013). Catering as an innovative form of restaurant business. *Mizhnarodnyi biznes ta zamkovyi turizm v Ukraini: suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku: theses collection of International scientific and practical conference. (Ternopil-Zbarazh, April 28-29, 2017)*, TNEU, 114–115. [In Ukrainian].
- Top 5 catering companies in Ukraine (2019). *Checkpoint Business Media*. <https://ckp.in.ua/ru/lifestyle/15981> [In Russian].
- Usina, A. I., & Sehed, I. V. (2012). *Technology of restaurant business*. O. M. Beketov KNUUE. [In Ukrainian].

Надійшла до редколегії 28.02.2022

Наукове видання
Scientific edition

Вісник Харківської державної академії культури
Visnyk of Kharkiv State Academy of Culture

Збірник наукових праць
Scientific Journal

Випуск 61
Issue 61

Редактори:
А. А. Троян
Г. С. Положий

Редактор англ. текстів
В. О. Афанасьєв

Комп'ютерна верстка
І. Г. Колесник

Підписано до друку 29.06.2022 р. Формат 60x84/16.
Гарнітура «Times». Папір для мн. ап.
Ум. друк. арк. 7,67. Обл.-вид. арк. 8,52. Наклад 500 пр. Зам. №

Адреса редакції і видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057) 731-27-83. e-mail: gv2000k@ukr.net.
Свідоцтво про держреєстрацію ДК №3274 від 04.09.2008 р.

Віддруковано в ПП Озеров Г. В.
м. Харків, вул. Університетська, 3, кв. 9.
Свідоцтво про реєстрацію: № 818604 від 02.03.2000.